

10/9/21

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ - ಕಾತ್ಯಯ ಸಹಿತಾ

ವಾಯು ಸ್ತುತಿಃ

ಉಡುಪಿ

ಪಾನಂಜಿ ಗುರುರಾವ್ ಅಂಡ್ ಸನ್ಸ್

ಶ್ರೀಃ

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ-ತಾತ್ಪರ್ಯಸಹಿತಾ

ವಾಯುಸ್ತುತಿಃ

ನಖಸ್ತುತಿ-ಖಿಲನಾಯುಸ್ತುತಿಸಹಿತಾ

ಅನುವಾದಕ:

ದಿ। ಶ್ರೀ. ಬಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಭಟ್ಟರು, ಸಾಹಿತ್ಯಶಿರೋಮಣ.

ಉಡುಪಿ

ಪಾನಂಜಿ ಗುರುರಾವ್ ಅಂಡ್ ಸನ್ಸ್

Vāyastutiḥ (Sārthā)

ಎದನೆಯ ಅಚ್ಚು:

ಶಾ. ಶತ ೧೦೯೪

ಪ್ರಕಾಶಕರು:

ಪಾವಂಜಿ ಗುರುರಾವ್ ಅಂಡ್ ಸನ್ಸ್
ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಸಿದ್ಧಾಂತಗ್ರಂಥಾಲಯ
ಉಡುಪಿ

ಅಚ್ಚುಗಾರರು:

ಪಾವಂಜಿ ಗುರುರಾವ್ ಅಂಡ್ ಸನ್ಸ್
ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಮುದ್ರಣಾಲಯ
ಉಡುಪಿ

ಎಲ್ಲ ಹಕ್ಕುಗಳು ಕಾಯ್ದೆಡಲ್ಲಟ್ಟಿವೆ

ಬೆಲೆ: ರೂ. 1.00

25

ನಾಯುಸ್ತುತಿಪುರಶ್ಚ ರಣನಿಧಿಃ

೧ ಗುರುರಾಜೀಯಪುರಶ್ಚ ರಣಕ್ರಮಃ

ಸಂಕಲ್ಪ್ಯ 'ಪಾಂತ್ವಸ್ಮಾ'ನಿತಿ ಶ್ಲೋಕದ್ವಯಂಪಠನಂ, 'ಶ್ರೀಮದ್ವಿಷ್ಣು'ತ್ಯಾ-
ರಭ್ಯ 'ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಾ'ಂತಂ ಪಠನಂ, ಸ್ವಾಭೀಷ್ಟಶ್ಲೋಕಮಾರಭ್ಯ 'ಸುಬ್ರಹ್ಮ-
ಣ್ಯಾ'ಂತಂ ಪಠನಂ, ಪುನಃ 'ಶ್ರೀಮದ್ವಿಷ್ಣು'ತ್ಯಾರಭ್ಯ 'ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಾ'ಂತಂ
ಪಠಿತ್ವಾ 'ಪಾಂತ್ವಸ್ಮಾ'ನಿತಿ ಶ್ಲೋಕದ್ವಯಂ ಪಠೇತ್ ||

ಸಂಕಲ್ಪಾನಂತರ 'ಪಾಂತ್ವಸ್ಮಾನ್' ಈ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಪಠನಮಾಡಬೇಕು. 'ಶ್ರೀಮದ್ವಿಷ್ಣುಂಘ್ರಿ'ತ್ಯಾದಿ ವಾಯುಸ್ತುತಿಯನ್ನು 'ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಾ'ಖ್ಯಸೂರೇಃ' ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕಪರ್ಯಂತ ಹೇಳಿ, ವಾಯುಸ್ತುತಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಭೀಷ್ಟವರಪ್ರದವಾದ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ, 'ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಾ'ಖ್ಯ ಎಂಬ ಅವಸಾನಪರ್ಯಂತ ಹೇಳಿ, ಪುನಃ 'ಶ್ರೀಮದ್ವಿಷ್ಣು'ವೆಂಬ ಪದ್ಯವನ್ನೇ ಆರಂಭಿಸಿ, 'ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಾ'ಖ್ಯಸೂರೇಃ' ಎಂಬ ಪದ್ಯಾಂತದ ವರೆಗೆ ಹೇಳಿ, 'ಪಾಂತ್ವಸ್ಮಾನ್' ಇತ್ಯಾದಿ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಸಮಾಪ್ತಿ ಮಾಡಿದರೆ ಒಂದಾವರ್ತಿ ಪುರಶ್ಚ ರಣವಾಯಿತು.

ಈ ರೀತಿ ಐದು ಸಾರಿ ಮಾಡಿದರೆ ಒಂದು ಪಂಚಕವೆಂದು ವ್ಯವಹಾರ. ಈ ಪಂಚಕವನ್ನು ಏಳು ದಿವಸ ಮಾಡಿದರೆ ಒಂದು ಸಪ್ತಕ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಪ್ತಕಕ್ಕೂ ಹೋವಂ ಮಾಡುವುದು ಅವಶ್ಯಕ.

೨ ವ್ಯಾಸರಾಯತೀರ್ಥೀಯಪುರಶ್ಚ ರಣಕ್ರಮಃ

ಸಂಕಲ್ಪ್ಯ 'ಪಾಂತ್ವಸ್ಮಾ'ನಿತಿ ಶ್ಲೋಕದ್ವಯಂಪಠನಂ. ಸ್ವಾಭೀಷ್ಟಶ್ಲೋಕ-
ಮಾರಭ್ಯ 'ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಾ'ಂತಂ ಪಠನಂ, 'ಶ್ರೀಮದ್ವಿಷ್ಣು'ತ್ಯಾರಭ್ಯ 'ಸುಬ್ರ-
ಹ್ಮಣ್ಯಾ'ಂತಂ ಪಠಿತ್ವಾ 'ಪಾಂತ್ವಸ್ಮಾ'ನಿತಿ ಶ್ಲೋಕದ್ವಯಂ ಪಠೇತ್ ||

ಸಂಕಲ್ಪಾನಂತರ 'ಪಾಂತ್ವಸ್ಮಾ'ನಿತಿ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕ ಪಠನ ಮಾಡುವುದು. ಸ್ವಾಭೀಷ್ಟವರಪ್ರದಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ, 'ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಾ'ಂತ ವಾಯುಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಪಠಿಸಿ, ಪುನಃ 'ಶ್ರೀಮದ್ವಿಷ್ಣುಂಘ್ರಿ' ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವನ್ನಾರಂಭಿಸಿ, 'ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಾ'ಂತ ಹೇಳಿ, 'ಪಾಂತ್ವಸ್ಮಾ'ನೆಂಬ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಪಠನ ಮಾಡಿ ಸಮಾಪ್ತಿ ಮಾಡುವುದು. ಇದು ಒಂದಾವರ್ತಿ. ಪಂಚಕ ಸಪ್ತಕ ಕ್ರಮ ಪೂರ್ವದಂತೆಯೇ.

ಹೋಮದ್ರವ್ಯಗಳು:-ಹವಿಸ್ಸ, ತಿಲ(ಎಳ್ಳು), ನಾರಿಕೇಳ (ತೆಂಗಿನಕಾಯಿ), ಮಧು (ಜೇನುತುಪ್ಪ), ಗೋಘೃತ(ಆಕಳತುಪ್ಪ), ಕದಳೀಫಲ (ಬಾಳೆಹಣ್ಣು), ಇಕ್ಷಂ (ಕಬ್ಬು), ಕ್ಷೀರ (ಹಸುವಿನ ಹಾಲು), ಮೋದಕ-ಇವುಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಬೆರೆಸಿ, ಒಂದು ಆಹುತಿಗೆ ಒಂದು ಮುಷ್ಟಿಗೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗದಂತೆ ಹೋಮಿಸಬೇಕು.

ನಿತ್ಯ ಪಾರಾಯಣ ಮಾತ್ರ ಮಾಡುವವರೂ 'ಪಾಂತ್ವಸ್ಮಾನ್..... || ಲಕ್ಷ್ಮೀಕಾಂತ.....||' ಈ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, ವಾಯುಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಪಠಿಸಿ, ಕೊನೆಗೆ ಪುನಃ 'ಪಾಂತ್ವಸ್ಮಾನ್.....' ಇತ್ಯಾದಿ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, ಸಮಾಪ್ತಿ ಮಾಡಬೇಕು.

ಶ್ರೀಃ

Be

॥ ಶ್ರೀಪ್ರಾಣೇಶಾಯ ನಮಃ ॥

ಶ್ರೀವಾಯುಸ್ತುತಿಃ

ಅವತರಣಿಕೆ

ಶ್ರೀರೂಪ್ಯಪೀಠಪುರ (ಉಡುಪಿ)ದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ನೈವೇದ್ಯಸಮರ್ಪಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವರು ಬಹಳ ಹೊತ್ತಾದರೂ ಘಂಟಾನಾದ ಮಾಡದಿರಲು, ದ್ವಾದಶಸ್ತೋತ್ರನಾಮಸಂಕೀರ್ತನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಶ್ರೀ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು-‘ಇಂದೇನು ಇಷ್ಟು ಸಮಯ’ವೆಂದು ಬಾಗಿಲ ಸಂದಿನಲ್ಲಿ ಇಣಕಿ ನೋಡಿದರು. ಆಗ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಹನುವಂತನಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮನನ್ನೂ, ಭೀಮನಾಗಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನೂ, ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರಾಗಿ ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸರನ್ನೂ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು, ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಶ್ರೀ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವರ ಅವತಾರವೆಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತಿಳಿದು, ಹನುವದ್ಭೀಮ ಮಧ್ವಾವತಾರಾತ್ಮಕ ವಾಯುಸ್ತುತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿದರು. ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಅವರ ಭಕ್ತಿ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ಅದರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶ್ಲೋಕಪಠನಪುರಶ್ಚರಣಾದಿಗಳಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ಫಲವಾಗುವುದೆಂಬ ವರವನ್ನಿತ್ತು, ತನ್ನ ಸ್ತೋತ್ರಮಾತ್ರವಿರುವುದನ್ನು ಸಹಿಸದೆ, ಶ್ರೀನೃಸಿಂಹನಖಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ತಾವು ರಚಿಸಿ, ಈ ವಾಯುಸ್ತುತಿಗೆ ಇದು ಮಂಗಳಾಚರಣವಾಗಿದ್ದು ಆದ್ಯಂತಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪುಟಾಕಾರವಾಗಿ ಪಠಿಸಿದರೆ ಸರ್ವಾಭೀಷ್ಟ ಲಭಿಸುವುದೆಂದು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದರೆಂಬುದಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಿದೆ. ಛಲಾರಿಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಂದರ್ಭವು ಬದಲೀಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಒಮ್ಮೆ ನಡೆದಿತ್ತೆಂದು ಬರೆದಿರುತ್ತಾರೆ.

ನಾಯುಸ್ತುತಿಷಡಂಗಾದಿ

ಅಸ್ಯ ಶ್ರೀವಾಯುಸ್ತುತಿಮಹಾಮಂತ್ರಸ್ಯ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ ಋಷಿಃ | ಪ್ರಕೃತಿ-
ಶೃಂದಃ | ಹರಿವಾಯೂ ದೇವತೇ ||

ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಃ || ಓಂ ಪ್ರಾಣಾಯ ನಮಃ | ಓಂ ಅಪಾನಾಯ ನಮಃ |
ಓಂ ವ್ಯಾನಾಯ ನಮಃ | ಓಂ ಉದಾನಾಯ ನಮಃ | ಓಂ ಸಮಾನಾಯ
ನಮಃ ||

ಷಡಂಗನಾಸಃ || ಓಂ ಪ್ರಾಣಾಯ ಹೃದಯಾಯ ನಮಃ | ಓಂ ಅಪಾ-
ನಾಯ ಶಿರಸೇ ಸ್ವಾಹಾ | ಓಂ ವ್ಯಾನಾಯ ಶಿಖಾಯೈ ವಷಟ್ | ಓಂ ಉದಾ-
ನಾಯ ಕವಚಾಯ ಹುಮ್ | ಓಂ ಸಮಾನಾಯ ನೇತ್ರಾಭ್ಯಾಂ ವೌಷಟ್ |
ಓಂ ಆತ್ಮನೇ ಅಸ್ತ್ರಾಯ ಘಟ್ ||

ಧ್ಯಾನಮ್ || ಓಂ ಉದ್ಯದ್ರವಿಪ್ರಕರಸನ್ನಿಭಮಚ್ಯುತಾಂಕೇ ಸ್ವಾಸೀನಮಸ್ಯ
ನುತಿನಿತ್ಯವಚಃಪ್ರವೃತ್ತಿಮ್ | ಧ್ಯಾಯೇದ್ಗದಾಭಯಕರಂ ಸುಕೃತಾಂಜಲಿಂ
ತಂ ಪ್ರಾಣಂ ಯಥೇಷ್ಟತನುಮುನ್ನತಕರ್ಮಶಕ್ತಿಮ್ ||

ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಕೃತಾ

ಶ್ರೀ ನ ರ ಸಿಂ ಹ ನ ಖ ಸ್ತುತಿಃ

ಪಾಂತ್ವಸ್ಮಾನ್, ಪುರುಹೂತವೈರಿಬಲನನ್ಮಾತಂಗನಾದ್ಯದ್-
ಘಟಾಕುಂಭೋಚ್ಚಾದ್ರಿವಿಸಾಟಿನಾಧಿಕಪಟುಪ್ರತ್ಯೇಕನಜ್ರಾಯಿ-
ತಾಃ ಶ್ರೀಶ್ರೀಮತ್ಕಂಠೀರವಾಸ್ಯಪ್ರತಪಸುನಖರಾದಾರಿತಾರಾತಿದೂರ-
ಪ್ರಧ್ವಸ್ತಧ್ವಾಂತಶಾಂತಪ್ರವಿತತನುನಸಾ ಭಾವಿತಾ ಭೂರಿಭಾಗ್ಯಃ ||

① ಪುರುಹೂತ-ಇಂದ್ರನಿಗೆ, ವೈರಿ-ಶತ್ರುಗಳಾದ ದೈತ್ಯರೆಂಬ, ಬಲವತ್-ಬಲ
ವುಳ್ಳ, ಮಾತಂಗ-ಅನೆಗಳ, ಮಾದ್ಯತ್-ಮದಧಾರೆ ಸಂರಿಸುವ, ಘಟಾ-ಸಮೂ
ಹದ, ಕುಂಭ-ಕುಂಭಸ್ಥಲಗಳೆಂಬ, ಉಚ್ಚ-ಎತ್ತರವಾದ, ಅದ್ರಿ-ಬೆಟ್ಟಗಳ,
ವಿಸಾಟಿನ-ಸೀಳುವುದರಲ್ಲಿ, ಅಧಿಕ-ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ಪಟು-ಸಮರ್ಥವಾದ, ಪ್ರತ್ಯೇಕ-
ಬೇರೆಬೇರೆಯಾದ, ವಜ್ರಾಯುತಾಃ-ವಜ್ರಾಯುಧದಂತಿರುವ, ② ದಾರಿತ-ಸೀಳ
ಲ್ಪಟ್ಟ, ಅರಾತಿ-ಕಾಮಾದಿಶತ್ರುಗಳಂಥ, ದೂರಪ್ರಧ್ವಸ್ತ-ದೂರದಲ್ಲಿಯೇ ನಾಶ
ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ, ಧ್ವಾಂತ-ಅಜ್ಞಾನರೂಪವಾದ ಕತ್ತಲೆಯಂಥ, [ಅತ ಏವ]

ಶಾಂತ-ನಿರ್ವಿಕಾರವಾದ, ಪ್ರವಿ-ಸರ್ವೋತ್ತಮವಿಷ್ಟು ವಿನಲ್ಲಿ, ತತ-ಸಂಬಂಧಿಸಿದ, (ಅಥವಾ-ಪ್ರವಿತತ-ವಿಶಾಲವಾದ,) ಮನಸಾ-ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ, ಭೂರಿಭಾಗ್ಯಃ-ಬಹಳ ಭಾಗ್ಯವುಳ್ಳ, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿದೇವತೆಗಳಿಂದ, ಭಾವಿತಾಃ-ಧ್ಯಾನಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಶ್ರೀಮಂತ್ಪಂಚರವಾಸ್ಯ-ಸಂಪತ್ತುಳ್ಳ ಸಿಂಹದಂತಹ ಮಂಖವುಳ್ಳ ಶ್ರೀನೃಸಿಂಹನೇ ! ತೇ-ನಿನ್ನ, ಪ್ರತತ-ವಿಸ್ತೃತಗಳಾದ, ಸುನಖರಾಃ-ಶ್ರೇಷ್ಠ ಉಗುರುಗಳು [ಅಥವಾ - ಶ್ರೀಮಂತ್ಪಂಚರವಾಸ್ಯ ಉಗುರುಗಳು], ಅಸ್ತಾನ್-ನಮ್ಮನ್ನು, ಪಾಂತು-ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

ದೇವಶತ್ರುಗಳಾದ ದೈತ್ಯರೆಂಬ ಮಂದಾನೆಗಳ ಹಿಂಡುಗಳೆಂಬ ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನು ಸೀಳುವುದರಲ್ಲಿ ವಜ್ರದಂತಿರುವ, ಅರಿಷಡ್ವರ್ಗವನ್ನು ಜಯಿಸಿ, ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕಳೆದುದರಿಂದಲೇ ಶಾಂತವಾಗಿರುವ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ದೇವಸಮೂಹಗಳಿಂದ ಧ್ಯಾನಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಶ್ರೀನೃಸಿಂಹನು ಉಗುರುಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಕಾಯಲಿ. (ಈ ಶ್ಲೋಕ ವನ್ನಾರಂಭಿಸಿ ಕ್ರಮದಂತೆ ಪುರಶ್ಚರಣ ಮಾಡಿದರೆ ಮೋಕ್ಷಸಿದ್ಧಿಫಲ.) || ೧ ||

[ಲಕ್ಷ್ಮೀಕಾಂತ ಸಮಂತತೋಽಪಿ ಕಲಯನ್ ನೈನೇಶಿತುಸ್ತೇ ಸಮಂ ಪಶ್ಯಾನ್ಯುತ್ತಮನಸ್ತು ದೂರತರತೋಽಪಾಸ್ತಂ ರಸೋ ಯೋಽಷ್ಟನುಃ | ಯದ್ರೋಷೋತ್ಕರದಕ್ಷನೇತ್ರಕುಟಿಲಪ್ರಾಂತೋಽತ್ಥಿತಾಗ್ನಿಸ್ಫುರತ್ ಖದ್ರೋತೋಪನುನಿಷ್ಠಲಿಂಗಭಸಿತಾ ಬ್ರಹ್ಮೇಶತಕ್ರೋತ್ಕರಾಃ || ೨ ||]

ಇತಿ ಶ್ರೀನರಸಿಂಹನಖಸ್ತುತಿಃ ಸಂಪೂರ್ಣಂ

[ಲಕ್ಷ್ಮೀಕಾಂತ-ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ಪತಿಯಾದ ನೃಸಿಂಹನೇ ! (ಅಹಂ-ನಾನು) ತೇ-ನಿನಗೆ, ಸಮಂ-ಸದೃಶವಾದ, ವಸ್ತು-ಉತ್ತಮ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು, ನ ಪಶ್ಯಾಮಿ-ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಏವ-ನಿಶ್ಚಯ. (ನಿನಗೆ ಸರಿಯಾದ ವಸ್ತುವಿಲ್ಲವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಯೋಗಿಯಾದ ನನ್ನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣ. ಶಾಸ್ತ್ರವಿಚಾರದಿಂದ ಸದೃಶ ವಸ್ತುವನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದೆಂದರೆ: —) ಸಮಂತತಃ-ಶಾಸ್ತ್ರಗಳೆಲ್ಲ, ವಿಕಲಯನ್-ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತಾ, ನ ಪಶ್ಯಾಮಿ-ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ, ಯಃ-ಯಾವ ರಸವು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವೋ, ಸಃ-ಆ, ಅಷ್ಟಮಃ-ಎಂಟನೆಯ ದಾದ, ರಸ ಇವ-ರಸದಂತೆ, ಉತ್ತಮವಸ್ತು-ನಿನಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಸ್ತುವು,

೧ ವಾಯುಸ್ತುತಿಯ ಆದ್ಯಂತಗಳಲ್ಲಿ ಭಗವತ್ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಈ ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಪುಟಾಕಾರವಾಗಿ ಪಠಿಸುವುದು ಸಂಪ್ರದಾಯ.

ದೂರತರತಃ-ಅತಿದೂರದಿಂದಲೇ, ಅಪಾಸ್ತಂ-ನಿರಾಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. (ಮಧುರ-ಆಮ್ಲ-ಲವಣ-ಕಟು-ಕಷಾಯ-ತಿಕ್ತ = ಸಿಹಿ-ಹಂಕಿ-ಉಪ್ಪು-ಖಾರ-ಒಗರು-ಕಹಿ ಎಂಬ ಆರು ರಸಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಗಳು. ಏಳನೇ ರಸವೇ ಇಲ್ಲ, ಎಂಟನೇ ರಸವೆಂತು ಸುತರಾಂ ಇಲ್ಲ. ಅದರಂತೆ ನೈಸಿಂಹನಿಗಿಂತ ಅಧಿಕ ವಸ್ತುವಿಲ್ಲ, ಬ್ರಹ್ಮರೂದ್ರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಸಮರೋ ಅಧಿಕರೋ ಇರಬಹುದಷ್ಟೆ? ಎಂದರೆ—) ಬ್ರಹ್ಮೇಶಶಕ್ತೋತ್ಪರಾಃ-ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮರು, ರುದ್ರರು, ಇಂದ್ರರು ಇವರುಗಳ ಸಮೂಹಗಳು, ಯದ್ರೋಷೋತ್ಪರದಕ್ಷನೇತ್ರಕುಟಿಲ-ಪ್ರಾಂತೋತ್ತಿತಾಗ್ನಿ ಸ್ಪುರತ್ ಖಿದ್ಯೋತೋಪಮವಿಷ್ಣುಲಿಂಗಭಸಿತಾಃ = ಯತ್-ಯಾವ ನೈಸಿಂಹದೇವನ, ರೋಷ-ಕೋಪಗಳ, ಉತ್ಪರ-ಸಮೂಹವುಳ್ಳ, ದಕ್ಷನೇತ್ರ-ಬಲಗಣ್ಣಿನ, ಕುಟಿಲ-ವಕ್ರವಾದ, ಪ್ರಾಂತ-ಬದಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದ, ಉತ್ತಿತ-ಹುಟ್ಟಿದ, ಅಗ್ನಿ-ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ, ಸ್ಪುರತ್-ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ, ಖಿದ್ಯೋತ-ಮಿಂಚುಹುಳಗಳ, ಉಪಮ-ಸಾಮ್ಯವುಳ್ಳ, ವಿಷ್ಣುಲಿಂಗ-ಕಿಡಿಗಳಿಂದ, ಭಸಿತಾಃ-ಭಸ್ಮೀಭೂತಗಳಾಗಿದ್ದುವೋ. (ಆದುದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಯಾರೂ ಸಮರೂ ಅಧಿಕರೂ ಇಲ್ಲ.))

[ಅರ್ಥಾಂತರಃ- ಯಃ-ಯಾವ ನೀನು, ಅಷ್ಟಮಃ-ಎಂಟನೆಯ, ರಸಃ-ರಸನೆನಿಸಿದವನು, (ಛಂದೋಗೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ-ಬ್ರಹ್ಮನು ಆರನೆಯ ರಸ, ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು ಏಳನೆಯ ರಸ, ಶ್ರೀಹರಿಯು ಎಂಟನೆಯ ರಸ, ಎಂಟನೆಯ ರಸವು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ, ಎಂಟನೆಯ ರಸವೆನಿಸಿದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.) ಅಥವಾ ಪ್ರಥಿವಿ, ವರುಣ-ಸೋಮ-ರುದ್ರ-ಸರಸ್ವತೀ-ಬ್ರಹ್ಮ-ಲಕ್ಷ್ಮೀ-ಈ ಏಳು ರಸವೆನಿಸಿದವರು; ಎಂದರೆ ಒಬ್ಬರ ಮೇಲೊಬ್ಬರು ಶ್ರೇಷ್ಠರು, ಎಂಟನೆಯ ರಸವೆನಿಸಿದವನು ಶ್ರೀನಾರಾಯಣನು ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ಭಾವ,]

[ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮರೂದ್ರಾದಿಗಳನ್ನೂ ತನ್ನ ಕಣ್ಣಿನ ಜ್ವಾಲೆಯಿಂದ ಸುಡುವ ಶಕ್ತಿವಂತನಾದ ನೈಸಿಂಹನಿಗೆ ಸಮರಾಗಲೀ ಉತ್ತಮರಾಗಲೀ ಬೇರೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ, ನರಸಿಂಹನು ಬ್ರಹ್ಮರೂದ್ರಾದಿ ಸಮಾನಂದಾಗಲೀ ಬ್ರಹ್ಮರೂದ್ರಾದಿಗಳು ಈತನಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠರೆಂದಾಗಲೀ ತಿಳಿಯಬಾರದು. ನರಹರಿಯೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕೆಂದುಬೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇವರಿಂದ “ನೈಸಿಂಹ-ರೂಪೀ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಹತ್ವಾ ತಾಭಿರಲಂಕೃತಃ | ನೃತ್ಯತೇ ಪ್ರಲಯೇ ದೇವಃ....”

ಇತ್ಯಾದಿ ಭಾಗವತ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ನೃಸಿಂಹನು ಅನೇಕ ರೂಪಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಸಂಹರಿಸುವನೆಂಬ ಪ್ರಮಾಣಯುಕ್ತಿ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ || ೨ ||]

ಕವಿಕುಲತಿಲಕಶ್ರೀಮತ್ತಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯಕೃತಾ

ಶ್ರೀ ವಾ ಯು ಸ್ತು ತಿಃ

ಓಂ ಶ್ರೀಮದ್ವಿಷ್ಣುಂ ಘ್ರಿ ನಿಷ್ಠಾತಿಗುಣಗುರುತನುಶ್ರೀಮದಾ-
ನಂದತೀರ್ಥತ್ವೈಲೋಕ್ಯಾಚಾರ್ಯಪಾದೋಜ್ಜ್ವಲಜಲಜಲಸತ್-
ಪಾಂಸವೋಽಸ್ಮಾನ್ ಪುನಂತು | ನಾಚಾಂ ಯತ್ರ ಪ್ರಣೇತ್ರೀ
ತ್ರಿಭುವನಮಹಿತಾ ಶಾರದಾ ಶಾರದೇಂದುಜ್ಯೋತ್ಸ್ನಾಭದ್ರಸ್ಮಿತ-
ಶ್ರೀಧವಲಿತಕಕುಭಾ ಪ್ರೇಮಭಾರಂ ಬಭಾರ || ೧ ||

ಶ್ರೀಮದ್ವಿಷ್ಣುಂ ಘ್ರಿ ನಿಷ್ಠಾತಿಗುಣಗುರುತನುಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥತ್ವೈ-
ಲೋಕ್ಯಾಚಾರ್ಯಪಾದೋಜ್ಜ್ವಲಜಲಜಲಸತ್ಪಾಂಸವಃ = ಶ್ರೀಮತ್-ಲಕ್ಷ್ಮೀ-
ಸಹಿತನಾದ, ವಿಷ್ಣು-ನಾರಾಯಣನ, ಅಂಘ್ರಿ-ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ, ನಿಷ್ಠಾ-ಸ್ಥಿರಭಕ್ತಿ
ಯಿಂದ, ಅತಿಗುಣ-ಅಧಿಕಗುಣವುಳ್ಳ, ಗುರುತವಂ-ಮುಖ್ಯಗುರುಗಳಾದ,
ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥ-ಆನಂದಕರಶಾಸ್ತ್ರವುಳ್ಳವರಾದುದರಿಂದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ
ಆನಂದತೀರ್ಥರೆನಿಸಿದ, ತೈಲೋಕ್ಯಾಚಾರ್ಯ-ಮೂರುಲೋಕದ ಗುರುಗಳ,
ಪಾದ-ಚರಣಗಳೆಂಬ, ಉಜ್ಜ್ವಲ-ಪ್ರಕಾಶಮಾನಗಳಾದ, ಜಲಜ-ತಾವರೆಗಳಲ್ಲಿ,
ಲಸತ್-ಶೋಭಿಸುವ, ಪಾಂಸವಃ-ಧೂಳಿಗಳು, ಅಸ್ಮಾನ್-ನಮ್ಮನ್ನು, ಪುನಂ-
ತು-ಪವಿತ್ರೀಕರಿಸಲಿ, ಯತ್ರ-ಯಾವ ಪಾದಧೂಳಿಗಳಲ್ಲಿ, ವಾಚಾಂ-ವಾಗಿಂದ್ರಿ-
ಯಗಳಿಗೆ, ಪ್ರಣೇತ್ರೀ-ಅಭಿಮಾನಿದೇವತೆಯಾಗಿ ನಿಯಾಮಕಳಾದ, ಅಥವಾ
ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತೀತಿಹಾಸಪುರಾಣಾದಿ ವಚನಗಳಿಗೆ ಶೇಷಗರುಡಾದಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು
ಹರಿಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವರೂಪವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ, ತ್ರಿಭುವನ-
ಮಹಿತಾ-ಮೂರುಲೋಕಗಳಿಂದ [ಗಳಲ್ಲಿ] ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುವ, ಶಾರದೇಂದು-
ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನಾಭದ್ರಸ್ಮಿತಶ್ರೀಧವಲಿತಕಕುಭಾ = ಶಾರದ-ಶರದೃತುವಿನಲ್ಲಿರುವ,
ಇಂದಂ-ಚಂದ್ರನ, ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನಾ-ಬೆಳದಿಂಗಳಿನಂತೆ, ಭದ್ರ-ಮಂಗಳಕರವಾದ,
ಸ್ಮಿತಶ್ರೀ-ಕಿರುನಗೆಯ ಕಾಂತಿಯಿಂದ, ಧವಲಿತ-ಶುಭ್ರಗೊಳಿಸಿದ, ಕಕುಭಾ-
ದಿಕ್ಕುಗಳುಳ್ಳ, ಶಾರದಾ-ಭಾರತೀದೇವಿಯೆಂಬ, ಪ್ರೇಮಭಾರಂ-ಪ್ರೀತಿಯ
ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು [ಭಕ್ತತಿಶಯವನ್ನು], ಬಭಾರ-ಧರಿಸಿದಳೋ [ಅಂತಹ
ಧೂಳಿಗಳು ಪವಿತ್ರೀಕರಿಸಲಿ.]

ಸೂಚನೆ:— ಕವಿಕುಲಶಿರೋಮುಖ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ತನ್ನ ಇಷ್ಟದೇವತೆಯಾದ ಶ್ರೀಶರಣನಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವನ್ನೂ, ಮುಖ್ಯ ಗುರುಗಳಾದ ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರನ್ನೂ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದ ಮಂಗಳಾರಾಚರಣೆ ಮಾಡಿದ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ಧಾರೆ.

ಇಲ್ಲಿ ವಾಯುದೇವರ ಪತ್ನಿಯಾದ ಭಾರತೀದೇವಿಯೇ ಶಾರದಾಶಬ್ದದಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ. ಮುಂದಿನ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬರುವ ವಾಯುದೇವರಿಗೆ ಪತ್ನಿಯಾದ ಈಕೆಯ ಮುಂದೆ ಸರಸ್ವತಿಯಾಗತಕ್ಕವಳಾದುದರಿಂದ ಸರಸ್ವತಿಯ ನಾಮಗಳು ಈಕೆಗೂ ಸಲ್ಲುತ್ತವೆ.

ಸರಸ್ವತೀದೇವಿಯಂತೆ ಸಕಲವಚನಾಭಿಮಾನಿನಿಯಾದ ಭಾರತೀದೇವಿಯಂ ಯಾವ ವಾಯುದೇವರ ಪಾದಧೂಳಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತ್ಯತಿಶಯವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಳೋ, ಆ ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರೆಂಬ ತ್ರಿಲೋಕಗುರುಶ್ರೇಷ್ಠರ ಪಾದಧೂಳಿಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಪುನೀತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಿ. (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ವಾಕ್ ಸಿದ್ಧಿ ಅಥವಾ ಸರ್ವಾಭಿಷ್ಠಾಸಿದ್ಧಿ.) || ೧ ||

ಪುನಃ ಆ ಪಾದಧೂಳಿಗಳನ್ನೇ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ:

ಉತ್ಕಂಠಾಕುಂಠಕೋಲಾಹಲಜವವಿದಿತಾಜಸ್ರಸೇನಾನುವೃದ್ಧ-
ಪ್ರಾಜ್ಞಾತ್ಮಜ್ಞಾನಧೂತಾಂಧತಮಸಸುನುನೋಮೌಲಿರತ್ನಾನಲೀ-
ನಾಮ್ | ಭಕ್ತುದ್ರೇಕಾನಗಾಢಪ್ರಘಟನಸಢಟಾತ್ಮಾರಸಂಘೃಷ್ಯ-
ಮಾಣಪ್ರಾಂತ್ಪ್ರಾಗ್ರ್ಯಂಘ್ರಪೀಶೋತ್ಥಿತಕನಕರಜಃಪಿಂಜರಾರಂ-
ಜಿತಾಶಾಃ || ೨ ||

ಉತ್ಕಂಠಾಕುಂಠ.....ರತ್ನಾನಲೀನಾಂ = ಉತ್ಕಂಠಾ-ಲವಲವಿಕೆಯಿಂದ, ಅಕುಂಠ-ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಳಾದ, ಕೋಲಾಹಲಜವ-ಕಲಕಲಧ್ವನಿಯೂ ವೇಗವೂ ಇವುಗಳಿಂದ, ವಿದಿತ-ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟ, ಅಜಸ್ರ-ನಿರಂತರವಾದ, ಸೇವಾ-ಸೇವೆಯಿಂದ, ಅನುವೃದ್ಧ-ಪ್ರತಿದಿನ ವೃದ್ಧಿಹೊಂದಿದ, ಪ್ರಾಜ್ಞಾತ್ಮ-ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ, ಜ್ಞಾನ-ಜ್ಞಾನದಿಂದ, ಧೂತ-ತಿರಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಅಂಧತಮಸ-ಅಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ಮಹಾನರಕವುಳ್ಳ, ಸುಮನಸ್-ದೇವತೆಗಳ, ಮೌಲಿ-ಕಿರೀಟಗಳಲ್ಲಿದ್ದ, ರತ್ನ-ರತ್ನಗಳ, ಅವಲೀನಾಂ-ಪಂಕ್ತಿಗಳ, ಭಕ್ತುದ್ರೇಕಾ...ರಂಜಿತಾಶಾಃ = ಭಕ್ತಿ-ಮಾಹಾತ್ಮಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕಸುದೃಢಶ್ನೇಹದ, ಉದ್ರೇಕ-ಅಧಿಕ್ಯದಿಂದ, ಅವಗಾಢ-ದೃಢವಾದ, ಪ್ರಘಟನ-ಸಂಘಟ್ಟನದಿಂದ, ಸಢಟಾತ್ಮಾರ-ಘಟಾತ್ ಪಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ, ಸಂಘೃಷ್ಯಮಾಣ-ಪೀಡಿಸಲ್ಪಡುವ, ಪ್ರಾಂತ್-ಬ್ರದಿಯುಳ್ಳ, ಪ್ರಾಗ್ರ್ಯ-ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ, ಅಂಘ್ರಪೀಶ-ಪಾವನೀಶದ ದೇವಿಯಾದ, ಉತ್ಥಿತ-ಮೇಲಕ್ಕಿದ್ದ, ಕನಕರಜಃ-ಚಿನ್ನದ ಧೂಳಿ

ಗಳಿಂದ, ಪಿಂಜರಾಃ—ಹಳದಿಕೆಂಪಾದವುಗಳಾಗಿ. ಆರಂಜಿತ—ಸುತ್ತಲೂ ಅಲಂಕರಿ ಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಆಶಾಃ—ದಿಕ್ಕುಗಳುಳ್ಳ, [(ಅಥವಾ) ಕನಕರಜಃ—ಚಿನ್ನದ ಧೂಳಿಗಳಿಂದ, ಪಿಂಜರ—ಹಳದಿಕೆಂಪಾದುದಂ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ, ಆರಂಜಿತ—ಕೆಂಪಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ, ಆಶಾಃ—ದಿಕ್ಕುಗಳುಳ್ಳ, ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥ ... ಪಾಂಸವಃ—ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಪಾದಧೂಳಿಗಳು, ಪುನಂತು—ಪವಿತ್ರೀಕರಿಸಲಿ.] (ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸಬೇಕು.)

ದೇವತೆಗಳು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮಜ್ಞಾನ ಪಡೆದು ಅಜ್ಞಾನ ವನ್ನು ಕಳೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಲವಲವಿಕೆಯಿಂದ ನಾನಂ ಮೊದಲೂ ತಾನು ಮೊದಲೆಂದೆ ಕೋಲಾಹಲ ಮತ್ತು ವೇಗಗಳಿಂದ ಬಂದು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಚಿನ್ನದ ಪಾದಪೀಠಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ತಲೆ ಬಗ್ಗಿಸಿ ವಂದಿಸಿದಾಗ ಅವರ ಕಿರೀಟದ ರತ್ನದ ಪುಡಿಯಿಂದಲೂ ಪೀಠದ ಚಿನ್ನದ ಪುಡಿಯಿಂದಲೂ ಮಿಶ್ರಿತಗಳಾದ ಶ್ರೀಮಧ್ವಗುರು ಪಾದಪದ್ಮಧೂಳಿ ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಹಳದಿಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದವುಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದವು. ಚಿನ್ನದ ಪುಡಿಯಿಂದ ಹಳದಿಯಾದುವು: ರತ್ನದ ಧೂಳಿಯಿಂದ ಕೆಂಪಾದುವು. (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ಪ್ರಜ್ಞಾ [ಜ್ಞಾನ] ಲಾಭ.)

ಗುರುಪಾದಧೂಳಿವರ್ಣನದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ತನ್ನ ಅಹಂಕಾರಖಂಡನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ:

ಜನ್ಮಾಧಿವ್ಯಾಧ್ಯುಪಾಧಿಪ್ರತಿಹತಿವಿರಹಪ್ರಾಪಕಾಣಾಂ, ಗುಣಾನಾ-
ನುಗ್ರಾಣಾನುಪಕಾಣಾಂ ಚಿರನುದಿತಚಿದಾನಂದಸಂದೋಹ-
ದಾನಾನಾಂ | ಏತೇಷಾನ್ಮೇಷದೋಷಪ್ರಮುಖಿತನುನಸಾಂ ದ್ವೇಷಿ-
ಣಾಂ ದೂಷಕಾಣಾಂ ದೈತ್ಯಾನಾನ್ಮಾರ್ತಿನುಂಧೇ ತನುಸಿ ವಿದಧತಾಂ
ಸಂಸ್ತನೇ ನಾಸ್ಮಿ ಶಕ್ತಃ || ೩ ||

ಏಷಃ [ಅಹಂ]—ಸ್ತುತಿಸಲು ಆರಂಭಿಸಿದ ನಾನಂ, ಜನ್ಮಾಧಿವ್ಯಾಧ್ಯುಪಾಧಿ-ಪ್ರತಿಹತಿವಿರಹಪ್ರಾಪಕಾಣಾಂ = ಜನ್ಮ-ಹುಟ್ಟುವುದು, ಅಧಿ-ಮನೋವ್ಯಥೆ, ವ್ಯಾಧಿ-ಶರೀರದ ರೋಗ, ಇವುಗಳಿಗೆ, ಉಪಾಧಿ-ಕಾರಣಗಳಾದ, ಅಜ್ಞಾನ-ಕರ್ಮಾದಿಗಳ, ಪ್ರತಿಹತಿ-ಮರಳಿ ಮರಳಿ ಬರುವಿಕೆಗೆ, ವಿರಹ-ವಿಯೋಗವನ್ನೂ, ಪ್ರಾಪಕಾಣಾಂ—ಹೊಂದಿಸತಕ್ಕ, (ಅಥವಾ—ಉಪಾಧಿ-ಶರೀರದ, ಪ್ರತಿಹತಿ-ಮರಳಿಕೆ, ವಿರಹ-ವಿಯೋಗವನ್ನೂ, ಪ್ರಾಪಕಾಣಾಂ—ಹೊಂದಿಸತಕ್ಕ,) ಅಗ್ರಾಣಾಂ—ಶ್ರೇಷ್ಠಗಳಾದ, ಗುಣಾನಾಂ—ಭಕ್ತಿಜ್ಞಾನವೈರಾಗ್ಯಾದಿಗುಣಗಳನ್ನು, (ಯೋಗ್ಯ ಜನರಿಗೆ) ಅರ್ಪಕಾಣಾಂ—ಕೊಡತಕ್ಕ, ಉದಿತಚಿದಾನಂದ-

ಸಂದೋಹದಾನಾಂ = ಉದಿತ-ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ, ಚಿತ್-
 ಪ್ಲಾವ, ಅನಂದ-ಸಂತೋಷ ಇವುಗಳ, ಸಂದೋಹ-ಸಮೂಹವನ್ನು, ದಾನಾಂ-
ಕೊಡತಕ್ಕ, ದೋಷಪ್ರಮುಖತಮನಸಾಂ=ದೋಷ-ವಿಂಧ್ಯಾಜ್ಞಾನಾದಿ ದೋಷ
 ಗಳಿಂದ, ಪ್ರಮುಖತ-ದೂಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಮನಸ್ಸಾಂ-ಮನಸ್ಸುಳ್ಳ, ದ್ವೇಷಿಣಾಂ-
ವಿಷ್ಣುವೈಷ್ಣವದ್ವೇಷಿಗಳಾದ (ಅಥವಾ ಅಂತರ್ದ್ವೇಷವುಳ್ಳ), ದೂಷಕಾಣಾಂ-
ದುವಾರ್ತಗಳಿಂದ ದೂಷಣಮಾಡುವ, ದ್ವಿತ್ಯಾನಾಂ-ದೈತ್ಯರಿಗೆ, ಅಂಧೇತಮಸಿ-
ಅಂಧಂತಮಸ್ಸೆಂಬ ನಿತ್ಯನರಕದಲ್ಲಿ, ಆರ್ತಿಂ-ವ್ಯಥೆಯನ್ನು, ಚಿರಂ-ನಿರವಧಿಕ
ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ವಿದಧತಾಂ-ಮಾಡತಕ್ಕ, ಏತೇಷಾಂ-ಹಿಂದೆ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟ
ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಪಾದಧೂಳಿಗಳ, ಸಂಸ್ಪರ್ಶ-ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವ
ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಶಕ್ತಃ-ಸಮರ್ಥನು, ನಾಸ್ತಿ-ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ಸ್ತುತಿಗಳು ಶಕ್ತರಿಗಿರಲಿ ಅಹಂಕಾರಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ
 ಗುರುಪಾದಧೂಳಿಗಳ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ ತಾನು ಅಶಕ್ತನೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಆ
 ಧೂಳಿಗಳು ಜನನ-ಮರಣ-ಅಧಿವ್ಯಾಧಿದೋಷನಿವಾರಕಗಳು; ಜ್ಞಾನಭಕ್ತ್ಯಾದಿ
 ಗುಣಗಳನ್ನೂ ನಿತ್ಯವಾದ ಮೋಕ್ಷಸಂಖವನ್ನೂ ಕೊಡತಕ್ಕವು. ಇಂತಹ
 ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವುಳ್ಳ ಧೂಳಿಗಳ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ತಾನು ಹೇಗೆ ಸಮರ್ಥನಾದೇನು?
 (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ಸಕಲ ಆಧಿಮಹಾವ್ಯಾಧಿಪೀಡಾಪರಿಹಾರ) || ೩ ||

ಗುರುಪಾದಧೂಳಿವರ್ಣನದಲ್ಲಿಯೇ ಅಶಕ್ತನಾದ ತನಗೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಗುರುವರ್ಣನದಲ್ಲಿ
 ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಸುತರಾಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವೆಂದು ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಖಂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ:

ಅಸ್ಯಾವಿಷ್ಣುರ್ತುಕಾಮಂ ಕಲಿಮಲಕಲುಷೇಽಸ್ಮಿನ್ ಜನೇ ಜ್ಞಾನ-
 ಮಾರ್ಗಂ ನಂದ್ಯಂ ಚಂದ್ರೇಂದ್ರರುದ್ರದ್ವ್ಯಮಣಿಫಣಿವಯೋನಾ-
 ಯಕಾದ್ಯೈರಿಹಾದ್ಯ | ಮಧ್ವಾಖ್ಯಂ ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧಂ ಕಿಮುತ ಕೃತ-
 ವತೋ ಮಾರುತಸ್ಯಾಂತಾರಂ ಪಾತಾರಂ ಪಾರಮೇಷ್ಠ್ಯಂ ಪದಮ-
 ಪವಿಪದಃ ಪ್ರಾಪ್ತುರಾಪನ್ನಪುಂಸಾಮ್ || ೪ ||

ಅದ್ವ-ಈಗ, ಇಹ-ಈ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ, ಕಲಿಮಲಕಲುಷೇ=ಕಲಿ-ಕಲಿಯೆಂಬ
ದೈತ್ಯನಿಂದಂಟಾದ, ಮಲ-ಅಜ್ಞಾನಾದಿ ದೋಷದಿಂದ, ಕಲುಷೇ-ಕೆಟ್ಟಿರುವ,
ಅಸ್ಮಿನ್-ಈ ಜ್ಞಾನಯೋಗ್ಯವಾದ, ಜನೇ-ಜನರಲ್ಲಿ, ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗಂ=ಜ್ಞಾನ-
ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ, ಮಾರ್ಗಂ-ದಾರಿಯನ್ನು, ಅವಿಷ್ಣುರ್ತುಕಾಮಂ-ಪ್ರಕಟೀಕರಿಸಂ
ಪುದಕೋಸ್ಕರಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳ, ಚಂದ್ರೇಂದ್ರರುದ್ರದ್ವ್ಯಮಣಿಫಣಿವಯೋನಾಯಂ-

ಕಾದ್ಯೈಃ = ಚಂದ್ರ-ಚಂದ್ರ, ಇಂದ್ರ-ದೇವೇಂದ್ರ, ರಂದ್ರ-ಮಹಾರಂದ್ರ, ದ್ಯುಮಣಿ-ಸೂರ್ಯ, ಘಣಿವಯೋನಾಯಕ-ಸರ್ಪರಾಜನಾದ ಮಹಾಶೇಷ, ಪಕ್ಷಿರಾಜನಾದ ಗರುಡ — ಇವರೇ, ಆದ್ಯೈಃ-ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳಿಂದ, ವಂದ್ಯಂ-ನಮಸ್ಕರಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಸ್ತುತಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಯೋಗ್ಯವಾದ, ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧಂ-ಬಳಿತ್ವೇತ್ಯಾದಿ ವೇದಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ, ಮಧ್ವಾಖ್ಯಂ-ಶ್ರೀಮಧ್ವ ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ, ಅಪಸ್ತಪುಂಸಾಂ=ಅಪನ್ನ-ಮರೆಹೊಕ್ಕಿರುವ, ಪುಂಸಾಂ-ಪುರುಷರನ್ನು, ಪಾತಾರಂ-ರಕ್ಷಿಸತಕ್ಕ, ಅವತಾರಂ-ಅವತಾರವನ್ನು, ಕೃತವತಃ-ಮಾಡಿರುವ, ಪಾರಮೇಷ್ಠ್ಯಂ-ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಹೊಂದಲ್ಪಡುವ, ಪದಂ-ಸ್ಥಾನವನ್ನು (ಸತ್ಯಲೋಕಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು), ಪ್ರಾಪ್ತಃ-ಹೊಂದತಕ್ಕ, ಮಾರುತಸ್ಯ-ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವರ, ಸಂಸ್ತವೇ ಶಕ್ನೋ ನಾಸ್ತಿ-ಸೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನಲ್ಲ ಎಂಬುದು, ಕಿಮ್ನೂತ-ಏನು ಹೇಳಲಿ? [ಸರ್ವಥಾ ಶಕ್ತನಲ್ಲ.]

ಕಲಿಪೀಡೆಯಿಂದ ಜ್ಞಾನಭ್ರಷ್ಟರಾದ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸಲು, ಗರುಡಶೇಷರುದ್ರಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ವಂದ್ಯವಾದ ವೇದಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮಧ್ವಾವತಾರವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡವರು. ಬ್ರಹ್ಮಪದವಿಗೆ ಬರುವವರು. ಮರೆಹೊಕ್ಕಿರುವರನ್ನು ಕಾಯುವವರು, ಇಂತಹ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವರ ಸೋತ್ರಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ತನಗೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ಶಕ್ತಿ? (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧಿ ಅಥವಾ ಜಯ ಸಿದ್ಧಿ.) || ೪ ||

ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಲು ಅಶಕ್ತಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ, ಅಂತಹ ಶಕ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಸದ್ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಾರೆ:

ಉದ್ಯದ್ವಿದ್ಯುತ್ಪಚಂಡಾಂ ನಿಜರುಚಿನಿಕರವ್ಯಾಪ್ತಲೋಕಾನಕಾ-ಶೋ ವಿಭ್ರದ್ಭೀನೋ ಭುಜೇ ಯೋಽಭ್ಯುದಿತದಿನಕರಾಭಾಂಗದಾಡ್ಯ-ಪ್ರಕಾಂಡೇ | ವೀರ್ಯೋದ್ಧಾರ್ಯಾಂ ಗದಾಗ್ರ್ಯಾಮಯಮಿಹ ಸುನುತಿಂ ವಾಯುದೇವೋ ವಿದಧ್ಯಾದಧ್ಯಾತ್ಮಜ್ಞಾನನೇತಾ ಯತಿ-ವರಮುಹಿತೋ ಭೂಮಿಭೂಷಾನುಣೀರ್ನೇ || ೫ ||

ನಿಜರುಚಿನಿಕರವ್ಯಾಪ್ತಲೋಕಾವಕಾಶಃ=ನಿಜ-ತನ್ನದಾದ, ರುಚಿ-ಪ್ರಕಾಶಗಳ, ನಿಕ್ಷರ-ಸಮೂಹದಿಂದ, ವ್ಯಾಪ್ತ-ವ್ಯಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಲೋಕಾವಕಾಶ-ಲೋಕಗಳ ಪ್ರದೇಶವುಳ್ಳ, ಯಃ-ಯಾವ, ವಾಯುದೇವಃ-ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವರು, ಭೀಮಃಸನ್-ಭೀಮಸೇನನಾಗಿ, ಉದ್ಯದ್ವಿದ್ಯುತ್ಪಚಂಡಾಂ = ಉದ್ಯತ್-ಉದಿ

ಸುವ, ವಿದ್ಯುತ್-ಮಿಂಚಿನಂತೆ, ಪ್ರಚಂಡಾಂ-ಭಯಂಕರವಾದ, ವೀರ್ಯೋ-
ದ್ವಾಯಾಂ=ವೀರ್ಯ-ಬಲದಿಂದ, ಉದ್ವಾಯಾಂ=ಎತ್ತಲಿಕ್ಕಸಾಧ್ಯವಾದ,
ಗದಾಗ್ರಾಂ=ಗದೆಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಗದೆಯನ್ನು, ಅಭ್ಯುದಿತದಿನಕರಾಭಾಂಗ-
ದಾಡ್ಯಪ್ರಕಾಂಡೇ=ಅಭ್ಯುದಿತ-ಉದಿಸಿದ, ದಿನಕರ-ಸೂರ್ಯನ, ಅಭ-ಪ್ರಕಾಶ
ದಂತಹ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ, ಅಂಗದ-ತೋಳುಬಂದಿಯಿಂದ, ಅಡ್ಡ-ಕೂಡಿದ,
ಪ್ರಕಾಂಡೇ-ಕೈಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶವುಳ್ಳ, ಭುಜೇ-ಕೈಯಲ್ಲಿ, ಬಿಭ್ರತ್-ಧರಿಸಿದವ
 ನಾಗಿ, [ಆಸೀತ್-ಇದ್ದನೋ.] ಅಧ್ಯಾತ್ಮಜ್ಞಾನನೇತಾ=ಅಧ್ಯಾತ್ಮ-ಪರಮಾತ್ಮ
 ಜ್ಞಾನವಿಷಯಕವಾದ, ಜ್ಞಾನ-ತಿಳುವಳಿಕೆಗೆ, ನೇತಾ-ನಿಯಾಮಕನೂ, ಯತಿ-
 ವರಮಹಿತಃ=ಯತಿವರ-ಪರಮಹಂಸರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಶುಕಸನಕಾದಿಗಳಿಂದ,
 ಮಹಿತಃ-ಪೂಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನೂ [ಅಥವಾ ಯತಿಶ್ರೇಷ್ಠರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದವನೂ]
 ಭೂಮಿಭೂಷಾಮಣಿಃ=ಭೂಮಿ-ಭೂಮಂಡಲಕ್ಕೆ, ಭೂಷಾಮಣಿಃ-ಅಲಂಕಾರ
 ರತ್ನದಂತಿರುವವನೂ [ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಆವತರಿಸಿದವನೂ.] ಆದ, ಆಯಂ-ಆ
 ವಾಯುದೇವನು, ಇಹ-ಈ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಸುಮತಿಂ-
 ಶ್ರೇಷ್ಠ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು, ವಿದಧ್ಯಾತ್-ಕೊಡಲಿ.

ಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಪ್ರವರ್ತಕನೂ, ಯತಿಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಶುಕಸನಕಾದಿ
 ಗಳಿಂದ ಸನ್ಮಾನಿತನೂ ಆದ ಶ್ರೀಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನು ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಹೊಳೆವ ಗದೆ
 ಯನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಭೀಮಾವತಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದವನೂ, ಸನಕಾದಿಪರಂಪರೆಯ
 ಯತಿವಂಶದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಪ್ರವರ್ತಕವಾದ ಶ್ರೀಮಧ್ವಾವತಾರವನ್ನು ಧರಿಸಿದವ
 ನಾಗಿ ಭೂಮಿಗೆ ಅಲಂಕಾರರತ್ನವೆನಿಸಿದವನೂ ಆದ ಆ ದೇವನು ನನಗೆ ಸುಬುದ್ಧಿ
 ಯನ್ನು ಕೊಡಲಿ. (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ಪರಾಕ್ರಮ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿ
 ಮೈಶದ್ಯ ಸಿದ್ಧಿ.) || ೫ ||

ಸಂಸಾರದ ತಾಪವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸತಕ್ಕವರಾದುದರಿಂದ ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಕ್ಷೀರ
 ಸಮುದ್ರವನ್ನಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ:

ಸಂಸಾರೋತ್ತಾಪನಿತೋಪಶಮದ್ರಸದಯಸ್ಸೇಹಹಾಸಾಂಬು-
 ಪೂರಪ್ರೋದ್ಯದ್ವಿದ್ಯಾನವದ್ಯದ್ಯುತಿನುಣಿಕಿರಣಶ್ರೇಣಿಸಂಪೂರಿತಾಶಃ |
 ಶ್ರೀನತ್ಸಾಂಕಾಧಿನಾಸೋಚಿತತರಸರಲಶ್ರೀನುದಾನಂದತೀರ್ಥಕ್ಷೀ-
 ರಾಂಭೋಧಿರ್ವಿಭಿಂದ್ಯಾದ್ಭವದನಭಿನುತಂ ಭೂರಿ ನೇ ಭೂತಿ-
 ಹೇತುಃ || ೬ ||

ಸಂಸಾರೋತ್ತಾಪ.....ಪೂರಿತಾಶಃ=ಸಂಸಾರ-ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ, ಉತ್ತಾಪ-

ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾದಿ ಉತ್ತಮ ವ್ಯಥೆಗಳಿಗೆ, ನಿತ್ಯ-ನಿತ್ಯವೂ, ಉಪಶಮದ-ಶಾಂತಿ
ಯನ್ನು ಕೊಡುವ, ಸದಯ-ಕೃಪೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಸ್ನೇಹಹಾಸ-ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ
ಪ್ರೀತಿಯುಂಟಾದ ನಗುವೆಂಬ, ಅಂಬುಪೂರ-ಜಲಸಮೃದ್ಧಿಯಂಟಿದ್ದಾಗಿ,
ಪ್ರೋದ್ಯತ್-ಉದಿಸಿದ, ವಿದ್ಯಾ-ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಗಳೆಂಬ, ಅನವದ್ಯ-ದೋಷ
ವಿಲ್ಲದ, ದ್ವುತಿ-ಕಾಂತಿಯಂಟಿ, ಮಂಜ-ರತ್ನಗಳ, ಕಿರಣ-ರಶ್ಮಿಗಳ, ಶ್ರೇಣಿ-
ಸಾಲಗಳಿಂದ, ಸಂಪೂರಿತ-ಚೆನ್ನಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಆಶ:-ದಿಕ್ಕುಗಳುಳ್ಳ
ದಾದ, ಭೂತಿಹೇತುಃ=ಭೂತಿ-ಭಕ್ತಿಜ್ಞಾನಾದಿ ಸಂಪತ್ತುಗಳಿಗೆ, ಹೇತುಃ-
ಕಾರಣವಾದ, [ಸಮುದ್ರ, ಭೂತಿ-ಲಕ್ಷ್ಮಿದೇವಿಗೆ, ಹೇತುಃ-ಅವತಾರಕಾರಣ,]
ಶ್ರೀವತ್ಸಾಂಕಾಧಿ...ಕ್ಷೀರಾಂಭೋಧಿಃ=ಶ್ರೀವತ್ಸ-ಪರಮಾತ್ಮನ ಎದೆಯ ಸಂ
ಯೆಂಬ, ಅಂಕ-ಚಿಹ್ನೆಯಂಟಿ, ಶ್ರೀನಾರಾಯಣನ, ಅಧಿವಾಸ-ಸನ್ನಿಧಾನಕ್ಕೆ,
ಉಚಿತತರ-ಅತ್ಯಂತ ಯೋಗ್ಯರಾದ ಗರುಡರುದ್ರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ, ಸರಲ-ಶ್ರೇಷ್ಠ
ರಾದ, ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥ-ಶ್ರೀಮದ್ವಾಚಾಚಾರ್ಯರು, ಕ್ಷೀರಾಂಭೋಧಿಃ-
ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರವು, [ಸಮುದ್ರವು ಶ್ರೀಹರಿಯ ಅಧಿವಾಸ-ಆಶ್ರಯಕ್ಕೆ, ಉಚಿತ-
ತರ-ಉಚಿತತರಗಳಾದ ಶ್ವೇತದ್ವೀಪಾದಿಗಳಲ್ಲಿ, ಸರಲ-ಮನೋಹರವಾದುದು]
ಭವತ್-ಈಗಾಗುವ, ಭೂರಿ-ಬಹಳವಾದ, ಮೋ-ನನ್ನ, ಅನಭಿವಂತಂ-ಅನಿಷ್ಠ
ವನ್ನೂ, ವಿಭಿಂದ್ಯಾತ್-ಭೇದಿಸಲಿ,

ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರವು ತಾಪಹಾರಿಯಾದ ನೀರಿನಿಂದ ತಂಬಿದುದು, ರತ್ನಕಿರಣ
ಗಳಿಂದ ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುವುದು, ಶ್ರೀದೇವಿಯ ಅವತಾರಕ್ಕೆ ಹೇತುವು,
ಶ್ರೀಹರಿಯ ಆವಾಸಸ್ಥಾನಗಳಾದ ಶ್ವೇತದ್ವೀಪಾದಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತವರಮನೆ
ಯಾದುದರಿಂದ ಮನೋಹರವಾದುದು. ಅದರಂತೆ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು
ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾದಿ ತಾಪತ್ರಯಹಾರಿಗಳು, ದಯೆಸ್ನೇಹಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣರು, ವಿದ್ಯಾ
ರತ್ನಗಳಿಂದ ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸಿದವರು [ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ದಿಕ್ಕುದಿಕ್ಕು
ಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದವರು], ಭಕ್ತಿಗೆ ಭಕ್ತಿಜ್ಞಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕವರು.
ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸನ್ನಿಧಾನಕ್ಕೆ ಅರ್ಹರಾದ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರು [ಹೆಚ್ಚಿನ ಸನ್ನಿ
ಧಾನವುಳ್ಳವರು]. (ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಸಮುದ್ರ
ವನ್ನಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.) (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚ ರಣದಿಂದ ಸ್ನೇಹ ಮತ್ತು ಪುಣ್ಯ
ಲಾಭ.) || ೬ ||

ಶ್ರೀಹರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರೀವಾಯುದೇವರಲ್ಲಿಯೂ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಬೀಡುತ್ತಾರೆ:

ಮೂರ್ಧನೈಃಪೋಂಜಲಿಮೇ ದೃಢತರಮಿಹ ತೇ ಬಧ್ಯತೇ
ಬಂಧಪಾಶಚ್ಛೇತ್ರೇ ಧಾತ್ರೇ ಸುಖಾನಾಂ ಭಜತಿ ಭುವಿ ಭವಿಷ್ಯದ್ವಿ-
ಧಾತ್ರೇ ದ್ಯುಭತ್ರೇ | ಅತ್ಯಂತಂ ಸಂತತಂ ತ್ವಂ ಪ್ರದಿತ ಪದಯುಗೇ
ಹಂತ ಸಂತಾಪಭಾಜಾನುಸ್ಮಾಕಂ ಭಕ್ತಿಮೇಕಾಂ ಭಗನತ ಉತ ತೇ
ಮಾಧವಸ್ಯಾಥ ವಾಯೋಃ || ೭ ||

(ಶ್ರೀವಾಯೋ-ಶ್ರೀಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವನೇ !) ಭುವಿ-ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ.
ಭಜತಿ-ಸೇವಕಜನದಲ್ಲಿ, ಬಂಧಪಾಶಚ್ಛೇತ್ರೇ=ಬಂಧ-ಅವಿದ್ಯಾಕಾಮಕರ್ಮಾದಿ
ರೂಪ ಸಂಸಾರವೆಂಬ, ಪಾಶ-ಹಗ್ಗವನ್ನು, ಧೇತ್ರೇ-ಕತ್ತರಿಸತಕ್ಕ, ಸುಖಾನಾಂ-
ಆನಂದಗಳನ್ನು, ದಾತ್ರೇ-ಕೊಡತಕ್ಕ, ಭವಿಷ್ಯದ್ವಿಧಾತ್ರೇ=ಭವಿಷ್ಯದ್-ಮುಂದಿನ
ಕಲ್ಪದಲ್ಲಾಗುವ, ವಿಧಾತ್ರೇ-ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮನಾದ, ದ್ಯುಭತ್ರೇ=ದ್ಯು-
ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿಗುಣಸಂಪನ್ನಳಾದ ಭಾರತೀದೇವಿಗೆ, ಭತ್ರೇ-ಪತಿಯಾದ,
ತೇ-ನಿನಗೋಸ್ಕರ, ಏಷಃ-ಈ, ಮೇ-ನನ್ನ, ಆಂಜಲಿಃ-ಕರಸಂಪುಟವು, ಮೂ-
ರ್ಧನಿ-ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, ದೃಢತರಂ-ಅತಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ, ಸಂತತಂ-ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ,
ಬಧ್ಯತೇ-ಕಟ್ಟಲ್ಪಡುತ್ತದೆ, ಹಂತ-ಸಂತೋಷ, ಭಗವತಃ-ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯ
ಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ, ಮಾಧವಸ್ಯ-ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣನ, ಉತ-
ಮತ್ತು, [ಭಗವತಃ-ಪೂಜ್ಯನಾದ] ವಾಯೋಃ-ಶ್ರೀಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನಾದ,
ತೇ-ನಿನ್ನ, ಪದಯುಗೇ-ಎರಡು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ, ಏಕಾಂ-ಮುಖ್ಯವಾದ, ಭಕ್ತಿಂ-
ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕ ಸುದೃಢಸ್ನೇಹವನ್ನು, ಇಹ-ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ,
ಅತ್ಯಂತಂ-ನಿರವಧಿಕವಾಗಿ, ಸಂತಾಪಭಾಜಾಂ-ಹಸಿವು ತೃಪೆ ಮೊದಲಾದ
ದುಃಖವನ್ನು ಹೊಂದತಕ್ಕ, ಅಸ್ಮಾಕಂ-ನಮಗೆ, ಪ್ರದಿತ-ಕೊಡು.

ವಾಯುದೇವನೇ ! ನೀನು ಸಂಸಾರಬಂಧಮೋಚಕನು, ಮೋಕ್ಷಸುಖದಾಯಕನು.
ಮುಂದಿನ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮನಾಗತಕ್ಕವನು. ಭಾರತೀ
ಪತಿಯು. ಇಂತಹ ನಿನಗೆ ವಂದನೆ ಮಾಡುವ ನನ್ನ ಜನ್ಮ ಸಫಲವಾಯಿ
ತೆಂದು ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ. ಸಂಸಾರತಾಪಕ್ಕೊಳಗಾದ ನಮಗೆ ನಿನ್ನ ಮತ್ತು
ನಿನ್ನ ಪ್ರಭುವಾದ ಹರಿಯ ಪಾದದಲ್ಲಿಯೂ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡು. ಈ ರೀತಿ
ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಪುಣ್ಯವಶದಿಂದ ಲಭಿಸಿದ ಈಗಿನ ಶರೀರವು
ಕೂಡ ಬಹುಭಾಗ್ಯದಿಂದ ಗಳಿಸಿದುದಾಗಿದೆ. (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ
ಬಂಧಮೋಕ್ಷಪೂ ಶರೀರದಾರ್ಥ್ಯವೂ ಸಿದ್ಧಿ ಸುವುತ್ತು.) || ೭ ||

ಸಾಭೋಷ್ಣಾಭೀಶುಶುಭ್ರಪ್ರಭಮಭಯ ನಭೋ ಭೂರಿ ಭೂ-
ಭೃದ್ವಿಭೂತಿಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುಭೂರ್ಋಭೂಣಾಂ ಭವನನುಪಿ ವಿಭೋ
ಽಭೇದಿ ಬಭ್ರೇ ಬಭೂನೇ | ಯೇನ ಭ್ರಾವಿಭ್ರಮಸ್ತೇ ಭ್ರಮಯತು
ಸುಭೃಶಂ ಬಭ್ರುವದ್ಭುತಾಶಾನ್ ಭ್ರಾಂತಿಭೇದಾನಭಾಸಸ್ವಿತಿ
ಭಯನುಭಿಭೂರ್ಭೋಕ್ಷ್ಯತೋ ಮಾಯಿಭಿಕ್ಷೂನ್ || ೮ ||

ಅಭಯಂ-ಭಯವಿಲ್ಲದ, ವಿಭೋ-ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ (ವಾಯೋ-
ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನೇ !), ತೇ-ನಿನ್ನ, ಯೇನ-ಯಾವ ಹುಬ್ಬಿನ ವಿಲಾಸದಿಂದ,
ಸಾಭೋಷ್ಣಾಭೀಶುಶುಭ್ರಪ್ರಭಂ=ಅಭ್ರ-ವೋಡಗಳು, ಉಷ್ಣಾಭೀಶು-ತೀಕ್ಷ್ಣ
ಕಿರಣವುಳ್ಳ ಸೂರ್ಯನಂ, ಶುಭ್ರಪ್ರಭ-ಬಿಳಿದಾದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ಚಂದ್ರನೂ
ಇವರಿಂದ ಕೂಡಿರುವ, ನಭಃ-ಆಕಾಶವು, ಭೂರಿಭೂಭೃದ್ವಿಭೂತಿಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುಃ=
ಭೂರಿ-ಬಹಳವಾದ, ಭೂಭೃತ್-ಅರಸರ, ವಿಭೂತಿ-ವಿಶ್ವರ್ಯದಿಂದ (ಅಥವಾ
ಭೂರಿ ಭೂಭೃತ್ - ಬಹಳ ಪರ್ವತಗಳ, ವಿಭೂತಿ - ಸಂಪತ್ತುಗಳಿಂದ),
ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುಃ-ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ, ಭೂಃ-ಭೂಮಿಯಂ, ಋಭೂಣಾಂ-ದೇವತೆಗಳ,
ಭವನಮಪಿ-ಮನೆಯಾದ ದೇವಲೋಕವೂ ಕೂಡ, ಅಭೇದಿ-ಸೀಳಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ,
ಬಭ್ರೇ-ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ, ಬಭೂವೇ-ಹೊಂದಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ.

ಅಭಿಭೂಃ-ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸತಕ್ಕ, ಸಃ-ಆ ಯಾವ, ಭ್ರಾವಿಭ್ರವಃ-
ಹುಬ್ಬಿನ ವಿಲಾಸವು (ಹುಬ್ಬಿನ ಕಂಠಿತವು), ಬಭ್ರವತ್-ಮಂಗಳಗುಣಗಳಂತೆ
(ಅಥವಾ ಬೆಕ್ಕುಗಳಂತೆ), ದುರ್ಭೃತಾಶಾನ್-ಮನಶ್ಚಂಚಲತ್ವದಿಂದ ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ
ಆಶೆಯುಳ್ಳ, ಭೇದಾನಭಾಸಃ=ಭೇದ-ಜೀವ-ಈಶ್ವರ-ಜಡಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ
ರುವ ಪಂಚಭೇದದ, ಅವಭಾಸಃ-ಜ್ಞಾನವು, ಭ್ರಾಂತಿಃ-ಸಂಕಲ್ಪ, ಇತಿ ತು-ಈ
ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, (ವದತಃ-ಹೇಳುವ, ಆದುದರಿಂದಲೇ) ಭಯಂ-ಅಧತಮಸ್ಸಿ
ನಲ್ಲಿ ಭೀತಿಯಿಂದಂಟಾದ ದಂಃಖವನ್ನು, ಭೋಕ್ಷ್ಯತಃ-ಅನುಭವಿಸತಕ್ಕ,
ಮಾಯಿಭಿಕ್ಷೂನ್ - ಮಾಯಾವಾದಿ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳನ್ನು, ಭೃಶಂ-ಚೆನ್ನಾಗಿ,
ಭ್ರಮಯತು-ವೋಹಿತರನ್ನು ಮಾಡಲಿ.

ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀವಾಯುದೇವರ ಹುಬ್ಬಿನ ವಿಲಾಸಕ್ಕೆ ಆಕಾಶ-ಸ್ವರ್ಗ-
ಭೂಮಿ ಮೊದಲಾದ ಸರ್ವಲೋಕಗಳ ಸೃಷ್ಟಿ-ಸ್ಥಿತಿ-ಸಂಹಾರ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ
ಯೆಂದಂ ವರ್ಣಿಸಿ, ಬೆಕ್ಕು ದೇವರಿಗಾಗಿ ಮಾಡಿಟ್ಟ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ತಿನ್ನಲಪೇಕ್ಷಿಸಿ
ದಂತೆ, ತಮ್ಮಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಸರ್ವೇಶ್ವರತ್ವಾದಿ ಮಹಿಮೆಯಂ ತಮ್ಮಲ್ಲಿರಬೇಕೆಂದಂ

ಅವೇಕ್ಷಿಸಿ, ಮಂಚಭೇದವು, ಚಿಪ್ಪನ್ನು ಕಂಡು ಚೆಳ್ಳಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಕೇವಲ ಭ್ರಾಂತಿಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ, ಕೊನೆಗೆ ಅಂಧಂತಮಸ್ಸಿನ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವ ಮಾಯಾವಾದಿಗಳಿಗೆ ಆ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನೇ ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದಂ ವಾರ್ಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ತನ್ನ ಹುಚ್ಚುತನ ಪರಿಹಾರ, ಮತ್ತು ಪರರಿಗೆ ಉನ್ನಾದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದು.) || ೮ ||

ಯೇನುಂ ಭಾವಂ ಭಜಂತೇ ಸುರಮುಖಸುಜನಾರಾಧಿತಂ ತೇ ತೃತೀಯಂ ಭಾಸಂತೇ ಭಾಸುರೈಸ್ತೇ ಸಹಚರಚಲಿತೈಶ್ಚಾನುರೈಶ್ಚಾರುನೇಷಾಃ | ವೈಕುಂಠೇ ಕಂಠಲಗ್ನಸ್ಥಿರಶುಚಿವಿಲಸತ್ಕಾಂತಿತಾರುಣ್ಯಲೀಲಾಲಾವಣ್ಯಪೂರ್ಣಕಾಂತಾಕುಚಭರಸುಲಭಾಶ್ಲೇಷಸ್ತೇ ಸಮೋದಸಾಂದ್ರಾಃ || ೯ ||

ಪವನ-ಶ್ರೀಮಂಖ್ಯಪ್ರಾಣನೇ ! ಯೇ-ಯಾವ ಜನರು, ಸುರಮುಖಸುಜನಾರಾಧಿತಂ=ಸುರ-ದೇವತೆಗಳೇ, ಮುಖ-ಮುಖ್ಯರಾಗಿರುವ, ಸುಜನ-ಸಜ್ಜನರಿಂದ, ಆರಾಧಿತಂ-ಸೇವಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ತೃತೀಯಂ-ಮೂರನೆಯದಾದ, ಅವುಂ-ಈ, ಭಾವಂ - ಶ್ರೀಮಧ್ವಾವತಾರವನ್ನು, ಭಜಂತೇ-ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೆಯೋ, ತೇ-ಆ ಜನರು, ಚಾರುನೇಷಾಃ-ಸುಂದರ ವೇಷವುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಭಾಸುರೈಃ-ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ, ಸಹಚರಚಲಿತೈಃ=ಸಹಚರ-ಸೇವಕರಿಂದ, ಚಲಿತೈಃ-ಬೀಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಚಾನುರೈಃ-ಚಾಮರಗಳಿಂದ, ಕಂಠಲಗ್ನ...ಸಾಂದ್ರಾಃ = ಕಂಠ-ಕಂಠಿಯಲ್ಲಿ, ಲಗ್ನ-ಸಂಬಂಧರಾದ, ಸ್ಥಿರ-ನಿಶ್ಚಲವಾದ, ಶುಚಿ-ನಿರ್ಮಲವಾದ, ವಿಲಸತ್-ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ, ಕಾಂತಿ - ಪ್ರಕಾಶ, ತಾರುಣ್ಯ-ಯೌವನ, ಲೀಲಾ-ವಿಲಾಸ, ಲಾವಣ್ಯ-ಸೌಂದರ್ಯ-ಇವುಗಳಿಂದ, ಅಪೂರ್ಣ-ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಂಬಿದ, ಕಾಂತಾ-ಸ್ತ್ರೀಯರ, ಕುಚಭರ-ಸ್ತನಮಧ್ಯದ, ಸುಲಭಾಶ್ಲೇಷ-ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದೆ ದೊರಕುವ ಆಲಿಂಗನದಿಂದ, ಜಾತ-ಹುಟ್ಟಿದ, ಸಮೋದ-ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಂತೋಷದಿಂದ, ಸಾಂದ್ರಾಃ-ಪೂರ್ಣರಾದವರಾಗಿ, ವೈಕುಂಠೇ-ವೈಕುಂಠವೆಂಬ ವಿಷ್ಣುಲೋಕದಲ್ಲಿ, ಭಾಸಂತೇ-ಶೋಭಿಸುತ್ತಾರೆ.

ದೇವತೆಗಳು ಮೊದಲಾದ ಸಜ್ಜನರಿಂದ ಸೇವಿಸಲ್ಪಡುವ ಶ್ರೀಮಧ್ವಾವತಾರವನ್ನು ಭಜಿಸುವವರು ವೈಕುಂಠದಲ್ಲಿ ತರಣಿಯರ ಆಲಿಂಗನದ ಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸುವರು. ಇಂತಹ ಶಾಶ್ವತ ಮೋಕ್ಷಸಂಖಭಾಗ್ಯವೇ ಶ್ರೀಗುರುಸೇವಾಫಲವೆಂದು ಭಾವ. ಸೇವಕರಿಂದ ಚಾಮರ ಬೀಸಲ್ಪಡುವುದೆಂಬುದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷ

ದಲ್ಲಿ ಸೇವ್ಯ ಸೇವಕತ್ವಾದಿ ತಾರತಮ್ಯವು ಇದೆಯೆಂದು ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ವಶ್ಯಳಾಗದ ರಮಣಿಯೂ ವಶಳಾಗುವಳು.) || ೯ ||

ಆ ವೈಕುಂಠವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ:

ಆನಂದಾನ್ಮಂದಮಂದಾ ದದತಿ ಹಿ ಮರುತಃ ಕುಂದಮಂದಾರ-
ನಂದ್ಯಾವರ್ತಾನೋದಾನ್ ದಧಾನಾ ಮೃದುಪದಮುದಿತೋದ್ಗೀತ-
ಕೈಃ ಸುಂದರೀಣಾಮ್ | ವೃಂದೈರಾನಂದ್ಯಮುಕ್ತೇಂದ್ರಹಿಮಗು-
ಮದನಾಹೀಂದ್ರದೇವೇಂದ್ರಸೇವ್ಯೇ ಮೌಕುಂದೇ ಮಂದರೇಽಸ್ಮಿ-
ನ್ನವಿರತಮುದಯನ್ಮೋದಿನಾಂ ದೇವದೇವ || ೧೦ ||

ದೇವದೇವ-ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಶ್ರೀವಾಯುದೇವನೆ! ಮೃದುಪದಂ =
ಮೃದು-ಮಧುರವಾದ, ಪದಂ-ಗಾನದ ಶಬ್ದಗಳುಳ್ಳ, ಉದಿತೋದ್ಗೀತಕೈಃ =
ಉದಿತ-ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ, ಉದ್ಗೀತಕೈಃ-ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಗಾನವುಳ್ಳ, ಸುಂದರೀಣಾಂ-
ಚೆಲುವೆಯರ, ವೃಂದೈಃ-ಸಮೂಹಗಳಿಂದ, ಆವಂದ್ಯಮುಕ್ತೇ...ದೇವೇಂದ್ರ-
ಸೇವ್ಯೇ = ಆವಂದ್ಯ - ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸೇವಿಸಲ್ಪಡುವ, ಮುಕ್ತ - ಮೋಕ್ಷವನ್ನು
ಹೊಂದಿದ, ಇಂದು-ಚಂದ್ರ, ಅಹಿಮಗು - ಉಷ್ಣಕಿರಣವುಳ್ಳ ಸೂರ್ಯ,
ಮದನ-ಮನ್ಮಥ, ಅಹೀಂದ್ರ-ಸರ್ಪರಾಜನಾದ ಶೇಷ, ದೇವೇಂದ್ರ-ಇಂದ್ರ
ಇವರುಗಳಿಂದ, ಸೇವ್ಯೇ-ಸೇವಿಸಲ್ಪಡುವ, ಅಸ್ಮಿನ್-ಈ, ಮೌಕುಂದೇ-
ಮೋಕ್ಷವನ್ನೀಯುವ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ, ಮಂದಿರೇ-ಆವಾಸಸ್ಥಳ
ವಾದ ವೈಕುಂಠದಲ್ಲಿ, ಮಂದಮಂದಾಃ-ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಚಲಿಸುವ, ಕುಂದಮಂ-
ದಾರನಂದ್ಯಾವರ್ತಾನ್ = ಕುಂದ-ಮರಜಾಜಿಗಳು, ಮಂದಾರ-ಮಂದಾರ ಪುಷ್ಪ
ಗಳು, ನಂದ್ಯಾವರ್ತ-ನಂದಿಬಟ್ಟಲು ಮಹಂತಾದ ಪುಷ್ಪಗಳ, ಆವೋದಾನ್-
ಪರಿವಂಳಗಳನ್ನೂ, ದಧಾನಾಃ-ಧರಿಸಿದವುಗಳಾದ, ಮರುತಃ-ಗಾಳಿಗಳು, ಅವಿ-
ರತಂ-ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ, ಉದಯನ್ಮೋದಿನಾಂ = ಉದಯತ್-ಉದಯಿಸುವ,
ಮೋದಿನಾಂ-ಆನಂದವುಳ್ಳ ಮುಕ್ತರಿಗೆ, ಆನಂದಾನ್-ಸುಖಗಳನ್ನು, ದದತಿ
ಹಿ-ಕೊಡುತ್ತವೆ !

ಇಂಪಾಗಿ ಹಾಡುವ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಂದ ಸೇವಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮುಕ್ತರಾದ ಶೇಷಾದಿ
ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ವೈಕುಂಠದಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪಪರಿವಂಳಭರಿತಗಳಾದ ಮೆಲ್ಲಗೆ
ಬೀಸುವ ಗಾಳಿಗಳು ಆನಂದಮಯರಾದ ಮುಕ್ತರನ್ನೂ ಆನಂದಗೊಳಿಸುವವು.
ಮುಕ್ತರು ಇಂತಹ ಸುಖಮಯನಾದ ವೈಕುಂಠದಲ್ಲಿ ಶೋಭಿಸುವರು.

|| (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ಸಂತಾನಲಾಭ, ಸುಖಲಾಭ.) || ೧೦ ||

ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಷಾರ್ಯರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಮಾಡಿದವರಿಗಾಗುವ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಮಹೇಶ್ವರ ದ್ವೇಷಿಗಳಾಗುವ ದುರ್ಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:

ಉತ್ತಪ್ರಾತ್ಯುತ್ಕಟಿತ್ವಪ್ರಕಟಕಟಕಟಧ್ವಾನಸಂಘಟ್ಟನೋ-
ದ್ಯದ್ವಿದ್ಯುದ್ವ್ಯುಧಸ್ಸುಲಿಂಗಪ್ರಕರವಿಕಿರಣೋತ್ಕಾಢಿತೇ ಬಾಧಿ-
ತಾಂಗಾನ್ | ಉದ್ಗಾಢಂ ಪಾತ್ಯಮಾನಾ ತಮಸಿ ತತ ಇತಃ
ಕಿಂಕರೈಃ ಪಂಕಿಲೇ ತೇ ಪಂಕ್ತಿಗ್ರಾಽವ್ಲಾಂ ಗರಿನ್ವಾ ಗ್ಲಪಯತಿ ಹಿ
ಭವದ್ವೇಷಿಣೋ ವಿದ್ವದಾದ್ಯ || ೧೧ ||

ವಿದ್ವದಾದ್ಯ - ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಮೊದಲನೆಯವರಾದ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವಂತರೂ
ಗಳೇ ! ಉತ್ತಪ್ರಾತ್ಯುತ್ಕಟಿತ್ವಪ್ರಕಟಕಟಕಟಧ್ವಾನಸಂಘಟ್ಟನೋ-
ದ್ಯದ್ವಿದ್ಯುದ್ವ್ಯುಧಸ್ಸುಲಿಂಗಪ್ರಕರವಿಕಿರಣೋತ್ಕಾಢಿತೇ, ತೇ-ನಿಮ್ಮ, ಕಿಂಕರೈಃ-
ಸೇವಕರಿಂದ, ತತ ಇತಃ-ಅತ್ತಿತ್ತ (ಸುತ್ತಲೂ), ಉದ್ಗಾಢಂ-ಬಹು ದೃಢವಾಗಿ,
ಪಾತ್ಯಮಾನಾ-ಬಿಸುಡಲ್ಪಡುವ, ಗ್ರಾಽವ್ಲಾಂ-ಕಲ್ಲುಗಳ, ಪಂಕ್ತಿಃ-ಪರಂಪರೆಯುಂ,
ಪ್ರಕಟಕಟ...ಕ್ವಾಢಿತೇ=ಪ್ರಕಟ-ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ, ಕಟಕಟಧ್ವಾನ-ಕಟಕಟವೆಂಬ ಶಬ್ದ
ವುಳ್ಳ, ಸಂಘಟ್ಟನ-ತಿಕ್ಕಾಟದಿಂದ (ಅಥವಾ ಕಟಕಟಧ್ವಾನಿಯ ಗಲಭೆಯಿಂದ),
ಉದ್ಯತ್-ಹುಟ್ಟಿದ, ವಿದ್ಯತ್-ಕಾಂತಿಗಳುಳ್ಳ, ವ್ಯೂಢ-ರಾಶಿಯಾಗಿರುವ,
ಸ್ತುಲಿಂಗ-ಬೆಂಕಿ ಕಿಡಿಗಳ (ಅಥವಾ ಉದ್ಯತ್-ಹುಟ್ಟಿದ, ವಿದ್ಯತ್-ಮಿಂಚುಂ
ಗಳಂತಿರುವ ಪುಡಿಯಾದ ಸುಡಲ್ಪಟ್ಟ ಕಲ್ಲಿನ ಚೂರುಗಳ), ಪ್ರಕರ-ಸಮೂಹದ,
ವಿಕಿರಣ-ಚಿಲ್ಲುವಿಕೆಯಿಂದ, ಉತ್ಕಾಢಿತೇ-ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸುಡಲ್ಪಟ್ಟ, ಪಂಕಿಲೇ-ಕೆಸ
ರುಳ್ಳ, ತಮಸಿ-ಅಂಧತಮಸ್ಸೆಂಬ ಮಹಾನರಕದಲ್ಲಿ, ಬಾಧಿತಾಂಗಾನ್=
ಬಾಧಿತ-ಪೀಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಅಂಗಾನ್-ಅವಯವಗಳಂಥ, ಭವದ್ವೇಷಿಣಃ=
ಭವತ್-ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ, ದ್ವೇಷಿಣಃ-ದ್ವೇಷವುಳ್ಳ ದುಷ್ಟರನ್ನೂ, ಗರಿನ್ವಾ-ಭಾರ
ದಿಂದ, ಗ್ಲಪಯತಿ-ಬಳಲಿಸುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಷಾರ್ಯರಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷ ಮಾಡುವವರನ್ನೂ, ಅಂಧತಮಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ
ದೂಡಿ, ದೊಡ್ಡ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಬಿಸುಡುವಾಗ ಅದರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಬೆಂಕಿಯು
ಜ್ವಾಲೆಯಿಂದ ಅವರ ಕೈಕಾಲಂ ಮೊದಲಾದ ಅಂಗಗಳನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರ ಸೇವ
ಕರು ಪೀಡಿಸಿ ಬಳಲಿಸುತ್ತಾರೆ, ಗುರುದ್ವೇಷಿಗಳಿಗೆ ಕುದಿಯುವ ಕೆಸರಿನ ಭಯಂ
ಕರವಾದ ನಿತ್ಯನರಕ, ಮೇಲಿನಿಂದ ಕಲ್ಲಿನ ಮಳೆ, ಇಂತಹ ಸಂಕಷ್ಟವನ್ನೂ ನಿತ್ಯ
ದಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ಶತ್ರು
ಜಯ ಸಿದ್ಧಿ.) || ೧೧ ||

ಹೀಗೆ ದ್ವೇಷಿಗಳಿಗೆ ನಿತ್ಯನರಕವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಆಚಾರ್ಯರ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಬಂದ ವನಾದರೂ ವಿಹಿತಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಉದಾಸೀನನಾಗಿದ್ದರೆ ಆತನಿಗೆ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಿಲ್ಲ ವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ:

ಅಸ್ಮಿನ್ನಸ್ತದ್ಗುರೂಣಾಂ ಹರಿಚರಣಚಿರಧ್ಯಾನಸಂತಂಗಲಾನಾಂ
ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಪಾರ್ಶ್ವಭೂಮಿಂ ಧೃತರಣರಣಿಕಸ್ವರ್ಗಿಸೇವ್ಯಾಂ ಪ್ರ-
ಪನ್ನಃ | ಯಸ್ತುದಾಸ್ತೇ ಸ ಅಸ್ತೇಽಧಿಭವನುಸುಲಭಕ್ಲೇಶ-
ನಿರ್ಮೋಕನುಸ್ತಪ್ರಾಯಾನಂದಂ ಕಥಂಚಿನ್ನ ವಸತಿ ಸತತಂ ಪಂಚ-
ಕಷ್ಟೇಽತಿಕಷ್ಟೇ || ೧೨ ||

ಅಸ್ತದ್ಗುರೂಣಾಂ-ನಮ್ಮ ಗುರುಗಳಾದ, ಹರಿಚರಣಚಿರಧ್ಯಾನಸಂತಂಗ-
ಲಾನಾಂ=ಹರಿ-ಶ್ರೀನಾರಾಯಣನ, ಚರಣ-ಪಾದಗಳ, ಚಿರಧ್ಯಾನ-ನಿರಂತರ
ಧ್ಯಾನದಿಂದ, ಸತ್-ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ, ಮಂಗಲಾನಾಂ-ಸೌಭಾಗ್ಯವುಳ್ಳ, ಯುಷ್ಮಾ-
ಕಂ-ನಿಮ್ಮ, ಸ್ವರ್ಗಿಸೇವ್ಯಾಂ=ಸ್ವರ್ಗ-ಸ್ವರ್ಗವುಳ್ಳ ದೇವತೆಗಳೇ ವೊದಲಾದ
ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮಾಂತ ಜೀವರಿಂದ, ಸೇವ್ಯಾಂ-ಸೇವಿಸಲ್ಪಡುವ, ಪಾರ್ಶ್ವ-
ಭೂಮಿಂ-ಸಮೀಪಪ್ರದೇಶವನ್ನು, ಅಸ್ಮಿನ್-ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ, ಧೃತರಣರಣಿಕಃ=
ಧೃತ-ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ರಣರಣಿಕಃ-ಅತ್ಯಭಿಲಾಷೆಯುಳ್ಳ, ಯಃ-ಯಾವ ಮನು
ಷ್ಯನು, ಪ್ರಪನ್ನಃ-ಶರಣಾಗತನಾಗಿದ್ದರೂ, ಉದಾಸ್ತೇ-(ಆ ಮೇಲೆ)ಉಪೇಕ್ಷಿಸು
ತ್ತಾನೋ, ಸಃ-ಆ ಮನುಷ್ಯನು, ಅಸುಲಭಕ್ಲೇಶನಿರ್ಮೋಕಂ=ಅಸುಲಭ-ದು-
ರ್ಲಭವಾದ, ಕ್ಲೇಶನಿರ್ಮೋಕಂ-ದುಃಖಪರಿತ್ಯಾಗವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ, ಅಸ್ತಪ್ರಾಯಾ-
ನಂದಂ = ಅಸ್ತಪ್ರಾಯ-ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇಲ್ಲದಂತಾದ, ಆನಂದ-ಸಂತೋಷವುಳ್ಳ
ದ್ದಾಗಿ, ಅಧಿಭವಂ-ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ, ಸತತಂ-ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿ, ಅಸ್ತೇ-ಇರುತ್ತಾನೆ.

ಅತಿಕಷ್ಟೇ-ಅತ್ಯಂತ ದುಃಖಕರವಾದ, ಪಂಚಕಷ್ಟೇ=ಪಂಚ-ರೌರವಾದಿ ಐದು
ಮಹಾ ನರಕಗಳಿಗಿಂತಲೂ, ಕಷ್ಟೇ-ಕಷ್ಟರೂಪವಾದ ಅಂಧಂತಮಸ್ಸೆಂಬ ನಿತ್ಯ
ನರಕದಲ್ಲಿ, ಕಥಂಚಿತ್-ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ, ನ ವಸತಿ-ಆವಾಸಮಾಡುವು
ದಿಲ್ಲ.

ಮೋಕ್ಷಸುಖಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ದೇವತೆಗಳೇ ವೊದಲಾದ ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮ
ಪರ್ಯಂತ ಉತ್ತಮ ಜೀವರೂ ಸೇವಿಸುವ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಬಳಿಯನ್ನೂ
ಸೇವಿಸಿದರೂ ಅವರ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ನಡೆಯದೆ ಉದಾಸೀನನಾಗಿರ
ತಕ್ಕವನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಖವೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ದುಃಖವೂ ಇರುವ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಇರು
ತ್ತಾನಲ್ಲದೆ, ಹರಿದ್ವೇಷಾದಿಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿದ ಅಧಮ ಜೀವರಿಗೆ ದೊರಕುವ

ಅಂಧತಮಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬೀಳಲಾರನು. (ಗುರುಗಳನ್ನು ಮರೆಹೊಕ್ಕು ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಗಳಿಸದ ಮಧ್ಯಮ ಜೀವನು ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿಯಾಗುವನಲ್ಲದೆ, ಅಸಂರಂಗಿಗಾಗುವ ತಮಸ್ಸನ್ನೂ ಹೊಂದಲಾರನೆಂದು ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿಯ ಗತಿಯನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.) (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ಕ್ಷೇಶಪರಿಹಾರ, ಹರಿಭಕ್ತಿಸಿದ್ಧಿ.) ||೧೨||

ಅಸುರರಿಗಾಗುವ ಅಂಧತಮಸ್ಸಿನ ದುಃಖವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:

ಕ್ಷುತ್ ಕ್ಷಾಮಾನ್ ರೂಕ್ಷರಕ್ಷೋರದಖರನಖರಕ್ಷುಣ್ಣವಿಕ್ಷೋ-
ಭಿತಾಕ್ಷಾನಾಮಗ್ನಾನಂಧಕೂಪೇ ಕ್ಷುರಮುಖಮುಖರೈಃ ಪಕ್ಷಿಭಿ-
ರ್ವಿಕ್ಷತಾಂಗಾನ್ | ಪೂಯಾಸ್ಯಜ್ಞಮೂತ್ರವಿಷ್ಣಾಕೃಮಿಕುಲಕಲಿಲೇ
ತತ್ ಕ್ಷಣಕ್ಷಿಪ್ತಶಕ್ತ್ಯಾದ್ಯಸ್ತವ್ರಾತಾರ್ದಿತಾಂಸ್ತ್ವದ್ವಿಷ ಉಪಜಿಹತೇ
ವಜ್ರಕಲ್ಪಾ ಜಲೂಕಾಃ || ೧೩ ||

ಕ್ಷುತ್ ಕ್ಷಾಮಾನ್ = ಕ್ಷುತ್ - ಹಸಿವಿನಿಂದ, ಕ್ಷಾಮಾನ್ - ಕ್ಷೀಣರಾದ, ರೂಕ್ಷ-
ರಕ್ಷೋ... ಕ್ಷೋಭಿತಾನ್ = ರೂಕ್ಷ-ಕ್ರೂರರಾದ, ರಕ್ಷಃ - ರಾಕ್ಷಸರ, ರದ-ಹಲ್ಲು
ಗಳು, ಖರನಖರ-ತೀಕ್ಷ್ಣ ಉಗುರುಗಳು ಇವುಗಳಿಂದ, ಕ್ಷುಣ್ಣ-ಪುಡಿ ಮಾಡ
ಲ್ಪಟ್ಟ, ವಿಕೋಭಿತ-ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪೀಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಅಕ್ಷಾನ್ - ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ,
ಪೂಯಾಸ್ಯಜ್ಞ... ಕುಲಕಲಿಲೇ = ಪೂಯ-ಕೀವು, ಅಸ್ಯಕ್ - ರಕ್ತ, ಮೂತ್ರ-
ಮೂತ್ರ, ವಿಷ್ಣು-ಮಲ, ಕೃಮಿಕುಲ-ಹುಳುಗಳ ಸಮೂಹ - ಇವುಗಳಿಂದ,
ಕಲಿಲೇ-ಮಿಶ್ರಿತವಾದ, ಅಂಧಕೂಪೇ-ಅಂಧತಮಸ್ಸೆಂಬ ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ, ಅವಂ-
ಗ್ನಾನ್-ಪೂರ್ತಿ ಮುಳುಗಿದ, ಕ್ಷುರಮುಖಮುಖರೈಃ = ಕ್ಷುರ-ಕ್ಷೌರಕತ್ತಿ
ಯಂತೆ, ಮುಖ-ಬಾಯಿಯುಳ್ಳ, ಮುಖರೈಃ-ಶಬ್ದ ಮಾಡುವ, ಪಕ್ಷಿಭಿಃ-ಕಾಗೆ
ಹದ್ದು ಮೊದಲಾದ ಹಕ್ಕಿಗಳಿಂದ, ವಿಕೃತಾಂಗಾನ್-ಸೀಳಲ್ಪಟ್ಟ ಅವಯವವುಳ್ಳ,
ತತ್ ಕ್ಷಣಕ್ಷಿಪ್ತ... ದಿತಾನ್ = ತತ್ ಕ್ಷಣ-ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ, ಕ್ಷಿಪ್ತ-ಎಸೆಯಲ್ಪಟ್ಟ,
ಶಕ್ತ್ಯಾದ್ಯಸ್ತವ್ರಾತ-ಶಕ್ತಿಯೆಂಬ ಆಯಂಧವೇ ಮೊದಲಾದ ಅಸ್ತ್ರಗಳ ಸಮೂಹ
ದಿಂದ, ಅದಿತಾನ್-ಪೀಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ತ್ವದ್ವಿಷಃ-ನಿನ್ನ ದ್ವೇಷಿಗಳನ್ನೂ, ವಜ್ರ-
ಕಲ್ಪಾಃ-ವಜ್ರದಂತಿರುವ, ಜಲೂಕಾಃ-ಜಿಗಳೆಗಳು, ಉಪಜಿಹತೇ-ಬಳಿ ಸಾರು
ತ್ತವೆ. (ಸಮೀಪಿಸಿ ರಕ್ತವನ್ನು ಹೀರುತ್ತವೆ.)

ವಾಯುದೇವರ ದ್ವೇಷಿಗಳು ಕೀವು ರಕ್ತ ಮೊದಲಾದ ಕೊಳೆತ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ
ತುಂಬಿದ ತಮಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು, ಹಸಿವಿನಿಂದ ಕೃಶರಾಗಿ ಕಾಗೆ ಹದ್ದುಗಳಿಂದ ಕಚ್ಚ
ಲ್ಪಟ್ಟು, ಕ್ರೂರ ರಾಕ್ಷಸರ ಹಲ್ಲು ಉಗುರುಗಳಿಂದ ಕಣ್ಣು ಕೀಳಲ್ಪಟ್ಟು, ವಜ್ರ

ದಂತಹ ಜಿಗಳೆಗಳಿಂದ ಕಡಿಯಲ್ಪಡುವಂತಹ (ಅಂಧಂತಮಸ್ಸಿನ ಕಷ್ಟವನ್ನು) ಅತಿ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವರು. (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚ ರಣದಿಂದ ದಾರಿದ್ರ್ಯ ಪರಿಹಾರ ಮತ್ತು ಶತ್ರುವೋಹನ.) || ೧೩ ||

‘ಮೂರ್ಧನ್ಯೇಷೋಽಂಜಲಿಃ’ ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬೇಡಿದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ:

ನೂತನೋ ನೂತರಿಶ್ವನ್ ಪಿತರತುಲಗುರೋ ಭ್ರಾತರಿಷ್ಟಾಪ್ತ-
ಬಂಧೋ ಸ್ವಾಮಿನ್ ಸರ್ವಾಂತರಾತ್ಮನ್ನಜರ ಜರಯಿತರ್ಜನ್ಮ-
ಮೃತ್ಯುಮಯಾನಾಮ್ | ಗೋವಿಂದೇ ದೇಹಿ ಭಕ್ತಿಂ ಭವತಿ ಚ
ಭಗವನ್ನೂರ್ಜಿತಾಂ ನಿರ್ನಿಮಿತ್ತಾಂ ನಿರ್ವ್ಯಾಜಾಂ ನಿಶ್ಚಲಾಂ ಸದ್ಗು-
ಣಗಣಬೃಹತೀಂ ಶಾಶ್ವತೀನಾಶು ದೇವ || ೧೪ ||

ಮಾತಃ-ತಾಯಿಯೇ ! ಪಿತಃ-ತಂದೆಯೇ ! ಅತುಲಗುರೋ-ಅಸದೃಶನಾದ
ಗುರುವೇ ! ಭ್ರಾತಃ-ಅಣ್ಣನೇ ! ಇಷ್ಟ-ಪ್ರಿಯನೇ ! ಆಪ್ತಬಂಧೋ-ಆಪ್ತನಾದ
ಬಂಧುವೇ ! ಸ್ವಾಮಿನ್-ಪ್ರಭುವೇ ! ಸರ್ವಾಂತರಾತ್ಮನ್-ಎಲ್ಲರ ಅಂತರ್ಯಾಮಿ
ಯಾದವನೇ ! ಅಜರ-ಮಂದಿತನವಿಲ್ಲದವನೇ ! ಜನ್ಮಮೃತ್ಯುಮಯಾನಾಂ=
ಜನ್ಮ-ಹುಟ್ಟುವುದು, ಮೃತಿ - ಮರಣ, ಅಮಯಾನಾಂ - ರೋಗ-ಇವು
ಗಳನ್ನು, ಜರಯಿತಃ-ನಾಶಮಾಡತಕ್ಕವನೇ ! ಭಗವನ್-ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯ
ಪರಿಪೂರ್ಣನೇ ! ದೇವ-ಎಲೈ ಕ್ರೀಡಾದಿಗುಣವಿಶಿಷ್ಟನೇ ! ಮಾತರಿಶ್ವನ್-
ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನೇ ! ಮೇ-ನನಗೆ, ಉರ್ಜಿತಾಂ-ಅಭಿವೃದ್ಧವಾದ, ನಿರ್ನಿ-
ಮಿತ್ತಾಂ-ಹೇತುವಿಲ್ಲದ, ನಿರ್ವ್ಯಾಜಾಂ-ಕಪಟವಿಲ್ಲದ, ನಿಶ್ಚಲಾಂ-ಚಲಿಸದಿರುವ
[ಸ್ಥಿರವಾದ], ಸದ್ಗುಣಗಣಬೃಹತೀಂ=ಸತ್-ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ, ಗುಣ-ವೈರಾಗ್ಯಾದಿ
ಗುಣಗಳ, ಗಣ-ಸಮೂಹದಿಂದ, ಬೃಹತೀಂ-ವಹತ್ತಾದ, ಶಾಶ್ವತೀಂ-ನಿತ್ಯ
ವಾದ, ಭಕ್ತಿಂ-ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕಸುದೃಢಸ್ನೇಹವನ್ನು, ಗೋವಿಂದೇ-
ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ, ಭವತಿ ಚ-ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ, ಆಶು-ಬೇಗನೆ, ದೇಹಿ-ಕೊಡು.

ತಾಯಿ ತಂದೆ ಸೋದರ ಗುರು ಮಿತ್ರ ಆಪ್ತಬಂಧು ಸ್ವಾಮಿ ಮೊದಲಾದವ
ರಂತೆ ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ಪೊರೆಯುವವನೂ ಹಿತೋಪದೇಶಕನೂ
ಇಷ್ಟಾರ್ಥದಾತನೂ ಆದ ಶ್ರೀವಾಯುದೇವನೇ ! ದೃಢಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಕೊಡು.
(ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚ ರಣದಿಂದ ಪಿತೃಮಾತೃಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಜನವಶೀಕರಣಸಿದ್ಧಿ.)
|| ೧೪ ||

ಹಲ ಪುರುಷಾರ್ಥಸಾಧಕವಾದ ಹರಿಗುರುಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಕ್ರಮವನ್ನೂ ಅದರ ಫಲವನ್ನೂ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ:

ವಿಷ್ಣೋರತ್ನುತ್ಪಮತ್ವಾದಖಿಲಗುಣಗಣೈಸ್ತತ್ರ ಭಕ್ತಿಂ ಗರಿಷ್ಠಾ-
ಮಾಶ್ಲಿಷ್ಯೇ ಶ್ರೀಧರಾಭ್ಯಾನುಮುನುಫ ಪರಿವಾರಾತ್ಮನಾ ಸೇವ-
ಕೇಷು | ಯಃ ಸಂಧತ್ತೇ ವಿರಿಂಚತ್ವಸನವಿಹಗಪಾನಂತರುದ್ರೇಂದ್ರ-
ಪೂರ್ವೇಷ್ವಾಧ್ಯಾಯಂಸ್ತಾರತಮ್ಯಂ ಸ್ಫುಟಮನತಿ ಸದಾ ವಾಯು-
ರಸ್ಮದ್ಗುರುಸ್ತಮ್ || ೧೫ ||

ಯಃ—ಯಾವನು, ಅಖಿಲಗುಣಗಣೈಃ=ಅಖಿಲ-ಸಮಸ್ತ, ಗುಣ-ಸ್ವತಂತ್ರತ್ವ
ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವ ಮೊದಲಾದ ಶಂಭಗುಣಗಳ, ಗಣೈಃ-ಸಮೂಹದಿಂದ, ವಿಷ್ಣೋಃ—
ಶ್ರೀನಾರಾಯಣನಿಗೆ, ಅತ್ಯುತ್ಪಮತ್ವಾತ್-ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠತ್ವವಿರುವ ದೇವ-
ಯಿಂದ, ಅಥ-ಅನಂತರದಲ್ಲಿ, ಅಮುಂಪ್ರತಿ-ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಕುರಿತು, ಪರಿವಾ-
ರಾತ್ಮನಾ-ಪರಿವಾರಸ್ವರೂಪದಿಂದ, ಸೇವಕೇಷು-ಸೇವಿಸುವ. ವಿರಿಂಚತ್ವಸನ-
...ಪೂರ್ವೇಷು = ವಿರಿಂಚ-ಬ್ರಹ್ಮ, ಶ್ವಸನ-ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣ, ವಿಹಗಪ-
ಗರೂಡ, ಅನಂತ-ಶೇಷ, ರುದ್ರ-ಶಿವ, ಇಂದ್ರ-ದೇವೇಂದ್ರ, ಇವರೇ,
ಪೂರ್ವೇಷು-ಮುಖ್ಯರಾಗಿರುವವರಲ್ಲಿ, ತಾರತಮ್ಯಂ-ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆಯನ್ನೂ,
ಆಧ್ಯಾಯನ್ (ಸನ್)-ಚಿಂತಿಸುವವನಾಗಿ, ಶ್ರೀಧರಾಭ್ಯಾಂ-ಲಕ್ಷ್ಮೀ-ಭೂದೇವಿಯ
ರಿಂದ, ಅಶ್ಲಿಷ್ಯೇ-ಅಲಿಂಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ತತ್ರ-ಅ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ, ಗರಿಷ್ಠಾಂ-ಮಹ-
ತ್ವಾದ, ಭಕ್ತಿಂ-ಮಾಹಾತ್ಮಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕ ಸಂದೃಢಸೇವನನ್ನು, ಸಂಧತ್ತೇ-
ಚೆನ್ನಾಗಿ ಧರಿಸುತ್ತಾನೋ, ತಂ-ಅ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತನನ್ನು, ಅಸ್ಮದ್ಗುರಃ-ನಮ್ಮ
ಗುರುವಾದ, ವಾಯುಃ-ವಾಯುದೇವನು, ಸ್ಫುಟಂ-ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ, ಸದಾ-ನಿತ್ಯ
ದಲ್ಲಿಯೂ, ಅವತಿ-ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಬ್ರಹ್ಮ-ವಾಯು-ಗರುಡಾದಿ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿದು,
ಸರ್ಪೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯಲ್ಲಿ ದೃಢಭಕ್ತಿಯನ್ನಿಟ್ಟವನನ್ನು ಶ್ರೀಮುಖ್ಯ
ಪ್ರಾಣನು ಕಾಪಾಡುತ್ತಾನೆ. (ಅವರವರ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನರಿತು, ಹರಿಯೇ
ಸರ್ಪೋತ್ತಮನೆಂದೂ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ದೃಢಭಕ್ತಿಯನ್ನಿಡಬೇಕೆಂದು
ಹೇಳಿ, ಭಕ್ತಿಯ ಆಚರಣಕ್ರಮವನ್ನೂ, ವಾಯುದೇವರು ರಕ್ಷಿಸುವರೆಂದು
ಭಕ್ತಿಯ ಫಲವನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.) (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ಹರಿ
ಭಕ್ತಿ ಸಿದ್ಧಿ.) || ೧೫ ||

ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ್ ಮುಕ್ತಿಭಾಜಃ ಸುಖಯಸಿ ಹಿ ಗುರೋ ಯೋಗ್ಯ-
ತಾತಾರತನ್ಯಾದಾಧತ್ನೇ ಮಿಶ್ರಬುದ್ಧೀಂಸ್ತ್ರಿದಿವನಿರಯಭೂಗೋ-
ಚರಾನ್ನಿತ್ಯಬದ್ಧಾನ್ | ತಾಮಿಸ್ರಾಂಧ್ರಾದಿಕಾಖ್ಯೇ ತನುಸಿ ಸುಬಹು-
ಲಂ ದುಃಖಯಸ್ಯ ನೃಥಾಜ್ಞಾನ್ ವಿಷ್ಣೋರಾಜ್ಞಾಭಿರಿತ್ಥಂ ಶ್ರುತಿ-
ಶತನುತಿಹಾಸಾದಿ ಚಾರ್ಕರ್ಣಯಾಮುಃ || ೧೬ ||

ಗುರೋ-ಗುರೂತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನೇ ! ವಿಷ್ಣೋಃ-ಶ್ರೀ
ಹರಿಯಂ, ಆಜ್ಞಾಭಿಃ-ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ, ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ್-ಪರಾಪರವಸ್ತುವನ್ನರಿತ
ಉತ್ತಮ ಜೀವರನ್ನು, ಮುಕ್ತಿಭಾಜಃ-ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದಿದವರನ್ನು ಮಾಡಿ,
ಯೋಗ್ಯತಾತಾರತನ್ಯಾತ್-ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ;
ಸುಖಯಸಿ-ಆನಂದಪಡಿಸುತ್ತೀ, ಮಿಶ್ರಬುದ್ಧೀನ್ - ಜ್ಞಾನ-ಅಜ್ಞಾನಗಳಿಂದ
ಮಿಶ್ರಿತವಾದ ಬುದ್ಧಿಯಂಗಳು ಮಧ್ಯಮಜೀವರನ್ನು, ನಿತ್ಯಬದ್ಧಾನ್-
ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಸಾರಬಂಧವುಳ್ಳವರನ್ನು ಮಾಡಿ, ತ್ರಿದಿವನಿರಯಭೂಗೋ-
ಚರಾನ್=ತ್ರಿದಿವ-ಸ್ವರ್ಗ, ನಿರಯ-ನರಕ, ಭೂ-ಭೂಲೋಕ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ,
ಗೋಚರಾನ್-ತೋರತಕ್ಕವರನ್ನು, ಆಧತ್ನೇ-ಮಾಡುತ್ತೀ, ಅನ್ಯಥಾಜ್ಞಾನ್-
ಭ್ರಾಂತಿಜ್ಞಾನ (ಇದ್ದ ರೀತಿಗೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಿ ತಿಳುವಳಿಕೆ)ವುಳ್ಳ ಅಧಮ ಜೀವ
ರನ್ನು, ತಾಮಿಸ್ರಾಂಧ್ರಾದಿಕಾಖ್ಯೇ=ತಾಮಿಸ್ರ-ತಾಮಿಸ್ರ, ಅಂಧ-ಅಂಧತಾಮಿಸ್ರ,
ಆದಿಕ-ಮೊದಲಾದ, ಅಖ್ಯೇ-ಹೆಸರುಳ್ಳ, ತಮಸಿ-ನಿತ್ಯನರಕದಲ್ಲಿ, ಸಮ್ಯಕ್-
ಚೆನ್ನಾಗಿ, ಸುಬಹುಲಂ-ಬಹಳವಾಗಿ, ದುಃಖಯಸಿ-ದುಃಖಪಡಿಸುತ್ತೀ, ಇತಿ-
ಈ ಪ್ರಕಾರ, ಶ್ರುತಿಶತಂ-ನೂರು ವೇದಗಳನ್ನೂ, ಇತಿಹಾಸಾದಿ ಚ-ಭಾರತವೇ
ಮೊದಲಾಗಿರುವ ಪುರಾಣವನ್ನೂ, ಆರ್ಕರ್ಣಯಾಮುಃ-ಕೇಳುತ್ತೇವೆ.

ಶ್ರೀಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನೇ! ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯರಾದ ಉತ್ತಮರನ್ನು ತಾರತಮ್ಯ
ನುಸಾರ ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸುಖಪಡಿಸುತ್ತೀ. (ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ
“ಮಾಯಾನಾ ಹಿ ಸರ್ವೇ ಲೋಕಾ ನೇನೀಯಂತೇ” ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಮಾಣವಚನ
ವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು.) (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ಮೋಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಿ.) || ೧೬ ||

ಮುಂದಿನ ಐದು ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಹನುಮದವತಾರದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ:

ವಂದೇಹಂ ತಂ ಹನೂನಾನಿತಿ ಮಹಿತಮಹಾಪೌರುಷೋ
ಬಾಹುಶಾಲೀ ಖ್ಯಾತಸ್ತೇಗ್ರೈವತಾರಃ ಸಹಿತ ಇಹ ಬಹು-

ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾದಿಧರ್ಮೈಃ | ಸಸ್ತೇಹಾನಾಂ ಸಹಸ್ರಾನಹರಹರ-
ಹಿತಂ ನಿರ್ದಹನ್ ದೇಹಭಾಜಾಮಂಹೋಮೋಹಾಪಹೋ ಯಃ
ಸ್ವಹಯತಿ ಮಹತೀಂ ಭಕ್ತಿನುದ್ಯಾಪಿ ರಾಮೇ || ೧೭ ||

[ವಾಯೋ-ಶ್ರೀಮಂವ್ಯವ್ರಾಣನೇ!] ಮಹಿತಮಹಾಪೌರಂಷಃ = ಮಹಿತ-
ಸನ್ಮಾನಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಮಹಾಪೌರಂಷಃ-ಶ್ರೇಷ್ಠಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ, ಬಾಹುಶಾಲೀ-
ಭುಜಬಲವುಳ್ಳ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾದಿಧರ್ಮೈಃ-ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವೇ ಮೊದಲಾದ
ಧರ್ಮಗಳಿಂದ, ಸಹಿತಃ-ಕೂಡಿದ, ಸಸ್ತೇಹಾನಾಂ-ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ, ದೇಹ-
ಭಾಜಾಂ-ಶರೀರವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ, ಅಹಿತಂ-ಅನಿಷ್ಟವನ್ನೂ, ಅಹ-
ರಹಃ-ಪ್ರತಿದಿನವೂ. ನಿರ್ದಹನ್ - ಸುಡತಕ್ಕ, ಅಂಹೋಮೋಹಾಪಹಃ =
ಅಂಹಃ-ಪಾಪ, ಮೋಹಃ-ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನ(ಭ್ರಾಂತಿ)- ಇವುಗಳನ್ನೂ, ಅಪಹಃ-
ನಾಶಮಾಡತಕ್ಕ, ಸಹಸ್ರಾನ್-ಸಾವರ್ಧ್ಯವುಳ್ಳ, ಅಗ್ರೈಃ-ಮೊದಲನೆಯ,
ಹನೂಮಾನ್-ಹನುಮಂತನು (ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನು), ಇತಿ-ಎಂದೂ, ಖ್ಯಾತಃ-
ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ, ತೇ-ನಿನ್ನ, ಯಃ-ಯಾವ, ಅವತಾರಃ-ಅವತಾರವು, ಅದ್ಯಾಪಿ-
ಈಗಲೂ ಕೂಡ, ಇಹ-ಈ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ, ರಾಮೇ-ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ,
ಮಹತೀಂ-ಅತಿಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ, ಭಕ್ತಿಂ-ಮಾಹಾತ್ಮಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕ ಸಂದೃಢ
ಸ್ನೇಹವನ್ನೂ, ಸ್ವಹಯತಿ-ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತದೋ, ಅಹಂ-ನಾನು, ತಂ-ಆ ಅವ-
ತಾರವನ್ನೂ, ಮಂದೇ-ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. (ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ.)

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯೂ, ಬಲಿಷ್ಠನೂ, ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ ಆದ ಹನುಮಂತನೆನಿಸಿದ
ಪ್ರಥಮಾವತಾರವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಭಕ್ತರ ಪಾಪ ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಪರಿ-
ಹರಿಸಿ, ಕಿಂಪುರುಷಖಂಡದಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಚಿರಂಜೀವಿಯಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮನಲ್ಲಿ
ದೃಢಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಮಹಾತ್ಮ ನೀನು. (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣ
ದಿಂದ ಪರಾಕ್ರಮ ಸಿದ್ಧಿ.) || ೧೭ ||

ಪ್ರಾಕ್ ಪಂಚಾಶತ್ ಸಹಸ್ರೈರ್ಯವಹಿತಮುಮಿತಂ ಯೋಜನೈಃ
ಪರ್ವತಂ ತ್ವಂ ಯಾವತ್ ಸಂಜೀವನಾದ್ಯೌಷಧಿನಿಧಿಮುಧಿಕಪ್ರಾಣ
ಲಂಕಾಮನೈಷೀಃ | ಅದ್ರಾಕ್ಷೀದುತ್ಪತಂತಂ ತತ ಉತ ಗಿರಿಮು-
ತ್ಪಾಟಯಂತಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ ಯಾಂತಂ ಪೇ ರಾಘವಾಂಘ್ರಾ ಪ್ರಣ-
ತಮಪಿ ತದೈಕಕ್ಷಣೇ ತ್ವಾಂ ಹಿ ಲೋಕಃ || ೧೮ ||

ಅಧಿಕಪ್ರಾಣ-ಬಲು ಬಲವುಳ್ಳ ಹನುಮಂತನೇ ! ತ್ವಂ-ನೀನು, ಯಾವತ್-

ಯಾವಾಗ, ಪ್ರಾಕ್-ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ, ಪಂಚಾಶತ್ ಸಹಸ್ರೈಃ-ಐವತ್ತು ಸಾವಿರ, ಯೋಜನೈಃ - ಯೋಜನಗಳಿಂದ, ವ್ಯವಹಿತಂ - ದೂರವಾಗಿದ್ದ, ಅಮಿತಂ-ಮೊದಲು ತಿಳಿಯಲ್ಪಡದ, ಸಂಜೀವನಾದೌಷಧನಿಧಿಂ=ಸಂಜೀವನ-ಮೃತ ಸಂಜೀವನವೇ, ಆದಿ-ಮೊದಲಾಗಿರುವ, ಔಷಧ-ಔಷಧಗಳಿಗೆ, ನಿಧಿಂ-ಸ್ಥಾನ ವಾದ, ಪರ್ವತಂ-ಗಂಧಮಾದನಪರ್ವತವನ್ನು, ಲಂಕಾಂ(ಪ್ರತಿ)-ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣ ವನ್ನು ಕುರಿತು, ಅನ್ಯೇಷೀಃ-ಒಬ್ಬ ಯೋ, ತದಾ-ಆಗ, ಲೋಕಃ-ಜನವು, ಏಕ-ಕ್ಷಣೇ-ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ತತಃ-ಆ ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣದಿಂದ, ಉತ್ಪ-ತಂತಂ-ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹಾರುವ, ಉತ-ಆ ಮೇಲೆ, ತಂ ಗಿರಿಂ-ಆ ಪರ್ವತವನ್ನು, ಉತ್ಪಾಟಯಂತಂ-ಕೀಳತಕ್ಕ, (ಆ ಮೇಲೆ) ಗಿರಿಂ-ಪರ್ವತವನ್ನು, ಗೃಹೀತ್ವಾ-ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಖೇ-ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ, ಆಯಾತಂ-(ಲಂಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು) ಬರ ತಕ್ಕ, (ಆ ಮೇಲೆ) ರಾಘವಾಂಘ್ರ-ಶ್ರೀರಾಮಪಾದದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಣತಮಪಿ-ನಮ ಸ್ಕರಿಸತಕ್ಕ, ತ್ವಾಂ-ನಿನ್ನನ್ನು, ಅದ್ವಾರ್ಕ್ಷೀತ್-ಕಂಡಿತು.

ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನು ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಐವತ್ತು ಸಾವಿರ ಯೋಜನ ದೂರವಿದ್ದ ಗಂಧಮಾದನಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಹಾರಿ, ಅದನ್ನು ಲಂಕೆಗೆ ತಂದಂ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವುದನ್ನು ಆಗಿನ ಜನ ನೋಡಿದ್ದಾರೆ. (ಇಂತಹ ಅಮಾನುಷವೂ ಅದ್ಭುತವೂ ಆದ ಅಸಾಧ್ಯ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದ ಮಹಾತ್ಮನೆಂದೂ || ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.) (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ಔಷಧಸಿದ್ಧಿ.) || ೧೮ ||

ಅಂತಹ ಅದ್ಭುತ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನೆನೆಸೆದು, ಹೊಗಳಿ ಹೊಗಳಿ, ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ಹನು ಮಂತನ ಜಾಣತನಕ್ಕೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ:

ಕ್ಷಿಪ್ತಃ ಪಶ್ಚಾತ್ ಸಲೀಲಂ ಶತನುತುಲನುತೇ ಯೋಜನಾನಾಂ ಸ ಉಚ್ಚಸ್ತಾನದ್ ವಿಸ್ತಾರವಾಂಶ್ಚಾಪ್ಯುಪಲಲವ ಇನ ವ್ಯಗ್ರಬುದ್ಧಾ ತ್ವಯಾತಃ | ಸ್ವಸ್ತಸ್ಥಾನಸ್ಥಿತಾತಿಥಿರಶಕಲಶಿಲಾಜಾಲಸಂಶ್ಲೇಷ-ನಷ್ಟಚ್ಛೇದಾಂಕಃ ಪ್ರಾಗಿನಾಭೂತ್ ಕಪಿವರನಪುಷ್ಪಸ್ಮೇ ನನುಃ ಕೌಶಲಾಯ || ೧೯ ||

ಅತುಲಮತೇ = ಅತುಲ-ಅಸದೃಶವಾದ, ಮತೇ-ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ, ಹನು ಮಂತನೇ! ಶತಂ-ನೂರು, ಯೋಜನಾನಾಂ-ಯೋಜನಗಳ, ಉಚ್ಚಃ-ಎತ್ತರ ವಾದ, ತಾವತ್-ಅಷ್ಟೇ (ನೂರು ಯೋಜನ), ವಿಸ್ತಾರವಾನ್-ವಿಶಾಲವಾದ, ಸಃ-ಆ ಗಂಧಮಾದನವು, ವ್ಯಗ್ರಬುದ್ಧಾ = ವ್ಯಗ್ರ-ಕಾರ್ಯಾಂತರದಲ್ಲಿದ್ದ, ಬುದ್ಧಾ-ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ, ತ್ವಯಾ-ನಿನ್ನಿಂದ, ಉಪಲಲವ ಇವ-ಕಲ್ಲಿನ ಹರಳಿ

ನಂತೆ, ಅತಃ-ಈ ಲಂಕಾವಟ್ಟಣದ ದೆಸೆಯಿಂದ, ಸಲೀಲಂ-ವಿನೋದದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಾಗಿ, ಕ್ಷಿಪ್ತಃ-ಬಿಡುಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾಗಿ, ಸ್ವಸ್ವಸ್ಥಾನ...ಭೇದಾಂಕಃ=ಸ್ವಸ್ವಸ್ಥಾನ-ತಂತಮ್ಮ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ, ಸ್ಥಿತ-ಕುಳಿತ, ಅತಿಸ್ಥಿರ-ಅತ್ಯಂತ ಗಟ್ಟಿಯಾದ, ಶಕಲ-ತುಂಡುಗಳುಳ್ಳ, ಶಿಶಿ-ಕಲ್ಲುಗಳ, ಜಾಲ-ಸಮೂಹದ, ಸಂಶ್ಲೇಷ-ಸಂಬಂಧದಿಂದ, ನಷ್ಟ-ಕಾಣದಿರುವ, ಭೇದ-ತುಂಡಾದುದರ, ಅಂಕಃ-ಚಿಹ್ನೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ, ಪಶ್ಚಾತ್-ಅನಂತರದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ, ಪ್ರಾಗಿವ-ಕೀಳುವ ಮೊದಲಿದ್ದಂತೆಯೇ, ಅಭೂತ್-ಆಯಿತು, ಕಪಿವರವಪುಷಃ = ಕಪಿವರ-ಕಪಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ, ವಪುಷಃ-ದೇಹವುಳ್ಳ, ತೇ-ನಿನ್ನ, ಕೌಶಲಾಯ-ಚಾತುರ್ಯಕ್ಕೆ, ನಮಃ-ನಮಸ್ಕಾರ.

ನೂರು ಗಾವುದ ಎತ್ತರವೂ ಅಗಲವೂ ಇದ್ದ ಆ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡೆ ಬೇರೆ ಆಲೋಚನೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ನೀನು ಎಸೆದಿದ್ದರೂ ಅದು ತನ್ನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾಗಿ ಮೊದಲಿನಂತೆ ನಿಂತು, ಕಿತ್ತಿದ್ದ ಗುರುತೂ ಕೂಡ ಇಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ಇಂತಹ ಜಾಣತನವು ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಕರ. (ವ್ಯಗ್ರಬುದ್ಧಾ-ಶ್ರೀರಾಮನಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಎಂದು ಭಾವ.) (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ಸ್ಥಿರಪ್ರಯೋಜನಸಿದ್ಧಿ. ಯುದ್ಧಭಗ್ನಾಂಗಲಾಭ. ಕೈ ತಪ್ಪಿದ ರಾಜ್ಯದ ಪುನರ್ಲಾಭ.) || ೧೯ ||

ದೃಷ್ಟ್ವಾ ದೃಷ್ಟಾಧಿಪೋರಃ ಸ್ಫುಟಿತಕನಕಸದ್ವರ್ಮಘೃಷ್ಪಾಸ್ಥಿ-ಕೂಟಂ ನಿಷ್ಪಿಷ್ಟಂ ಹಾಟಕಾದ್ರಿಪ್ರಕಟಿತಟಿತಟಾಕಾತಿಶಂಕೋ ಜನೋಽಭೂತ್ | ಯೇನಾಜೌ ರಾವಣಾಽಪ್ರಿಯನಟಿನಪಟು-ರ್ಮುಷ್ಠಿರಿಷ್ಟಂ ಪ್ರದೇಷ್ಟಂ ಕಿಂ ನೇಷ್ಟೇ ಮೇ ಸ ತೇಷ್ವಾಪದ-ಕಟಿಕತಟಿತೋಟಿಭಾನ್ಯುಷ್ಪಕಾಷ್ಠಃ || ೨೦ ||

(ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣ-ಶ್ರೀಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನೇ!) ಯೇನ-ಯಾವ ಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಸ್ಫುಟಿತಕನಕಸದ್ವರ್ಮ=ಸ್ಫುಟಿತ-ಸೀಳಲ್ಪಟ್ಟ, ಕನಕ-ಚಿನ್ನದ, ಸತ್-ಉತ್ತಮವಾದ, ವರ್ಮ-ಕವಚವುಳ್ಳ, ಘೃಷ್ಪಾಸ್ಥಿ ಕೂಟಂ=ಘೃಷ್ಪ-ಪುಡಿಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ, ಅಸ್ಥಿ ಕೂಟಂ-ಎಲುಬುಗಳ ಸಮೂಹವುಳ್ಳ, ನಿಷ್ಪಿಷ್ಟ-ಚೆನ್ನಾಗಿಪುಡಿಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ, ದೃಷ್ಟಾಧಿಪೋರಃ=ದೃಷ್ಟ-ಕೆಟ್ಟ ರಾಕ್ಷಸರ, ಅಧಿಪ-ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ರಾವಣನ, ಉರಃ-ಎದೆಯನ್ನು, ಜನಃ-ಜನವು, ದೃಷ್ಟ್ವಾ-ನೋಡಿ, ಹಾಟಕಾದ್ರಿ...ಶಂಕಃ=ಹುಟ್ಟ-ಚಿನ್ನದ, ಅದ್ರಿ-[ಮೇರು]ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಕಟ-ವಿಸ್ತೃತವಾದ, ತಟ[ಇತಿ]-ದಡವೆಂದು, ಅತಿಶಂಕಃ-ಅತ್ಯಂತ ಸಂದೇಹವುಳ್ಳದ್ದು, ಅಭೂತ್-

ಆಯಿತೋ, ಆಜ್ಞಾ-ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ, ರಾವಣಾರಿ-ಶ್ರೀರಾಮನ, ಪ್ರಿಯ-ಇಷ್ಟದ, ನಟನ-[ಕಾರ್ಯ]ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ, ಪಟು-ಸಮರ್ಥವಾದ, ಅಷ್ಟಾಪದ... ಮೃಷ್ಟಕಾಪ್ತಃ=ಅಷ್ಟಾಪದ-ಚಿನ್ನದ, ಕಟಕ-ಕಡಗದ, ತಟಿತ್-ಮಿಂಚುಗಳ, ಕೋಟಿ-ಕೋಟಿಯಂತೆ, ಭಾ-ಕಾಂತಿಯಿಂದ, ಅಮೃಷ್ಟ-ವ್ಯಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಕಾಪ್ತಃ-ದಿಕ್ಕುಗಳಂಥ, ತೇ-ನಿನ್ನ, ಮಂಷ್ಟಿಃ-ಮಂಷ್ಟಿ[ಹಿಡಿ]ಯು, ವೇ-ನನ್ನ, ಇಷ್ಟಂ-ಅಭೀಷ್ಟವನ್ನು, ಪ್ರದೇಷ್ಟುಂ-ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ, ಕಿಂ-ಏನು, ನೆ ಶಕ್ನೋತಿ-ಸಮರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇ ? (ಸಮರ್ಥವಾಗಿದೆ.)

ಹನುಮಂತನ ಮಂಷ್ಟಿಯು ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದುದನ್ನು ಮಾಡ ತಕ್ಕದು; ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಹೊಳೆವ ಚಿನ್ನದ ಕಡಗಗಳ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನೇ ಪ್ರಕಾಶಿಸತಕ್ಕದು. ಇಂತಹ ಮಂಷ್ಟಿಯು ರಾವಣನ ಎದೆಯನ್ನು ಪುಡಿಮಾಡಿ ದಾಗ, ಎದೆಯನ್ನು ಮಂಚ್ಚಿದ್ಧ ಕವಚದೊಡನೆ ಒಳಗಿನ ಎಲುಬುಗಳೂ ಪುಡಿ ಯಾದುದನ್ನು ಕಂಡು, ಜನರು ಮೇರುವಿನ ಬಳಿಯ ಕೆರೆಯೆಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದರು. (ಎದೆಯು ಅಷ್ಟು ಕಂಸಿಯಿತೆಂದು ಭಾವ.) ಅಂತಹ ಮಂಷ್ಟಿಯು ನನ್ನ ಇಷ್ಟವನ್ನು ಕೊಡಲಾರದೆ? (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ಯುದ್ಧ ಜಯಸಿದ್ಧಿ.) || ೨೦ ||

ದೇವ್ಯಾದೇಶಪ್ರಣೀತಿದ್ರುಹಿಣಹರನರಾವಧ್ಯರಕ್ಷೋವಿಘಾತಾ-
ದ್ಯಾಸೇವೋದ್ಯದ್ವಯಾದ್ರಃ ಸಹಭುಜನುಕರೋದ್ರಾನುನಾನಾ
ಮುಕುಂದಃ | ದುಷ್ಪ್ರಾಪೇ ಪಾರಮೇಷ್ಠ್ಯೇ ಕರತಲನುತುಲಂ
ಮೂರ್ಧ್ನಿ ವಿನೃಸ್ಯ ಧನ್ಯಂ ತನ್ಮನ್ ಭೂಯಃ ಪ್ರಭೂತಪ್ರಣಯ-
ವಿಕಸಿತಾಬ್ಜೇಕ್ಷಣಸ್ತೇಕ್ಷನೂಣಃ || ೨೧ ||

(ಶ್ರೀಹನುಮಂತನೇ!) ದೇವ್ಯಾದೇಶ...ದಯಾದ್ರಃ=ದೇವೀ-ಸೀತಾದೇವಿ ಯನ್ನು ಕುರಿತು, ಆದೇಶ-ಶ್ರೀರಾಮನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು, ಪ್ರಣೀತಿ-ಕೊಂಡೊ ಯ್ದುದು(ಅಥವಾ ದೇವೀ-ಸೀತಾದೇವಿಯ, ಆದೇಶ-ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಶ್ರೀರಾಮ ನನ್ನು ಕುರಿತು, ಪ್ರಣೀತಿ-ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವುದು), ದ್ರುಹಿಣ-ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮ, ಹರ-ರಂದ್ರದೇವ ಇವರುಗಳ, ವರ-ವರಗಳಿಂದ, ಅವಧ್ಯ-ಕೊಲ್ಲ ಲ್ಪಡಲು ಅಸಾಧ್ಯರಾದ, ರಕ್ಷಃ-ಅಕ್ಷಕುಮಾರಾದಿ ರಾಕ್ಷಸರ, ವಿಘಾತ-ಕೊಲ್ಲುವಿ ಕೆಯು, ಆದಿ - ಇವೇ ಮೊದಲಾಗಿರುವ, ಆಸೇವಾ - ನಿತ್ಯಸೇವೆಗಳಿಂದ, ಉದ್ಯತ್-ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ತೋರುವ, ದಯಾ-ಕೃಪೆಯಿಂದ, ಆದ್ರಃ-ತೋಯ್ದ,

ದುಷ್ಟಾಪೇ-ಹೊಂದಲಸಾಧ್ಯವಾದ, ಪಾರಮೇಷ್ಠ್ಯ-ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ವರೂಪವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಅತುಲಂ-ಅಸದೃಶವಾದ, ಕರತಲಂ-ಅಂಗೈಯನ್ನು, ಮೂರ್ಧ್ನಿ-ತಲೆಯಲ್ಲಿ, ವಿನ್ಯಸ್ಯ-ಇಟ್ಟು, ಧನ್ಯಂ-ಕೃತಾರ್ಥನನ್ನು, ತನ್ನನ್-ಮಾಡತಕ್ಕ, ಭೂಯಃ-ಮರಳಿ ಮರಳಿ, ಪ್ರಭೂತ...ಬ್ಲೇಕ್ಷಣಃ=ಪ್ರಭೂತ-ಬಹಳವಾದ, ಪ್ರಣಯಂ-ಸ್ನೇಹದಿಂದ, ವಿಕಸಿತ-ಅರಳಿದ, ಅಬ್ಲೇಕ್ಷಣಃ-ತಾವರೆ ಯಂತಹ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ, ರಾಮನಾಮಾ-ಶ್ರೀರಾಮನೆಂದು ಹೆಸರುಳ್ಳ, ಮುಕುಂದಃ-ವೋಕ್ಷಪ್ರದನಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವು, ತ್ವಾ-ನಿನ್ನನ್ನು, ಈಕ್ಷಮಾಣಃ (ಸನ್)-ನೋಡತಕ್ಕವನಾಗಿ, ಸಹಭುದಂ-ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಭೋಗಿಸತಕ್ಕವನನ್ನು, ಆಕರೋತ್-ಮಾಡಿದನು.

ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸೀತಾದೇವಿಗೆ ರಾಮಸಂದೇಶವನ್ನು ಒಯ್ದುದು, ಬ್ರಹ್ಮ-ರುದ್ರರ ವರಬಲದಿಂದ ಅವಧ್ಯರಾದ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಂದುದು-ಮೊದಲಾದ ಸೇವೆಯಿಂದ ಮೋಕ್ಷದಾತನಾದ ಶ್ರೀರಾಮನು ತೃಪ್ತನಾಗಿ, ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ದೊರೆಯದ ಚತುರ್ಮುಖರೂಪ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವಂತೆ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೈಯಿಟ್ಟು ಧನ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಆ ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವ ಬಂದಾಗ, ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಾಯುವ ಮೋಕ್ಷವೆಂದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ಭೋಗವೊಂದು ಹೊರತು ಉಳಿದ ಸರ್ವಭೋಗಗಳನ್ನು ತನ್ನೊಡನೆ ಅನುಭವಿಸತಕ್ಕವನೆಂದು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದನು.

(ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ಪತ್ತೀಪುತ್ರಾದಿಗಳ ಅಗಲುವಿಕೆಯು ದೋಷ ನಿವೃತ್ತಿ; ನಷ್ಟದ್ರವ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿ.) || ೨೧ ||

ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಭೀಮಾವತಾರವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ:

ಜಘ್ನೇ ನಿಘ್ನೇನ ವಿಘ್ನೋ ಬಹುಲಬಲಬಕಧ್ವಂಸನಾದ್ಯೇನ ಶೋಚದ್ವಿಪ್ರಾನುಕ್ರೋಶಪಾಶೈರಸುನಿಧೈ ತಿಸುಖಸ್ಯೈಕಚಕ್ರಾಜ-ನಾನಾಮ್ | ತಸ್ಯೈ ತೇ ದೇನ ಕುರ್ಮಃ ಕುರುಕುಲಪತಯೇ ಕರ್ಮಣಾ ಚ ಪ್ರಣಾನಾನ್ ಕಿರ್ಮೀರಂ ದುರ್ಮತೀನಾಂ ಪ್ರಥಮ-ಮಥ ಚ ಯೋ ನರ್ಮಣಾ ನಿರ್ಮಮಾಥ || ೨೨ ||

ದೇವ-ಕ್ರೀಡಾದಿಗಂಗಳಿರುವ ಶ್ರೀಮುಖಪ್ರಾಣನೇ! ಶೋಚದ್ವಿಪ್ರಾ-ನುಕ್ರೋಶಪಾಶೈಃ=ಶೋಚತ್-ದುಃಖಿಸುವ, ವಿಪ್ರ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ, ಅನು-ಕ್ರೋಶ-ದಯೆಯೆಂಬ, ಪಾಶೈಃ-ಹಗ್ಗ ಗಳಿಂದ, ನಿಘ್ನೇನ-ಅಧೀನನಾದ, ಯೇನ-ಯಾವ ಭೀಮಸ್ವರೂಪನಾದ ನಿನ್ನಿಂದ, ಬಹುಲಬಲಬಕಧ್ವಂಸನಾತ್=ಬಹುಲ-ಹೆಚ್ಚಾದ, ಬಲ-ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ, ಬಕ-ಬಕಾಸುರನ, ಧ್ವಂಸನಾತ್-ನಾಶದ

ದೇಸೆಯಿಂದ, ಏಕಚಕ್ರಾಜನಾನಾಂ-ಏಕಚಕ್ರಾನಗರಿಯ ಜನರ, ಅಸುವಿಧ್ಯತಿ-
ಸುಖಸ್ಯ=ಅಸು-ಪ್ರಾಣಗಳ, ವಿಧ್ಯತಿ-ಧರಿಸುವಿಕೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ, ಸುಖಸ್ಯ-
ಆನಂದಕ್ಕೆ, ವಿಘ್ನಃ-ತೊಂದರೆಯು, ಜಘ್ನೇ-ನಾಶಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತೋ, ಅಥ-
ಮತ್ತು, (ಯಸ್ತ್ವಂ-ಯಾವ ನೀನು,) ದುರ್ಮತೀನಾಂ-ದುಷ್ಟ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವ
ರಿಗೆ, ಪ್ರಥಮ-ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ, ಕಿರ್ಮೀರಂ-ಬಕನ ತಮ್ಮನಾದ ಕಿರ್ಮೀರನನ್ನು,
ನರ್ಮಣಾ-ಸುಖ (ಅನಾಯಾಸ) ದಿಂದ, ನಿರ್ಮಮಾಥ-ಮರ್ದಿಸಿದೆಯೋ,
ತಸ್ಮೈಃ-ಅಂತಹ ಮಹಿಮನಾದ, ಕುರುಕುಲಪತಯೇ=ಕುರುಕುಲ-ಕುರುವಂಶಕ್ಕೆ,
ಪತಯೇ-ಸ್ವಾಮಿಯಾದ, ತೇ-ನಿನಗೆ, ಕರ್ಮಣಾ-ದೇಹವ್ಯಾಪಾರದಿಂದಲೂ
(ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ವಚನದಿಂದಲೂ), ಪ್ರಣಾಮಾನ್-ನಮಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು,
ಕುರ್ಮಃ-ಮಾಡುತ್ತೇವೆ.

ಭೀಮನಾಗಿ ಏಕಚಕ್ರಾನಗರಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮೇಲೆ ದಯೆಮಾಡಿ, ಅವರಿಗೆ
ದುಃಖ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಬಕಾಸುರನನ್ನು ಕೊಂದು, ಆ ಪಟ್ಟಣಗರಿಗೆ ಸುಖವನ್ನಿತ್ತಿ-
ರುವೆ; ಮತ್ತು ಆತನ ತಮ್ಮನಾದ ಕಿರ್ಮೀರನನ್ನೂ ಕೊಂದಿರುವೆ. ಅಂತಹ
ಕುರುವಂಶದೀಪನಾದ ನಿನಗೆ ವಂದಿಸುವೆವು. (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ
ವಿಘ್ನಪರಿಹಾರ ಮತ್ತು ದುಷ್ಟನಿಗ್ರಹ.) || ೨೨ ||

ನಿರ್ಮುದ್ನನ್ನತ್ಯಯತ್ನಂ ವಿಜರವರ ಜರಾಸಂಧಕಾಯಾಸ್ಥಿ ಸಂ-
ಧೀನ್ಯದ್ಧೇ ತ್ವಂ ಸ್ವಧ್ವರೇ ನಾ ಪಶುಮಿನ ದನುಯನ್ ವಿಷ್ಣು-
ಪಕ್ಷದ್ವಿಡೀಶನ್ | ಯಾವತ್ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಭೂತಂ ನಿಖಿಲನುಖಭುಜಂ
ತರ್ಪಯಾನಾಸಿಥಾಸೌ ತಾನತ್ಯಾಯೋಜಿ ತೃಪ್ತ್ಯಾ ಕಿನ್ನು ನದ
ಭಗವನ್ ರಾಜಸೂಯಾಶ್ವಮೇಧೇ || ೨೩ ||

ವಿಜರವರ=ವಿಜರ-ಮುದಿತನವಿಲ್ಲದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ, ವರ-ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಶ್ರೀ
ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನೇ ! ಜರಾಸಂಧ...ಸಂಧೀನ್=ಜರಾಸಂಧ-ಜರಾಸಂಧನೆಂಬ ಅರ
ಸನ, ಕಾಯ-ದೇಹದ, ಅಸ್ಥಿ-ಎಲೆಬುಗಳ, ಸಂಧೀನ್-ಸಂದುಗಳನ್ನು, ಅತ್ಯ-
ಯತ್ನಂ-ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದೆ, ನಿರ್ಮುದ್ನನ್-ಮರ್ದಿಸುವ, ತ್ವಂ-ನೀನು,
ಯದ್ಧೇ-ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ, ಸ್ವಧ್ವರೇವಾ-ಉತ್ತಮಯಾಗದಲ್ಲಿಯೆಂಬಂತೆ, ವಿಷ್ಣು-
ಪಕ್ಷದ್ವಿಡೀಶಂ=ವಿಷ್ಣು-ಶ್ರೀಹರಿಯ, ಪಕ್ಷ-ಸಹಾಯಕರಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ,
ದ್ವಿಟ್-ದ್ವೇಷಿಗಳಾದ ದೈತ್ಯರಿಗೆ, ಈಶಂ-ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಜರಾಸಂಧನನ್ನು,
ಪಶುಮಿವ-ಯಜ್ಞಪಶುವಿನೋಪಾದಿ, ದನುಯನ್ (ಸನ್)-ಕೊಲ್ಲುವವನಾಗಿ,

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಭೂತಂ-ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವ, ನಿಖಿಲಮಖಿಭುಜಂ = ನಿಖಿಲ-ಎಲ್ಲ ಮಖಿ-ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು. ಭುಜಂ-ಭೋಜನ ಮಾಡುವವನನ್ನು (ಶ್ರೀವಿಷ್ಣು ವನ್ನು), ಯಾವತ್ - ಹೇಗೆ, ತರ್ಪಯಾಮಾಸಿಥ - ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಿದೆಯೋ, ಭಗವನ್-ಷಡ್ಗುಣಪೂರ್ಣನಾದ ಶ್ರೀಭೀಮನೇ! ತ್ವಯಾ-ನಿನ್ನಿಂದ, ಅಸೌ-ಈ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವು, ರಾಜಸೂಯಾಶ್ವಮೇಧೇ-ರಾಜಸೂಯ-ಅಶ್ವಮೇಧಗಳೆಂಬ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ, ತಾವತ್ಯಾ...ತೃಪ್ತ್ಯಾ-ಅಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ, ಅಯೋಜಿ ಕಿಮು-ಕೂಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟನೇ ? ವದ-ಹೇಳು.

ಜರಾಸಂಧನು ಹುಟ್ಟುವಾಗ, ಎರಡು ಹೋಳಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರಲು, ಆ ಹೋಳುಗಳನ್ನು ಜರೆಯೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸಿ ಸಂದುಕೂಡುವಂತೆ ಜೋಡಿಸಿದ್ದಳು. ಜರಾಸಂಧನ ಆ ಸಂದುಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪಶುವನ್ನು ಮರ್ದಿಸುವಂತೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದೆ ಪುಡಿಮಾಡಿ, ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನಿಂತಿರುವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಎಷ್ಟು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಿದೆಯೋ ಅಷ್ಟು ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ರಾಜಸೂಯಾಶ್ವಮೇಧಗಳೆಂಬಲೂ ಉಂಟುಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಆ ಮಹಾಯಜ್ಞಗಳಿಗಿಂತಲೂ ವಿಷ್ಣು ಭಕ್ತದ್ವೇಷಿಯಾದ ಜರಾಸಂಧನ ವಧೆಯಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ತೃಪ್ತನಾದನು, (ಇಲ್ಲಿ ಭೀಮನ ಶಕ್ತಿಯು ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ.) (ಈ ಶ್ಲೋಕ ಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ಯುದ್ಧ ಸನ್ನಾಹವಾಗಿದೆ.) || ೨೩ ||

ಕ್ಷೇಲಾಕ್ಷೀಣಾಟ್ಟಿಹಾಸಂ ತವ ರಣನುರಿಹನ್ನುದ್ಗದೋದ್ಧಾಮು-
ಬಾಹೋರ್ಬಸ್ತುಕ್ನೌಹಿಣ್ಯನೀಕಕ್ಷಪಣಸುನಿಪುಣಂ ಯಸ್ಯ ಸರ್ವೋ-
ತ್ತಮಸ್ಯ | ಶುಶ್ರೂಷಾರ್ಥಂ ಚಕರ್ಥ ಸ್ವಯಮುಯಮುಥ ಸಂನಕ್ತು-
ಮಾನಂದತೀರ್ಥಶ್ರೀಮನ್ನಾಮನ್ ಸಮರ್ಥಸ್ತ್ವಮಪಿ ಹಿ ಯುವ-
ಯೋಃ ಸಾದಪದ್ಧಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇ || ೨೪ ||

ಅರಿಹನ್-ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸತಕ್ಕ, ಉದ್ಗದೋದ್ಧಾಮುಬಾಹೋಃ = ಉದ್ಗದಾ-ಉತ್ತಮ ಗದೆಯಿಂದ, ಉದ್ಧಾಮು-ಬಲಿಷ್ಠವಾದ, ಬಾಹೋಃ-ತೋಳುಳ್ಳ (ಅಥವಾ ಉದ್ಗದಾ-ಉತ್ತಮ ಗದೆಯುಳ್ಳ, ಉದ್ಧಾಮುಬಾಹೋಃ-ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ತೋಳುಗಳುಳ್ಳ) ಭೀಮಸೇನನ, ಕ್ಷೇಲಾಕ್ಷೀಣಾಟ್ಟಿಹಾಸಂ = ಕ್ಷೇಲಾ-ಸಿಂಹನಾದದಿಂದ, ಅಕ್ಷೀಣ-ಅಭಿವೃದ್ಧಿಹೊಂದಿದ, ಅಟ್ಟಿಹಾಸಂ-ದೊಡ್ಡ ನಗುವುಳ್ಳ, ಬಹ್ವಕ್ಷೌ...ನಿಪುಣಂ = ಬಹು-ಬಹಳ, ಅಕ್ಷೌಹಿಣೀ-ಅಕ್ಷೌಹಿಣಿಗಳಿರುವ, ಅನೀಕ-ಸೈನ್ಯದ, ಕ್ಷಪಣ-ನಾಶಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ, ಸುನಿಪುಣಂ - ಅತ್ಯಂತ ಚತುರವಾದ, ರಣಂ-ಯುದ್ಧವನ್ನು, ಯಸ್ಯ - ಯಾವ,

ಸರ್ವೋತ್ತಮಸ್ಯ-ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ, ಶುಶ್ರೂಷಾ-
ರ್ಥಂ-ಸೇವೆಗೋಸ್ಕರ, ಚಕರ್ಥ-ಮಾಡಿದೆಯೋ, ಆನಂದತೀರ್ಥಶ್ರೀಮನ್ನಾ-
ಮನ್=ಆನಂದತೀರ್ಥ-ಆನಂದತೀರ್ಥರೆಂಬ, ಶ್ರೀಮತ್-ಪೂಜ್ಯವಾದ, ನಾ-
ಮನ್-ಹೆಸರುಳ್ಳ ಶ್ರೀಮಂಖ್ಯಪ್ರಾಣನೇ! ಇಹ-ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ, ಅಯಂ-
ಈ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀವ್ಯಾಸರೂಪಿ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವು, ಸ್ವಯಂ-ತಾನು,
ಸಂವಕ್ತುಂ-ಸರಿಯಾಗಿ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ, ಸಮರ್ಥಃ-ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನು, ಅಥ-
ಹಾಗೆಯೇ, ತ್ವಮಪಿ-ನೀನು ಕೂಡ, ಸಮರ್ಥಃ-ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನು ಹಿ-
ಪ್ರಸಿದ್ಧ, (ಅಹಂ-ನಾನು) ಯಂವಯೋಃ-ವ್ಯಾಸಮಧ್ವರೂಪಿಗಳಾದ ನಿಮ್ಮ
ಬ್ಬರ, ಪಾದಪದ್ಮಂ-ಪಾದಕಮಲಗಳನ್ನು, ಪ್ರಪದ್ಯೇ-ಮರೆಹೋಗುತ್ತೇನೆ.

ಭೂಭಾರವನ್ನಿಳುಹಲು ಅವತರಿಸಿದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸೇವೆಗಾಗಿ ಭೀಮನು
ಗದೆಯನ್ನೆತ್ತಿ, ಭುಜಬಲದಿಂದ ಹನ್ನೊಂದಕ್ಷೌಹಿಣೀ ಕೌರವಸೇನೆಯನ್ನು ಸಂಹ-
ರಿಸಿದ ಆ ಯುದ್ಧಚಮತ್ಕಾರವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲು ವ್ಯಾಸದೇವರೂ ಸ್ವಯಂ ಆ
ಭೀಮಸೇನನೂ ಸಮರ್ಥರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ('ಆನಂದತೀರ್ಥಶ್ರೀಮನ್ನಾಮನ್'
ಎಂಬ ಹೆಸರಿಂದ ಸಂಬೋಧಿಸಿದುದರಿಂದ ಶ್ರೀಮಧ್ವಾವತಾರದಲ್ಲಿ 'ಶ್ರೀಮನ್ಮ-
ಹಾಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಣವ' ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಭೀಮನ ಆ ಯುದ್ಧಕೌಶಲವನ್ನು
ವರ್ಣಿಸಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.) ಅಂತಹ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು
ವರ್ಣಿಸಿದ ಶ್ರೀವ್ಯಾಸ-ಮಧ್ವರಿಗೆ ನಾನು ಕೇವಲ ವಂದನೆಯನ್ನರ್ಪಿಸುವೆನು.
(ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ರಾಜರು ವಶ್ಯರಾಗುವರು, ಎಂದರೆ ರಾಜಸೇವಾ
ಲಾಭವಾಗುವುದು.) || ೨೪ ||

ದ್ರುಹ್ಯಂತೀಂ ಹೃದ್ರುಹಂ ನಾಂ ದ್ರುತಮನಿಲ ಬಲಾದ್ಧ್ವಾನ-
ಯಂತೀನುನಿದ್ಯಾನಿದ್ರಾಂ ನಿದ್ರಾನ್ಯ ಸದ್ಯೋ ರಚನಪಟುನುಥಾ-
ಸಾಧ್ಯ ವಿದ್ಯಾಸಮುದ್ರ | ನಾಗ್ಧೀವೀ ಸಾ ಸುವಿದ್ಯಾದ್ರವಿಣದ
ವಿದಿತಾ ದ್ರೌಪದೀ ರುದ್ರಪತ್ನಾ ದ್ಯುದ್ರಿಕ್ತಾ ದ್ರಾಗಭದ್ರಾದ್ರಹ-
ಯತು ದಯಿತಾ ಪೂರ್ವಭೀಮಾಜ್ಞಯಾ ತೇ || ೨೫ ||

ವಿದ್ಯಾಸಮುದ್ರ-ವಿದ್ಯೆಗಳಿಂದ ಸಮುದ್ರದಂತಿರುವ, ಸುವಿದ್ಯಾದ್ರವಿಣದ=
ಸುವಿದ್ಯಾ-ಶೋಭನ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ವಿದ್ಯೆಯೆಂಬ, ದ್ರವಿಣ-ದ್ರವ್ಯವನ್ನು, ದ-ಕೊಡ
ತಕ್ಕ, ಪೂರ್ವಭೀಮ-ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಭೀಮಸೇನಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿದ್ದ, ಅನಿಲ-
ಶ್ರೀಮಂಖ್ಯಪ್ರಾಣನೇ! ದ್ರೌಪದೀ (ಇತಿ)-ದ್ರೌಪದಿಯೆಂದೂ, ವಿದಿತಾ-ಪ್ರಸಿದ್ಧ

ಳಾದ, ರುದ್ರಪತ್ನಾ ದ್ಯುದ್ರಿಕ್ತಾ = ರುದ್ರಪತ್ನೀ-ಪಾರ್ವತಿಯೇ, ಆದಿ-ಮೊದಲಾಗಿರುವ, (ಸೌಪರ್ನಿಕ-ವಾರುಣೀದೇವಿಯರ ದೇವಿಯೆಂದ,) ಉದ್ರಿಕ್ತಾ-ಶ್ರೇಷ್ಠಳಾದ (ಅಥವಾ: ರುದ್ರಪತ್ನಿ-ಪಾರ್ವತಿ, ಆದಿ-ಇಂದ್ರಪತ್ನಿ ಶಚೀದೇವಿ ಮೊದಲಾದವರಿಗಿಂತ, ಉದ್ರಿಕ್ತಾ-ಶ್ರೇಷ್ಠಳಾದ), ತೇ-ನಿನ್ನ, ದಯಿತಾ-ಪತ್ನಿಯಾದ, ಸಾ-ದ್ರೌಪದೀರೂಪಳಾದ, ವಾಗ್ಧೇವೀ-ಭಾರತೀದೇವಿಯು, ದ್ರುಹ್ಯಂತೀಂ-ದ್ರೋಹಮಾಡುವ, ಹೃದ್ರಹಂ-ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಂಕುರಿಸಿದ, ದ್ರಾವಯಂತೀಂ-ಹಣದಾಸೆಯಿಂದ ಅತ್ತಿತ್ತ ಓಡಿಸತಕ್ಕ, ಅವಿದ್ಯಾನಿದ್ರಾಂ-ಅಜ್ಞಾನವೆಂಬ ನಿದ್ರೆಯನ್ನು, ತೇ-ನಿನ್ನ, ಆಜ್ಞಯಾ-ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ, ದ್ರುತಂ-ಬೇಗನೇ, ವಿದ್ರಾವ್ಯ-ಓಡಿಸಿ, ಅಥ-ಆ ಮೇಲೆ, ಮಾಂ-ನನ್ನನ್ನು, ಸದ್ಯಃ-ಕೂಡಲೇ, ರಚನಪಟುಂ = ರಚನ-ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ, ಪಟುಂ-ಚತುರನನ್ನು, ಆಪಾದ್ಯ-ಮಾಡಿ, ದ್ರಾಹ್-ಬೇಗನೇ, ಅಭದ್ರಾಹ್-ಅವಂಗಳದ ದೇವಿಯಿಂದ, ಬಲಾತ್-ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ, ರಹಯಂತಂ-ಬಿಡಿಸಲಿ.

ವಿದ್ಯಾಸಮುದ್ರನೂ ವಿದ್ಯೆಯೆಂಬ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವವನೂ ಆದ ಶ್ರೀಮಧ್ವರೂಪಿ ಶ್ರೀವಾಯುದೇವನೇ! ಭೀಮರೂಪದಲ್ಲಿರುವಾಗ ದ್ರೌಪದಿಯೆವಳಾದ ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಯಾವ ಆ ಭಾರತೀದೇವಿಯು ತನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ ಪಾರ್ವತೀ ಶಚೀ ಮೊದಲಾದ ದೇವಿಯರಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠಳಾಗಿದ್ದು ನಿನಗೆ ಆನಂದವನ್ನಿತ್ತಿರುವಳೋ, ಆ ದೇವಿಯು ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದೂಟಾದ ಅಸ್ಯವನ್ನೋಡಿಸಿ, ಅಮಂಗಳವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ, ಕವಿತಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡಲಿ, (ಎಂದು ಶ್ರೀಭಾರತೀಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ.)

‘ರುದ್ರಪತ್ನಾ ದ್ಯುದ್ರಿಕ್ತಾ’ ಎಂದುದರಿಂದ ದ್ರೌಪದೀದೇಹದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವತೀ-ಶಚೀ-ಶ್ಯಾಮಲಾ-ಉಷಾದೇವಿಯರು ಇದ್ದರೆಂದೂ ಅವರಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠಳಾಗಿ ಇದ್ದ ಭಾರತೀದೇವಿಯು ದ್ರೌಪದಿಯಾಗಿ ಭೀಮನಿಗೆ ತನ್ನ ಭೋಗವನ್ನಿತ್ತಿರುವಳೆಂದೂ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ವಾಕ್ಯಟುತ್ವ-ಕವಿತ್ವ ಶಕ್ತಿಸಿದ್ಧಿ, ಅಜ್ಞಾನನಾಶ. || ೨೫ ||

ಯಾಭ್ಯಾಂ ಶುಶ್ರೂಷುರಾಸೀಃ ಕುರುಕುಲಜನನೇ ಕ್ಷತ್ರವಿ-
ಪ್ರೋದಿತಾಭ್ಯಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಭ್ಯಾಂ ಬೃಂಹಿತಾಭ್ಯಾಂ ಚಿತಿಸುಖವಪುಷಾ
ಕೃಷ್ಣನಾಮಾಸ್ತದಾಭ್ಯಾಮ್ | ನಿರ್ಭೇದಾಭ್ಯಾಂ ವಿಶೇಷಾದ್ವಿನ-
ಜನವಿಷಯಾಭ್ಯಾಮುಭಾಭ್ಯಾಮುಮೂಭ್ಯಾಂ ತುಭ್ಯಂ ಚ ಕ್ಷೇಮ-
ದೇಭ್ಯಃ ಸರಸಿಜವಿಲಸಲ್ಲೋಚನೇಭ್ಯೋ ನಮೋಽಸ್ತು || ೨೬ ||

(ತ್ವಂ-ನೀನು) ಕುರುಕುಲಜನನೇ=ಕುರು-ಕುರು ಎಂಬ ಅರಸನ, ಕುಲ-ವಂಶದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ, ಜನನೇ-ಅವತಾರ (ಭೀಮಾವತಾರ)ದಲ್ಲಿ, ಕ್ಷತ್ರವಿಪ್ರೋ-ದಿತಾಭ್ಯಾಂ=ಕ್ಷತ್ರ-ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾದ ವಸುದೇವನು, ವಿಪ್ರ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದ ಪರಾಶರನು ಇವರುಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ, ಉದಿತಾಭ್ಯಾಂ-ಅವತರಿಸಿದ (ಅಥವಾ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾಗಿಯೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿಯೂ ಅವತರಿಸಿದ), ಚತಿಸುಖವಪುಷಾ=ಚಿತಿ-ಜ್ಞಾನ, ಸುಖ, ಆನಂದ ಇವುಗಳೆಂಬ, ವಪುಷಾ-ದೇಹದಿಂದ, ಬೃಂಹತಾಭ್ಯಾಂ-ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ, ನಿರ್ಭೇದಾಭ್ಯಾಂ-ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಭೇದವಿಲ್ಲದ, ವಿಶೇಷಾತ್-ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದ, ದ್ವಿವಚನವಿಷಯಾಭ್ಯಾಂ-ಕೃಷ್ಣವ್ಯಾಸ ಎಂದು ಎರಡೆಂಬ ವಚನಕ್ಕೊಳಗಾದ, ಉಭಾಭ್ಯಾಂ-ಇಬ್ಬರಾದ, ಕೃಷ್ಣ-ನಾಮಾಸ್ತದಾಭ್ಯಾಂ=ಕೃಷ್ಣ-ಕೃಷ್ಣರೆಂಬ, ನಾಮ-ಹೆಸರುಗಳಿಗೆ, ಆಸ್ತದಾಭ್ಯಾಂ-ವಿಷಯರಾದ, ಬ್ರಹ್ಮಭ್ಯಾಂ-ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದೂ ಹೇಳಲ್ಪಡುವ, ಯಾಭ್ಯಾಂ-ಯಾವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ವೇದವ್ಯಾಸರುಗಳಿಗೋಸ್ಕರ, ಶಶ್ರುಷುಃ-ಸೇವಿಸಲಪೇಕ್ಷಿಸುವವನು, ಆಸೀಃ-ಆಗಿದ್ದೆಯೋ, ತುಭ್ಯಂ ಚ-ಶ್ರೀಭೀಮನಾದ ನಿವಗೂ ಸಹ, ಕ್ಷೇಮ-ದೇಭ್ಯಃ-ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುವ, ಸರಸಿಜವಿಲಸಲ್ಲೋಚನೇಭ್ಯಃ=ಸರಸಿಜ-ತಾವರೆಯಂತೆ, ವಿಲಸತ್-ಶೋಭಿಸುವ, ಲೋಚನೇಭ್ಯಃ-ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳವರಿಗೆ (ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ-ವ್ಯಾಸ-ಭೀಮರಿಗೆ), ನಮಃ-ನಮಸ್ಕಾರವು, ಅಸ್ತು-ಇರಲಿ.

ಸೂಚನೆ:—ಶ್ರೀನಾರಾಯಣನು ಕೃಷ್ಣನಾಗಿ ಅವತರಿಸಿದವನು, ವೇದವ್ಯಾಸರು ಬೇರೊಬ್ಬ ಮುನಿ ಎಂಬ ಮತವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೂ, ವ್ಯಾಸನೂ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣನೇ ಎಂದು ಸಾಧಿಸುತ್ತಾ, ಅವರ ಸೇವೆಗಾಗಿ ಭೀಮಾವತಾರವಾಯಿತೆಂದು ಇದರಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದ ವ್ಯಾಸಮುನಿಯೂ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಅವತಾರವೇ ಆಗಿದ್ದು, ಪರಸ್ಪರ ಭೇದವಿಲ್ಲದವರಾಗಿದ್ದರೂ ವಿಶೇಷವೆಂಬ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಯಾದವಕೃಷ್ಣ, ವೇದವ್ಯಾಸ ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಇಬ್ಬರೆಂದು ಹೇಳಿಸಿಕೊಂಡವರಾಗಿ ಗುಣಪೂರ್ಣರಾದುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮ (ಪರ-ಬ್ರಹ್ಮ) ಎನಿಸಿಕೊಂಡು ಇಬ್ಬರೂ 'ಕೃಷ್ಣ' ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದಾಗ, ಶ್ರೀಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣ ದೇವರು ಭೀಮಾವತಾರ ಮಾಡಿ ಸೇವಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ-ವ್ಯಾಸ-ಭೀಮರಿಗೆ ವಂದನೆ. (ಶ್ರೀಹರಿಯು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ವ್ಯಾಸರೂಪದಿಂದ ಅವತರಿಸಿದ್ದರೂ ಅದು ನಮ್ಮಂತಹ ಶರೀರವಲ್ಲ. ಪರಂತು ಆತನ ದೇಹವು ಜ್ಞಾನಾನಂದಸ್ವರೂಪವೆಂದು 'ಚತಿಸುಖವಪುಷಾ ಬೃಂಹತಾಭ್ಯಾಂ' ಎಂಬುದರಿಂದ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.) (ಈ ಶ್ಲೋಕ ಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ಗುರುಸೇವಾಸಿದ್ಧಿ) || ೨೬ ||

‘ಹನುಮಂತನೂ ಭೀಮನೂ ಒಬ್ಬನೇ ಎಂಬುದು ತಪ್ಪು; ಭೀಮನು ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಸೋತಿದ್ದಾನೆ’ ಎಂಬ ಅಕ್ಷೇಪವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ:

ಗಚ್ಛನ್ ಸೌಗಂಧಿಕಾರ್ಥಂ ಪಥಿ ಸ ಹನುಮತಃ ಪುಚ್ಛನುಚ್ಛಸ್ಯ
ಭೀಮಃ ಪ್ರೋದ್ಧರ್ತುಂ ನಾಶಕತ್ವ ತ್ವನುಮುರುವಪುಷಾ ಭೀಷ-
ಯಾನಾಸ ಚೇತಿ | ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನೌಜಸೋಸ್ತೇ ಗುರುತನು
ವಪುಷೋಃ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥ ಕ್ರೀಡಾಮಾತ್ರಂ ತದೇತತ್
ಪ್ರಮದದ ಸುಧಿಯಾಂ ನೋಹಕ ದ್ವೇಷಭಾಜಾಮ್ || ೨೭ ||

ಸೌಗಂಧಿಕಾರ್ಥಂ - ಸೌಗಂಧಿಕವೆಂಬ ಪುಷ್ಪವನ್ನು ತರುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ,
ಗಚ್ಛನ್-ಹೋಗತಕ್ಕ ಸಃ-ಆ ಭೀಮಸೇನನು, ಪಥಿ-ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ, ಅಚ್ಛಸ್ಯ-
ನಿರ್ಮಲನಾದ, ಹನುಮತಃ-ಹನುಮಂತನ, ಪುಚ್ಛಂ-ಬಾಲವನ್ನು, ಪ್ರೋ-
ದ್ಧರ್ತುಂ-ಚೆನ್ನಾಗಿ ಎತ್ತಲು, ನಾಶಕತ್-ಸಮರ್ಥನಾಗಲಿಲ್ಲ, ಇತಿ [ಯತ್]-
ಹೀಗೆನ್ನುವ ಯಾವ ಮಾತು ಇದೆಯೋ, ಸತಂ-ಹನುಮಂತನಾದರೋ,
ಉರುವಪುಷಾ-ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ದೊಡ್ಡ ದೇಹದಿಂದ, ಅಮಾಂ-ಈ ಭೀಮನನ್ನು,
ಭೀಷಯಾಮಾಸ-ಹೆದರಿಸಿದನು, ಇತಿ ಚ[ಯತ್]-ಹೀಗೆನ್ನುವ ಯಾವ ವಿಷಯ
ವಿದೆಯೋ, ತತ್ ಏತತ್-ಆ ಈ ಎರಡು ವಿಷಯಗಳು, ದ್ವೇಷಭಾಜಾಂ=
ದ್ವೇಷ-ವೈರವನ್ನು, ಭಾಜಾಂ-ಹೊಂದತಕ್ಕ ದೈತ್ಯರಿಗೆ, ಮೋಹಕ-ಭ್ರಮೆಗೊಳಿ-
ಸತಕ್ಕ, ಸುಧಿಯಾಂ-ಸದ್ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ, ಪ್ರಮದದ-
ಉತ್ತಮ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕ, ಗುರುತಮ-ಗುರುಶ್ರೇಷ್ಠರೆ, ಶ್ರೀಮಂ-
ದಾನಂದತೀರ್ಥ-ಶ್ರೀಮದ್ವಾಚಾರ್ಯರೇ! ತೇ-ನಿಮ್ಮದಾದ, ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾ-
ನೌಜಸೋಃ=ಪೂರ್ಣ-ತುಂಬಿದ, ಜ್ಞಾನ-ಜ್ಞಾನ, ಓಜಃ-ಬಲ, ಇವುಗಳೆಲ್ಲ,
ವಪುಷೋಃ-ಹನುಮದ್ವೀಮಾವತಾರಗಳ, ಕ್ರೀಡಾಮಾತ್ರಂ-ಕೇವಲ ಆಟ.

ಪ್ರಿಯಪತ್ತಿಯಾದ ದ್ರೌಪದಿಯ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಪೂರೆಯಿಸಲು ಭೀಮ
ಸೇನನು ಪಂಚವರ್ಣದ ಸೌಗಂಧಿಕಪುಷ್ಪವನ್ನು ತರಬೇಕೆಂದು ಗಂಧಮಾದನಕ್ಕೆ
ಹೊರಟಾಗ, ಕಿಂಪುರುಷಖಂಡದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮಧ್ಯಾನತತ್ಪರನಾದ ಹನುಮಂತನ
ಬಾಲವು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಬಿದ್ದಿರಲು, ಕಪಿಯೆಂಬ ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ: “ಎಲೈ,
ನಿನ್ನ ಬಾಲವನ್ನು ತೆಗೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಹನುಮಂತನು: “ನಾನು ಮಂದಕ
ನಾಗಿ ಬಾಲವನ್ನೆತ್ತಲಾರದವನಾಗಿರುವೆನು. ನೀನೇ ಎತ್ತಿ ಆಚೆಗಿಟ್ಟು ನಡೆ”
ಎನ್ನಲು, ತಾತ್ಸಾರದಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಎತ್ತಲು ಅಶಕ್ತನಾಗಲು, ಹನುಮಂತನು
ಹಿಂದೆ ಲಂಕೆಗೆ ಹಾರಿದ ತನ್ನ ದೊಡ್ಡ ರೂಪವನ್ನು ತೋರಿ ಹೆದರಿಸಿದನೆಂದು

ಪುರಾಣಚರಿತ್ರೆ ಇದೆ. ಆದರೆ ಈ ಚರಿತ್ರೆ ಶ್ರೀರಾಮ-ಪರಶುರಾಮರ ಯುದ್ಧದಂತೆ ದೈತ್ಯರಿಗೆ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನಂಟುಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು; ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಅನಂದವನ್ನೂ ಹುಟ್ಟಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಹನುಮಂತನೂ ಭೀಮನೂ ಒಬ್ಬ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನ ಅವತಾರವೇ. ಆದಂದರಿಂದ ಇದೊಂದು ವಿಲಾಸ ಮಾತ್ರ. (ಏಕೆಂದರೆ: ಜ್ಞಾನ ಬಲ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಶ್ರೀಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನ ಈ ಎರಡು ಅವತಾರಗಳೂ ಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾನ ಪೂರ್ಣಬಲವುಳ್ಳವಾದುದರಿಂದ ಒಂದವತಾರ ಬಲಿಷ್ಠ, ಇನ್ನೊಂದೂ ದುರ್ಬಲವೆಂಬುದು ಭ್ರಾಂತಿಯೆಂದೂ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.) (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ಜ್ಞಾನಸಿದ್ಧಿ, ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿ.) || ೨೭ ||

ಸೌಗಂಧಿಕಾಹರಣದ ನೆಪದಿಂದ ಲೋಕೋಪಕಾರವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ:

ಬಹ್ವೀಃ ಕೋಟೀರಟೀಕಃ ಕುಟಿಲಕಟುಮತೀನುತ್ಕಟಾಟೋಪ-
ಕೋಪಾನ್ ದ್ರಾಕ್ ಚ ತ್ವಂ ಸತ್ಪರತ್ವಾಚ್ಛರಣದ ಗದಯಾ
ಪೋಥಯಾಮಾಸಿಥಾರೀನ್ | ಉನ್ಮಥ್ಯಾತಥ್ಯಮಿಥ್ಯಾತ್ವನಚನ-
ವಚನಾನುತ್ಪಥಸ್ಥಾಂಸ್ತಥ್ಯಾನ್ಯಾನ್ ಪ್ರಾಯಚ್ಛಃ ಸ್ವಪ್ರಿಯಾಯೈ
ಪ್ರಿಯತಮಕುಸುಮಂ ಪ್ರಾಣ ತಸ್ಮೈ ನಮಸ್ತೇ || ೨೮ ||

ಶರಣದ-ರಕ್ಷಕನಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಭಕ್ತರಿಗೆ ಕೊಡತಕ್ಕ (ಅಥವಾ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕ), ಪ್ರಾಣ-ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನೇ! (ಯಃ) ತ್ವಂ-ಯಾವ ನೀನು, ಬಹ್ವೀಃ-ಅನೇಕಗಳಾದ, ಕೋಟೀಃ-ಕೋಟಿಸಂಖ್ಯೆಯಂಥ, ಕುಟಿಲಕಟುಮತೀನ್=ಕುಟಿಲ-ಡೊಂಕಾದ, ಕಟು-ಕ್ರೂರವಾದ, ಮತೀನ್-ಬುದ್ಧಿಯಂಥ, ಉತ್ಕಟಾಟೋಪಕೋಪಾನ್=ಉತ್ಕಟ-ಬಹಳ ವೃದ್ಧಿಯಾದ, ಆಟೋಪ-ಗರ್ವ, ಕೋಪ-ಸಿಟ್ಟು, ಇವುಗಳುಳ್ಳ, ಅರೀನ್-ವೈರಿಗಳನ್ನೂ, ದ್ರಾಕ್-ಕೊಡಲೇ, ಅಟೀಕಃ-ಹೊಡೆಯಲು ಆಕ್ರಮಿಸಿದೆ, ತಥಾ-ಹಾಗೆಯೇ, ಗದಯಾ-ಗದೆಯಿಂದ, ಪೋಥಯಾಮಾಸಿಥ - ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದೆ, ತಥಾ-ಅಂತೆಯೇ, ಉತ್ಪಥಸ್ಥಾನ್=ಉತ್ಪಥ-ಅಥವಾಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ, ಸ್ಥಾನ್-ಇರುವ, ಅತಥ್ಯ-ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವಚನವಚನಾನ್=ಅತಥ್ಯ-ಸುಳ್ಳಾದ, ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವಚನ - ಜಗತ್ತು ಸುಳ್ಳೆಂಬ ವಚನದ, ವಚನಾನ್-ಮಾತುಳ್ಳ, ಅನ್ಯಾನ್-ಬೇರೆ ದೈತ್ಯರನ್ನೂ, ಸತ್ಪರತ್ವಾತ್-ಬೇಗನೇ ಹೊಂದಿ, ಉನ್ಮಥ್ಯ-ಕೊಂದು, ಸ್ವಪ್ರಿಯಾಯೈ=ಸ್ವ-ತನ್ನ, ಪ್ರಿಯಾಯೈ-ಪತ್ನಿಯಾದ ದ್ರೌಪದಿಗೋಸ್ಕರ, ಪ್ರಿಯತಮ-ಕುಸುಮಂ-ಅತ್ಯಂತ ಇಷ್ಟವಾದ ಸೌಗಂಧಿಕಪುಷ್ಪವನ್ನು, ಪ್ರಾಯಚ್ಛಃ-ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತೀ, ತಸ್ಮೈ-ಆ, ತೇ-ನಿನಗೆ, ನಮಃ-ನಮಸ್ಕಾರ.

ಹ್ಲಾನೋಪದೇಶದಿಂದ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಕನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕ ವಾಯುದೇವನೇ! ನೀನು ಗಂಧಮಾದನದಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪವನ್ನು ಕೊಯ್ಯುವಾಗ ತಡೆದ ಕ್ರೋಧವಶರೇಂಬ ವಕ್ರಬುದ್ಧಿಗಳಾದ ದೈತ್ಯರ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು, ಗದೆಯಿಂದ ಪುಡಿಮಾಡಿದೆ. ಪ್ರಪಂಚವೇ ಸುಳ್ಳೆಂದು ಸಾಧಿಸುವ ಅಧರ್ಮಿಷ್ಠರಾದ ಕೆಲವು ದೈತ್ಯರನ್ನು ವಾದದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿ, ದ್ರೌಪದೀದೇವಿಗೆ ಪುಷ್ಪವನ್ನು ತಂದಿತ್ತೆ. ಹೀಗೆ ಲೋಕಕಂಟಕರನ್ನು ಕೊಂದು ಲೋಕೋಪಕಾರ ಮಾಡಿದೆ, ದುರ್ಮತವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದೆ. (ಎಂದು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸೌಗಂಧಿಕಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸಲ ಹೇಳಿದ ದೈತ್ಯಯುದ್ಧವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.) (ಈ ಶ್ಲೋಕ ಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾಪವಾದ ಪರಿಹಾರ.) || ೨೮ ||

ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಧ್ವಾವತಾರದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಭೀಮನಾಗಿದ್ದಾಗ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟ ಮಣಿಮಂತನ ದುಷ್ಕರ್ಮವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ:

ದೇಹಾದುತ್ಕಾಸ್ಮಿತಾನಾನುಧಿಪತಿರಸತಾನುಕ್ರಮಾದ್ವಕ್ರಬುದ್ಧಿಃ
ಕ್ರುದ್ಧಃ ಕ್ರೋಧೈಕವಶ್ಯಃ ಕೃಮಿರಿನ ಮಣಿಮಾನ್ ದುಷ್ಕೃತಿಃ
ನಿಷ್ಕ್ರಿಯಾರ್ಥಮ್ | ಚಕ್ರೇ ಭೂಚಕ್ರಮೇತ್ಯ ಕ್ರಕಚಮಿನ ಸತಾಂ
ಚೇತಸಃ ಕಷ್ಟಶಾಸ್ತ್ರಂ ದುಸ್ತರ್ಕಂ ಚಕ್ರಪಾಣೇರ್ಗುಣಗಣವಿರಹಂ
ಜೀವತಾಂ ಚಾಧಿಕೃತ್ಯ || ೨೯ ||

ದೇಹಾತ್-ಶರೀರದ ದೇಸೆಯಿಂದ, ಅಕ್ರಮಾತ್-ಒಬ್ಬನ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬನೆಂಬ ಕ್ರಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು (ಒಮ್ಮೆಗೇ), ಉತ್ಕಾಸ್ಮಿತಾನಾಂ-ಹೊರಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ (ಅಗಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟ), ಅಸತಾಂ-ದುಷ್ಟರಿಗೆ, ಅಧಿಪತಿಃ-ಸ್ವಾಮಿಯಾದ, ವಕ್ರಬುದ್ಧಿಃ-ಕುಟಲ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ, ಕ್ರುದ್ಧಃ-ಕೋಪವುಳ್ಳ, ಕೃಮಿರಿವ-ಹುಳುವಿನಂತೆ, ಕ್ರೋಧೈಕವಶ್ಯಃ = ಕ್ರೋಧ-ಕೋಪಕ್ಕೆ, ಏಕವಶ್ಯಃ-ಮುಖ್ಯ ಅಧೀನನಾದ, ದುಷ್ಕೃತಿಃ-ಪಾಪವುಳ್ಳ, ಮಣಿಮಾನ್-ಮಣಿಮಂತನೆಂಬ ದೈತ್ಯನು, ನಿಷ್ಕ್ರಿಯಾರ್ಥಂ-ಪ್ರತಿಯಾದ ಅಪಕಾರಕ್ಕೋಸ್ಕರ, ಭೂಚಕ್ರಂ-ಭೂಮಂಡಲವನ್ನು ಕುರಿತು, ಏತ್ಯ-ಒಂದು, ಚಕ್ರಪಾಣೀಃ-ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸುದರ್ಶನ ಚಕ್ರವುಳ್ಳ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣನಿಗೆ, ಗುಣಗಣವಿರಹಂ-ಗುಣಗಣ-ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿ ಗುಣಗಳ ಸಮೂಹದ, ವಿರಹಂ-ವಿಯೋಗ (ಇಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ) ವನ್ನು, ಜೀವತಾಂ ಚ-ಜೀವಸ್ವರೂಪತ್ವವನ್ನೂ (ಜೀವನಿಂದ ಅಭೇದವನ್ನೂ ಕೂಡ), ಅಧಿಕೃತ್ಯ-ಉದ್ದೇಶಿಸಿ, ಸತಾಂ - ಸಜ್ಜನರ, ಚೇತಸಃ - ಮನಸ್ಸಿಗೆ, ಕ್ರಕಚಮಿವ - ಗರಗಸದಂತಿರುವ.

ದುಸ್ತರ್ಕಂ-ವೇದವಿರುದ್ಧ ತರ್ಕಗಳಂಥ, ಕಷ್ಟಶಾಸ್ತ್ರಂ-ಕಷ್ಟಕರವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರ ವನ್ನು, ಚಕ್ರೇ-ಮಾಡಿದನು || ೨೯ ||

ಭೀಮಸೇನನು ಸೌಗಂಧಿಕವನ್ನು ತರುವಾಗ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ದೈತ್ಯರ ಅಧೀಶ್ವರನಾದ ವಂಣಿಮಂತನು ಮೃತಪಟ್ಟವನಾಗಿ, ಪೂರ್ವವೈರವನ್ನು ವಂನ ಸ್ಥಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಆ ಭೀಮಸೇನನಿಗೆ ಪ್ರತೀಕಾರ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಭೀಮಸೇನನಿಗೆ ಆರಾಧ್ಯದೇವತೆಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ ಸ್ವತಂತ್ರತ್ವ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳಿಲ್ಲದವನೆಂದೂ, ಜೀವರೂ ಪರಮಾತ್ಮನೂ ಒಬ್ಬನೇ ಎಂದು ಸಾಧಿಸುವ ದುಷ್ಟ ತರ್ಕಗಳಿರುವ ಶಾಸ್ತ್ರ ವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಸಜ್ಜನರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ದುಃಖವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದನು, ಇವರಿಂದ ಸಜ್ಜನರ ರಕ್ಷಕನೂ ಹರಿಯು ಮಂಖ್ಯ ದಾಸನೂ ಆದ ಭೀಮಸೇನನಿಗೆ ದುಃಖ ಕೊಟ್ಟಂತಾಯಿತು. (ಇಂತಹ ಶಾಸ್ತ್ರವೆಂದರೆ ಶ್ರೀಶಂಕರಕೃತ ಅದ್ವೈತಮತ ವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.) (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ಜನವಶೀಕರಣಸಿದ್ಧಿ.) ||

ತದ್ವುಷ್ಟೇಕ್ಷಾನುಸಾರಾತ್ ಕತಿಪಯ ಕುನರೈರಾದೃತೋಽನ್ಯೈ-
ರ್ನಿಸೃಷ್ಟೋಽಬ್ರಹ್ಮಾಹಂ ನಿರ್ಗುಣೋಽಹಂ ನಿತಥಮಿದಮಿತಿಹ್ಯೇಷ
ಸಾಷಂಡನಾದಃ | ತದ್ಯುಕ್ತ್ಯಾಭಾಸಜಾಲಪ್ರಸರನಿಷತರೂದ್ಧಾಹ-
ದಕ್ಷಪ್ರಮಾಣಜ್ವಾಲಾಮಾಲಾಧರೋಽಗ್ನಿಃ ಪನನ ವಿಜಯತೇ
ತೇಽನತಾರಸ್ತೃತೀಯಃ || ೩೦ ||

ಅಹಂ-ನಾನು, ಬ್ರಹ್ಮಾ-ಪರಬ್ರಹ್ಮನು, ಅಹಂ-ನಾನು, ನಿರ್ಗುಣಃ-ಕರ್ತೃ
ತ್ವಾದಿ ಗುಣಗಳಿಲ್ಲದವನು, ಇದಂ-ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತೋರುವ ಈ ಪ್ರಪಂಚವು,
ವಿತಥಂ-ಅಸತ್ಯ, ಇತಿ-ಎಂದಂ, ಏಷಃ-ಈ, ಪಾಷಂಡವಾದಃ=ಪಾಷಂಡ-ವೇದ
ವಿರೋಧಿಗಳ, ವಾದಃ-ವಚನವು, ಕತಿಪಯಕುನರೈಃ-ಕೆಲವು ದುಷ್ಟ ಜನರಿಂದ,
ತದ್ವುಷ್ಟೇಕ್ಷಾನುಸಾರಾತ್=ತತ್-ಆ ಐಕ್ಯಮತಪ್ರವರ್ತಕನ, ದುಷ್ಟೇಕ್ಷಾ-ದುಷ್ಟ
ಬುದ್ಧಿಯ, ಅನುಸಾರಾತ್-ಅನುಸರಣೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ, ಆದೃತಃ-ಸ್ವೀಕರಿಸ
ಲ್ಪಟ್ಟಿತು, ತದ್ಯುಕ್ತ್ಯಾಭಾಸ... ಧರೋಽಗ್ನಿಃ=ತತ್ ಆ ಐಕ್ಯಮತಪ್ರವರ್ತಕನ
(ಶ್ರೀಶಂಕರರ,) ಯುಕ್ತ್ಯಾಭಾಸ-ಯುಕ್ತಿಯಂತೆ ತೋರುವ (ದುಷ್ಟತರ್ಕಗಳ),
ಜಾಲ-ಸಮೂಹದ, ಪ್ರಸರ-ವಿಸ್ತಾರವಾದ, ವಿಷತರು-ವಿಷವೃಕ್ಷದ, ಉದ್ಧಾಹ-
ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸುಡುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ದಕ್ಷ-ಸಮರ್ಥಗಳಾದ, ಪ್ರಮಾಣ-ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತ್ಯಾದಿ
ಪ್ರಮಾಣವಚನಗಳೆಂಬ, ಜ್ವಾಲಾಮಾಲಾ-ಜ್ವಾಲೆಗಳ ಪಂಕ್ತಿಗಳನ್ನು, ಧರಃ-

ಧರಿಸಿದ, ಅಗ್ನಿಃ - ಬೆಂಕಿಯಾದ, ಪವನ - ಮಂಖ್ಯಪ್ರಾಣನೇ! ತೇ - ನಿನ್ನ, ತೃತೀಯಃ-ಮೂರನೆಯದಾದ, ಅವತಾರಃ-ಶ್ರೀಮಂಧ್ವಾವತಾರವು, ವಿಜಯತೇ-ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

‘ನಾನೇ ದೇವರು, ನಾನು ನಿರ್ಗುಣ, ಜಗತ್ತು ಸುಳ್ಳು’ ಎಂದು ಸಾಧಿಸುವ ಈ ಅದ್ವೈತಮತವನ್ನು ತಮಸ್ಸಿಗೆ ಯೋಗ್ಯರಾದ ಕೆಲವರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು; ಮೋಕ್ಷಯೋಗ್ಯರಾದವರು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ದಂಸ್ತರ್ಕಪೂರ್ಣವಾದ ಐಕ್ಯ ಮತವೆಂಬ ವಿಷವೃಕ್ಷವನ್ನು ಸಂಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವೇದಪುರಾಣಾದಿ ಪ್ರಮಾಣ ವಚನಗಳೆಂಬ ಜ್ವಾಲೆಯುಳ್ಳ ಅಗ್ನಿಯಂತಿರುವ ಶ್ರೀಮಂಧ್ವಾವತಾರವೆಂಬ ವಾಯುದೇವರ ಮೂರನೆಯ ಅವತಾರ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾಗಿದೆ. (ಈ ವರ್ಣನೆಯಿಂದ ಮಣಿಮಂತನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರತ್ಯಪಕಾರವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ, ಹರಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ಸಾಧಿಸಿ, ಸಜ್ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನ ದುಃಖವನ್ನು ಕಳೆಯುವುದೇ ಶ್ರೀಮಂಧ್ವಾವತಾರದ ಪ್ರಯೋಜನವೆಂದು ಭಾವ.) (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ಪ್ರತಿವಾದಿ ಜಯಿಸಿದ್ದಿ.) || ೩೦ ||

ಆಕ್ರೋಶಂತೋ ನಿರಾಶಾ ಭಯಭರವಿನಶಸ್ವಾಶಯಾಶ್ಚಿನ್ನ-
ದರ್ಪಾ ವಾಶಂತೋ ದೇಶನಾಶಸ್ತ್ರಿತಿ ಬತ ಕುಧಿಯಾಂ ನಾಶ-
ಮಾಶಾ ದಶಾಽತು | ಧಾನಂತೋಽಶ್ಲೀಲಶೀಲಾ ನಿತಥಶಪಥ-
ಶಾಪಾಶಿನಾಃ ಶಾಂತಶೌರ್ಯಾಸ್ತ್ವದ್ವ್ಯಾಖ್ಯಾಸಿಂಹನಾದೇ ಸಪದಿ
ದದೃಶಿರೇ ಮಾಯಿಗೋಮಾಯನಸ್ತೇ || ೩೧ ||

(ಮಂಧ್ವಾಚಾರ್ಯ-ಮಂಧ್ವಾಚಾರ್ಯರೇ,) ತ್ವದ್ವ್ಯಾಖ್ಯಾಸಿಂಹನಾದೇ=ತ್ವತ್-
ನಿಮ್ಮ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾ-ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ (ಉಪದೇಶ) ವೆಂಬ, ಸಿಂಹನಾದೇ-ಸಿಂಹಗರ್ಜನೆಯು (ಶ್ರೂಯಮಾಣೇ ಸತಿ-ಕೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಿರಲು), ತೇ-ನಿಮ್ಮಿಂದ, (ಪರಾ-ಜಿತಾಃ-ಸೋಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿ), ಮಾಯಿಗೋಮಾಯವಃ-ಮಾಯಾವಾದಿಗಳೆಂಬ ನರಿಗಳು, ಆಕ್ರೋಶಂತಃ (ಸಂತಃ)-ನಮಗೇನಂ ಗತಿಯೆಂದು ಕೂಗುತ್ತಿರುವವರಾಗಿ, ನಿರಾಶಾಃ (ಸಂತಃ)-ಜಯದಲ್ಲಿ ಆಸೆ ಇಲ್ಲದವರಾಗಿ, ಭಯಭರವಿನಶಸ್ವಾಶಯಾಃ(ಸಂತಃ)=ಭಯ-ಅಂಜಿಕೆಯ, ಭರ-ಸಮೃದ್ಧಿಯಿಂದ, ವಿವಶ-ಪರಾಧೀನವಾದ, ಸ್ವಾಶಯಾಃ-ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಛಿನ್ನದರ್ಪಾಃ (ಸಂತಃ)=ಛಿನ್ನ-ಹೋಗಲ್ಪಟ್ಟಿ, ದರ್ಪಾಃ-ಅಹಂಕಾರವುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಕುಧಿಯಾಂ-ಕೆಟ್ಟ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರಿಗೆ, ದೇಶನಾಶಃ-ದೇಶ (ಸ್ಥಾನ) ಕ್ಕೆ ಹಾನಿ, ಬತ-ಕಪ

ಇತಿ-ಎಂದೂ, ನಾಶಂ-ಮರಣವನ್ನು, ವಾಶಂತಃ (ಸಂತಃ)-ಕೂಗತಕ್ಕವರಾಗಿ, ಆಶಾದಶ-ಹತ್ತು ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು, ಅಶಂ-ಬೇಗನೇ, ಧಾವಂತಃ(ಸಂತಃ)-ಓಡುವವರಾಗಿ, ಅಶ್ಲೀಲಶೀಲಾಃ (ಸಂತಃ)=ಅಶ್ಲೀಲ-ನಿಂದ್ಯವಾದ, ಶೀಲಾಃ-ಶೀಲವುಳ್ಳವರಾಗಿ, ವಿತಥಶಪಥಶಾಪಾಶಿವಾಃ = ವಿತಥ - ಸುಳ್ಳಾದ, ಶಪಥ-ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ, ಶಾಪ-ಶಪಿಸುವುದು, ಇವುಗಳುಳ್ಳ, ಅಶಿವಾಃ-ಅಮಂಗಳರಾದ (ಅಥವಾ ಸುಳ್ಳಾದ ಶಪಥಶಾಪಗಳಿಂದ ಅಮಂಗಳರಾದವರಾಗಿ), ಶಾಂತ-ಶೌರ್ಯಾಃ (ಸಂತಃ) = ಶಾಂತ-ನಷ್ಟವಾದ. ಶೌರ್ಯಾಃ-ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಸಪದಿ-ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ, ದದೃಶಿರೇ-ನೋಡಲ್ಪಟ್ಟರು.

ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ತತ್ತ್ವೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ, ಸಿಂಹ ಗರ್ಜನವನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ನರಿಗಳು ಕಂಗೆಟ್ಟೋಡುವಂತೆ. ಮಾಯಾವಾದಿಗಳು ತಮಗೆ ಜಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿರಾಶರೂ, ಅಂಜಿದವರೂ, ಅಹಂಕಾರ ಬಿಟ್ಟವರೂ, ಇನ್ನು ದೇಶವನ್ನೇ ಬಿಡಬೇಕಾಯಿತೆಂದು ಕೂಗುವವರೂ, ಅನೇಕ ಸುಳ್ಳು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಶಪಿಸುತ್ತಿರುವವರೂ ಆಗಿರುವುದನ್ನು ಜನರೂ ನೋಡಿದರು. (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚ ರಣದಿಂದ ಶತ್ರುಚ್ಛಾಟನ.) || ೩೦ ||

ತ್ರಿಷ್ವಪ್ಯೇನಾನತಾರೇಷ್ವರಿಭಿರಪಘ್ನಣಂ ಹಿಂಸಿತೋ ನಿರ್ವಿಕಾರಃ ಸರ್ವಜ್ಞಃ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಃ ಸಕಲಗುಣಗಣಾಪೂರ್ಣರೂಪಪ್ರಗಲ್ಬಃ | ಸ್ವಚ್ಛಃ ಸ್ವಚ್ಛಂದಮೃತ್ಯುಃ ಸುಖಯಸಿ ಸುಜನಂ ದೇನಕಂ ಚಿತ್ರನುತ್ರ ತ್ರಾತಾ ಯಸ್ಯ ತ್ರಿಧಾನಾ ಜಗದುತ ನಶಗಂಕಿಂಕರಾಃ ಶಂಕರಾದ್ಯಾಃ || ೩೧ ||

ತ್ರಿಷಂ-ಹನುಮದ್ವೀಮಂವಂಧ್ಯರೆಂಬ ಮೂರು, ಅವತಾರೇಷು-ಅವತಾರಗಳಲ್ಲಿ, ಅರಿಭಿಃ-ರಾವಣದಂಯೋಧನಶಂಕರಾದಿ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ, ಅಪಘ್ನಣಂ-ಕರುಣೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಹಿಂಸಿತೋಪಿ-ಹೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟವನಾದರೂ, ನಿರ್ವಿಕಾರಃ-ಯಾವ ವಿಕಾರವೂ ಇಲ್ಲದ, ಸರ್ವಜ್ಞಃ-ಸಮಸ್ತವನ್ನು ತಿಳಿದ, ಸರ್ವಶಕ್ತಿಃ-ಸಮಸ್ತ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ, ಸಕಲಗುಣಗಣಾಪೂರ್ಣರೂಪಪ್ರಗಲ್ಬಃ=ಸಕಲ-ಸಮಸ್ತಗಳಾದ, ಗುಣ-ಬಲಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿ ಗುಣಗಳ, ಗಣ-ಸಮೂಹಗಳಿಂದ, ಆಪೂರ್ಣ-ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ, ರೂಪ-ಸ್ವರೂಪದಿಂದ, ಪ್ರಗಲ್ಬಃ-ಪ್ರೌಢನಾದ, ಸ್ವಚ್ಛಂದಮೃತ್ಯುಃ=ಸ್ವಚ್ಛಂದ-ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯ ಪ್ರಕಾರ ವಿರುವ (ಸ್ವಾಧೀನವಾದ), ಮೃತ್ಯುಃ-ಮರಣವುಳ್ಳ, ದೇವ-ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನೇ!

ತ್ವಂ-ನೀನು. ಸುಜನಂ-ಸಜ್ಜನರನ್ನು. ಸುಖಿಯಸಿ-ಆನಂದಪಡಿಸುತ್ತೀ. (ಇತಿ ಯತ್-ಹೀಗೆನ್ನುವ ಯಾವ ಮಾತು.) ಅತ್ರ-ಈ ಸಜ್ಜನರನ್ನು ಸುಖಪಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ, ಹಿಂ ಚಿತ್ರಂ-ಏನು ಆಶ್ಚರ್ಯ ?

(ಅದನ್ನೇ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ:) ಯಸ್ಯ-ಯಾವ ನಿನಗೆ, ತ್ರಿಧಾಮಾ-ವೈಕುಂಠ-ಅನಂತಾಸನ-ಶ್ವೇತದ್ವೀಪಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಸ್ಥಾನಗಳುಳ್ಳ, ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವು, ತಾತಾ-ರಕ್ಷಕನೋ, ಉತ-ಮತ್ತು, ಜಗತ್-ಸ್ಥಿರ-ಚರ ಪ್ರಪಂಚವು, ವಶಗಂ-ಅಧೀನವಾದುದೋ, ಶಂಕರಾದ್ಯಾಃ=ಶಂಕರ-ರಂದ್ರದೇವರೇ, ಆದ್ಯಾಃ-ಮೊದಲಾಗಿರುವ ದೇವತೆಗಳು, ಹಿಂಕರಾಃ-ಸೇವಕರೋ. (ಅಂತಹ ನಿನಗೆ ಸಜ್ಜನರನ್ನು ಆನಂದಗೊಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನೂ ಇಲ್ಲ.)

ವಾಯುದೇವನು ಹನುಮದವತಾರದಲ್ಲಿ ರಾವಣನು ಬಾಲಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಕೊಟ್ಟಾಗಲೂ, ಮುಷ್ಠಿಯಿಂದ ಹೊಡೆದಾಗಲೂ, ಯಾವ ಅಂಗವಿಕಾರವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಇದ್ದವನು; ಭೀಮಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಕೌರವನು ಸರ್ಪಗಳಿಂದ ಕಚ್ಚಿಸಿದಾಗಲೂ, ವಿಷಪೂರಿತ ಭಕ್ಷ್ಯ ತಿನ್ನಿಸಿದಾಗಲೂ, ಗದೆಯಿಂದ ಹೊಡೆದಾಗಲೂ, ಯಾವ ವಿಕಾರವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಇದ್ದವನು. ಶ್ರೀಮದ್ಭಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಮಂಥಮಂತನು ಘಟಸರ್ಪವಾಗಿ ಕಚ್ಚಿದಾಗಲೂ, ಯತಿರೂಪದಿಂದ ವಾದ ಮಾಡಿದಾಗಲೂ, ಯಾವ ವಿಕಾರವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಇದ್ದವನು. (ಎಂಬುದರಿಂದ ಈ ಮೂರು ಅವತಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಾವಣಾದಿಗಳು ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ನಿರ್ದಯರಾಗಿ ಈತನನ್ನು ಹಿಂಸೆಪಡಿಸಿದರೆಂದೂ, ಆಗಲೂ ಇವನಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಕಾರವೂ ತೋರದೆ ಅತಿಗಾಂಭೀರ್ಯವುಳ್ಳವನಾದಿದ್ದನೆಂದೂ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.) ಇಂತಹ ಸರ್ವಜ್ಞ-ಸರ್ವಶಕ್ತ-ಸರ್ವಗುಣಪೂರ್ಣ-ಸ್ವಾಧೀನಮೃತ್ಯುವಾದ ನೀನು ಸಜ್ಜನರನ್ನು ಆನಂದಗೊಳಿಸುವುದೆಂಬುದು, ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡುವ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ರಂದ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಸೇವಿಸಲ್ಪಡುವ ನಿನಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ಅಪಮೃತ್ಯು ಪರಿಹಾರ ಮತ್ತು ಸರ್ವರಿಂದಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠತ್ವವಿದ್ದಿ.) || ೩೨ ||

ಉದ್ಯನ್ಮಂದಸ್ಥಿತಶ್ರೀಮೃದುಮಧುಮಧುರಾಲಾಪಪೀಯೂಷಧಾರಾಪೂರಾಸೇಕೋಪಶಾಂತಾಸುಖಸುಜನಮನೋಲೋಚನಾಪೀಯಮಾನಮ್ | ಸಂದ್ರಕ್ಷ್ಯೇ ಸುಂದರಂ ಸಂದುಹದಿಹಮಹದಾನಂದಮಾನಂದತೀರ್ಥ ಶ್ರೀಮದ್ವಕ್ತ್ರೇಂದುಬಿಂಬಂ ದುರಿತನು-
ದಿತಂ ನಿತ್ಯದಾಹಂ ಕದಾ ನು || ೩೩ ||

ನಿತ್ಯದ-ನಿತ್ಯನಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಭಕ್ತರಿಗೆ ಕೊಡತಕ್ಕ, ಶ್ರೀಮದಾನಂದ-
ತೀರ್ಥ-ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದರೇ! (ತವ-ನಿನ್ನ,) ಉದ್ಯಮ್ಯದ-
ಸ್ಥಿತಶ್ರೀಮ್ಯದು=ಉದ್ಯತ್-ಉತ್ಪನ್ನವಾದ, ಮಂದಸ್ಥಿತ-ಕಿರುನಗೆಯ, ಶ್ರೀ-
ಕಾಂತಿಯಿಂದ, ಮೃದು-ಕೋವಲವಾದ, ಮಧುಮಧುರಾ....ಪೀಯಮಾ-
ನಂ=ಮಧು-ಜೇನಿನಂತೆ, ಮಧುರ-ಸಿಹಿಯಾದ (ಮನೋಹರವಾದ), ಆಲಾ-
ಪ-ಮಾತೃಗಳೆಂಬ, ಪೀಯೂಷ-ಅಮೃತದ, ಧಾರಾ-ಧಾರೆಗಳ, ಪೂರ-ಪ್ರವಾ-
ಹದ, ಆಸೇಕ-ಅಭಿಷೇಕದಿಂದ, ಉಪಶಾಂತ-ನಷ್ಟವಾದ, ಅಸುಖ-ದುಃಖವುಳ್ಳ,
ಸುಜನ-ಸಜ್ಜನರ, ಮನಃ-ಮನಸ್ಸು, ಲೋಚನ-ಕಣ್ಣುಗಳು ಇವುಗಳಿಂದ,
ಆಪೀಯಮಾನಂ-ಅತ್ಯಾದರದಿಂದ ಅನುಭವಿಸಲ್ಪಡುವ (ನೋಡಲ್ಪಡುವ),
ಸುಂದರಂ-ಮನೋಹರವಾದ, ಇಹ-ಈ ಸೇವಕಜನರಲ್ಲಿ, ಮಹದಾನಂದಂ-
ಬಹಳ ಸುಖವನ್ನು, ಸಂದುಹತ್-ಕೊಡತಕ್ಕ, ದುರಿತನಂತ್-ಪಾಪವನ್ನು ಕಳೆ-
ಯತಕ್ಕ, (ನಿತ್ಯದಾ-ಶಿಂಬ ಪಾಠದಲ್ಲಿ: ಎಂದೆಂದೂ,) ಉದಿತಂ-ಪ್ರಸನ್ನ-
ವಾದ, ಶ್ರೀಮತ್-ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ, ವಕ್ತ್ರೀಂದುಬಿಂಬಂ-ಮುಖಚಂದ್ರನನ್ನು,
ಆಹಂ-ನಾನು, ಕದಾನು-ಯಾವಾಗ, ಸಂದ್ರಕ್ಷೀ-ನೋಡುವೆನು ?

ಆಚಾರ್ಯರ ಆ ಮಂದಹಾಸಯುಕ್ತವಾದ, ಆ ಮಧುರ ವಚನಾಮೃತದಿಂದ
ಸಜ್ಜನರ ದುಃಖವನ್ನು ಕಳೆಯುವ, ಜನರ ಕಣ್ಣಿನಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಾನಂದಕರವಾದ
ಚಂದ್ರನಂತೆ ಸುಂದರವಾದ ಪಾಪಪರಿಹಾರಕವಾದ ಆ ಮುಖದರ್ಶನವು ಪ್ರತಿ-
ದಿನವೂ ಎಂದಿಗೆ ಆದೀತು ? (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ರೂಪಲಾವಣ್ಯ-
ವೃದ್ಧಿ.) || ೩೩ ||

ಪ್ರಾಚೀನಾಚೀರ್ಣಪುಣ್ಯೋಚ್ಚಯಚತುರತರಾಚಾರತಶ್ಚಾರು-
ಚಿತ್ತಾನತ್ಯುಚ್ಚಾಂ ರೋಚಯಂತೀಂ ಶ್ರುತಿಚಿತನಚನಾಂ ಶ್ರಾವ-
ಕಾಂಶ್ಲೋದ್ಯಚುಂಚೂನ್ | ನ್ಯಾಖ್ಯಾನುತ್ಪಾತದುಃಖಾಂ ಚಿರ-
ನುಚಿತನುಹಾಚಾರ್ಯ ಚಿಂತಾರತಾಂಸ್ತೇ ಚಿತ್ರಾಂ ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಕರ್ತ-
ಶ್ಚರಣಪರಿಚರಾಂಘ್ರಾನಯಾಸ್ಮಾಂಶ್ಚ ಕಿಂಚಿತ್ || ೩೪ ||

ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಕರ್ತ-ನಿರ್ದುಷ್ಟ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಮಾಡಿರುವ, ಉಚಿತಮಹಾಚಾರ್ಯ-
ಯೋಗ್ಯರೂ ಶ್ರೇಷ್ಠರೂ ಆದ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರೇ! ಪ್ರಾಚೀನಾಚೀರ್ಣ ..
ಚಾರತಃ=ಪ್ರಾಚೀನ-ಪುರಾತನಗಳಾದ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ, ಆಚೀರ್ಣ-ಆಚರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ,

ಪುಣ್ಯ-ಪುಣ್ಯಗಳ, ಉಚ್ಚಯ-ಸಮೂಹದಿಂದ, ಚತುರತರ-ಅತಿಶ್ರೇಷ್ಠಗಳಾದ, ಆಚಾರತಃ - ಸತ್ಸಂಪ್ರದಾಯಾಚರಣಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ, ಚಾರಂಚಿತ್ತಾನ್ - ನಿರ್ದೋಷ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳ, ಚೋದ್ಯಚುಂಚೂನ್-ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಲ್ಲಿ ಜಾಣರಾದ, ಶ್ರಾವಕಾನ್-ಶಿಷ್ಯ (ಶ್ರೋತೃ) ಜನರನ್ನು ಕುರಿತು, ಚಿರಂ-ಚೆನ್ನಾಗಿ, ರೋಚಯಂತೀಂ-ಆನಂದಪಡಿಸತಕ್ಕ, ಶ್ರುತಿಚಿತವಚನಾಂ=ಶ್ರುತಿ-ವೇದಗಳಲ್ಲಿ, ಚಿತ-ಸುಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ವಚನಾಂ-ವಾಕ್ಯಗಳುಳ್ಳ, ಅತ್ಯುಚ್ಚಾಂ-ಅತ್ಯಂತ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ, ಉತ್ಪಾತದುಃಖಾಂ = ಉತ್ಪಾತ-ಕಿತ್ತೆಸೆಯಲ್ಪಟ್ಟ, ದುಃಖಾಂ-ದುಃಖವುಳ್ಳ, ಚಿತ್ರಾಂ-ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾಂ-ತತ್ತ್ವೋಪದೇಶವನ್ನು, ತೇ-ನಿಮ್ಮ, ಚಿಂತಾರತಾನ್-ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾದ, ಚರಣಪರಿಚರಾನ್-ಪಾದಸೇವಕರಾದ, ಅಸ್ಮಾಂಶ್ಚ-ನಮ್ಮನ್ನೂ ಕೂಡ, ಕಿಂಚಿತ್-ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ, ಶ್ರಾವಯ-ಕೇಳಿಸಿ.

ದೋಷವಿಲ್ಲದ ದ್ವೈತಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥರೇ ! ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಪುಣ್ಯಗಳಿಂದ ಸತ್ಯಮಾರ್ಗಚರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಸದ್ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರೂ ಯೋಗ್ಯಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುವವರೂ ಆದ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಕರವಾದ, ವೇದಪ್ರಮಾಣಯುಕ್ತವೂ ದುಃಖನಾಶಕರವೂ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಪುರಾಣಾದಿಗಳ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳಿಂದ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವೂ ಆದ ಆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ತಮ್ಮನ್ನೇ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತ ತಮ್ಮ ಪಾದಸೇವೆಯನ್ನೇ ಮಾಡುವ ನನಗೂ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಕೇಳುವಂತೆ ಮಾಡಿರಿ. (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ಅಗಲಿದ ಪತ್ತೀಪುತ್ರಾದಿಗಳ ಸಂಬಂಧ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಜಾತಂರ್ಯವಿದ್ದಿ.) || ೩೪ ||

ಪೀಠೇ ರತ್ನೋಪಹಾಸ್ಯೇ ರುಚಿರರುಚಿಮಣಿಜ್ಯೋತಿಷಾ ಸನ್ನಿಷಣ್ಣಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ಭಾವಿನಂ ತ್ವಾಂ ಜ್ವಲತಿ ನಿಜಪದೇ ನೈದಿಕಾದ್ಯಾಹಿ ವಿದ್ಯಾಃ | ಸೇವಂತೇ ಮೂರ್ತಿನುತ್ಯಃ ಸುಚರಿತ ಚರಿತಂ ಭಾತಿ ಗಂಧರ್ವಗೀತಂ ಪ್ರಶ್ನೇಕಂ ದೇವಸಂಸತ್ಸ್ವಪಿ ತನ ಭಗವನ್ನರ್ತಿತದ್ವೋನಧೂಷು || ೩೫ ||

ಸುಚರಿತ-ಸುಚರಿತ್ರವುಳ್ಳ, ಶ್ರೀಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನೇ! ನಿಜಪದೇ=ನಿಜ-ನಿನ್ನದಾದ, ಪದೇ-ಸತ್ಯಲೋಕವೆಂಬ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ, ರುಚಿರರುಚಿಮಣಿಜ್ಯೋತಿಷಾ=ರುಚಿರ-ವಂನೋಹರಗಳಾದ, ರುಚಿ-ಕಾಂತಿಗಳುಳ್ಳ, ಮಣಿ-ರತ್ನಗಳ, ಜ್ಯೋತಿಷಾ-ಕಾಂತಿಯಿಂದ, ಜ್ವಲತಿ-ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ, ರತ್ನೋಪಹಾಸ್ಯೇ=ರತ್ನ-ರತ್ನ

ಗಳಿಂದ, ಉಪಕ್ಲಪ್ತೇ-ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಪೀಠೇ-ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ, ಸನ್ನಿಷಣ್ಣಂ-ಕುಳಿತಿರುವ, ಭಾವಿನಂ-ಮುಂದಾಗುವ, ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ-ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನಾದ, ತ್ವಾಂ-ನಿನ್ನನ್ನು, ವೈದಿಕಾದ್ಯಾಃ=ವೈದಿಕ-ವೇದಸಂಬಂಧಿಗಳಾದ ವಿದ್ಯೆಗಳೇ, ಆದ್ಯಾಃ-ಮೊದಲಾಗಿರುವ, ವಿದ್ಯಾಃ-ತತ್ತ್ವವಿದ್ಯೆಗಳು, ಮೂರ್ತಿಮತ್ಯಃ (ಸತ್ಯಃ)-ದೇಹವನ್ನು ಧರಿಸಿದವುಗಳಾಗಿ, ಸೇವಂತೇ-ಸೇವಿಸುತ್ತವೆ, ಅಪಿ ಚ-ಮತ್ತು, ಭಗವನ್-ಷಡ್ಗುಣಪೂರ್ಣನಾದ ಶ್ರೀಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನೇ! ನರ್ತಿತದ್ಯೋವಧೂಷು=ನರ್ತಿತ-ಕುಣಿಯಲ್ಪಟ್ಟ, ದ್ಯೋವಧೂಷು-ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯರಂಥ, ದೇವಸಂಸತ್ಸು-ದೇವತೆಗಳ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ, ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ-ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ, ಗಂಧರ್ವಗೀತಂ=ಗಂಧರ್ವ-ಗಂಧರ್ವರಿಂದ, ಗೀತಂ-ಹಾಡಲ್ಪಟ್ಟ, ತವ-ನಿನ್ನ, ಚರಿತಂ-ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವು, ಭಾತಿ-ಶೋಭಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಚ್ಚರಿತ್ರನಾದ ಶ್ರೀಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನೇ! ಭಾವಿಬ್ರಹ್ಮನಾದ ನೀನು ರತ್ನಗಳ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಹೊಳೆವ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ, ವೈದಿಕವಿದ್ಯೆಗಳಾದ ಯಾಗಿ ಸರ್ವವಿದ್ಯೆಗಳೂ ಮೂರ್ತಿಮತ್ತಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಸೇವಿಸುವುವು. ದೇವಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯರು ಕುಣಿಯುವಾಗ ಗಂಧರ್ವರು ನಿನ್ನ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ಹಾಡುವರು. (ಇದರಿಂದ ಸತ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಮಹಾರಾಜನಂತೆ ಮೆರೆಯುವಾಗ ಸೂತ್ರನಾಮಕರಾದ ವಾಯುದೇವರು ಯುವರಾಜರಂತೆ ಆಸ್ಥಾನಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯುತ್ತ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಜಗತ್ತಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗುವರೆಂದು ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ.) (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ಮಹದೈಶ್ವರ್ಯ ಲಾಭ; ಸರ್ವಾಧಿಕೃದ್ಧಿ.) || ೩೫ ||

ಸಾನುಕ್ರೋಶೈರಜಸ್ರಂ ಜನಿಮ್ಯತಿನಿರಯಾದ್ಯೂರ್ನಿಮಾಲಾ-
ಽಽವಿಲೇಽಸ್ಮಿನ್ ಸಂಸಾರಾಬ್ಧೌ ನಿಮಗ್ನಾಂಭರಣನುಶರಣಾನಿಚ್ಛತೋ
ವೀಕ್ಷ್ಯ ಜಂತೂನ್ | ಯುಷ್ಮಾಭಿಃ ಸ್ಪಾರ್ಥಿತಃ ಸೌಖ್ಯಲನಿಧಿಶಯನಃ
ಸತ್ಯವತ್ಯಾಂ ಮಹರ್ಷೇರ್ಯಕ್ತಶ್ಚಿನ್ಮಾತ್ರಮೂರ್ತಿನಃ ಖಲು ಭಗ-
ವತಃ ಸ್ಪಾಕೃತೋ ಜಾತು ದೇಹಃ || ೩೬ ||

ಜನಿಮ್ಯತಿ.....ವಿಲೇ=ಜನಿ-ಜನನ, ಮೃತಿ-ಮರಣ, ನಿರಯ-ನರಕ ಇವುಗಳೇ, ಆದಿ-ಮೊದಲಾಗಿ ಉಳ್ಳವುಗಳೆಂಬ, ಉರ್ಮಿ-ಅಲೆಗಳ, ಮಾಲಾ-ಸಾಲುಗಳಿಂದ, ಅವಿಲೇ-ಕಲಂಷಿತವಾದ. ಅಸ್ಮಿನ್-ಈ, ಸಂಸಾರಾಬ್ಧೌ-ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ, ಅಜಸ್ರಂ-ನಿರಂತರದಲ್ಲಿ, ನಿಮಗ್ನಾನ್-ಮುಳುಗಿದ, ಅಶರ-

ಣಾನ್-ರಕ್ಷಕರಿಲ್ಲದ, ಶರಣಂ-ರಕ್ಷಕನನ್ನು, ಇಚ್ಛತಃ-ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ, ಜಂತೂನ್-ಮನುಷ್ಯ, ಮೊದಲಾದ ಸಾಧುಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ವೀಕ್ಷ್ಯ-ನೋಡಿ, ಸಾನಂ-ಕ್ರೋಶ್ಯಃ-ದಯೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವ, ಯುಷ್ಮಾಭಿಃ-ನಿಮ್ಮಿಂದ, ಪ್ರಾರ್ಥಿತಃ-ಅವತರಿಸಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಜಲನಿಧಿಶಯನಃ=ಜಲನಿಧಿ-ಸಮಂದ್ರದಲ್ಲಿ, ಶಯನಃ-ಮಲಗತಕ್ಕ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವು, ಸತ್ಯವತ್ಯಾಂ-ಸತ್ಯವತೀ ದೇವಿಯಲ್ಲಿ, ಮಹರ್ಷಿಃ-ಋಷಿಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಪರಾಶರನ ದೆಸೆಯಿಂದ, ಚಿನ್ಮಾತ್ರಮೂರ್ತಿಃ=ಚಿನ್ಮಾತ್ರ-ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವೇ, ಮೂರ್ತಿಃ(ಸನ್)-ದೇಹವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ವ್ಯಕ್ತಃ-ಅವತರಿಸಿದನು, ಭಗವತಃ-ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ, ದೇಹಃ-ಶರೀರವು, ಜಾತಂ-ಎಂದಿಗಾದರೂ, ಪ್ರಾಕೃತಃ-ಪ್ರಕೃತಿವಿಕಾರ (ಜಡ ಸ್ವರೂಪ)ವಾದುದು, ನ ಖಿಲಂ-ಅಲ್ಲ.

ಸಜ್ಜನರು ಹುಟ್ಟು ಸಾವು ನರಕ ಮುಂತಾದ ಕಷ್ಟಗಳೆಂಬ ಅಲೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಸಂಸಾರಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮಂಳುಗಿ ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು, ಕರುಣಾಳುಗಳಾದ ಶ್ರೀಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವನು ಅನಾಥರಾದ ಆ ಸಜ್ಜನರನ್ನು ದ್ವರಿಸಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದುದರಿಂದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಪರಾಶರರಿಂದ ಸತ್ಯವತೀದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸಾವತಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಆತನ ಅವತಾರದೇಹವು ನಮ್ಮ ದೇಹದಂತೆ ಪ್ರಕೃತಿಸಂಬಂಧವಾದ ಜಡರೂಪವಾದುದಲ್ಲ. (ಪರಂತು ಜ್ಞಾನಾನಂದಾತ್ಮಕವೆಂದು ಭಾವ.) (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ಮೈರಾಗ್ಯ-ಸತ್ಪುತ್ರಲಾಭ.) || ೩೬ ||

ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತಂ ಸಮಸ್ತಶ್ರುತಿಗತಮುಧಮೈ ರತ್ನಪೂಗಂ ಯಥಾಂ-
ಧೈರರ್ಥಂ ಲೋಕೋಪಕೃತ್ಯೈ ಗುಣಗಣನಿಲಯಃ ಸೂತ್ರಯನಾಸ
ಕೃತ್ಸುಮ್ | ಯೋಽಸೌ ವ್ಯಾಸಾಽಭಿಧಾನಸ್ತಮಹಮಹರಹರ್ಭಕ್ತಿ-
ತಸ್ತತ್ಪ್ರಸಾದಾತ್ ಸದ್ಯೋ ವಿದ್ಯೋಪಲಬ್ಧೈ ಗುರುತನುಮುಗುರುಂ
ದೇವದೇವಂ ನಮಾಮಿ || ೩೭ ||

ಗುಣಗಣನಿಲಯಃ = ಗುಣಗಣ - ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿ ಗುಣಸಮೂಹಗಳಿಗೆ, ನಿಲಯಃ-ಆಶ್ರಯನಾದ, ವ್ಯಾಸಾಭಿಧಾನಃ-ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳವನು, ಅಧಮೈಃ-ನೀಚರಾದ, ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಿಂದ, ಅಂಧೈಃ-ಕುರುಡರಿಂದ, ಅಸ್ತ-ವ್ಯಸ್ತಂ-ವ್ಯತ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಪೋಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಸಮಸ್ತಶ್ರುತಿಗತಂ-ಎಲ್ಲರ ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿರುವ, ರತ್ನಪೂಗಮಿವ-ರತ ಸಮೂಹವನ್ನೆಂಬಂತೆ, ಸಮಸ್ತಶ್ರುತಿಗತಂ-ಸರ್ವವೇದಗಳಲ್ಲಿರುವ, ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತಂ-ವ್ಯತ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ, ಕೃತ್ಸುಂ-ಸಮಸ್ತ

ಅರ್ಥಂ-ಅರ್ಥವನ್ನು, ಲೋಕೋಪಕೃತ್ಯೈ-ಸಜ್ಜನರ ಉಪಕಾರಕ್ಕೋಸ್ಕರ, ಸೂತ್ರಯಾಮಾಸ-ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರರೂಪವಾಗಿ ರಚಿಸಿದನು. (ರತ್ನಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ: ದಾರದಲ್ಲಿ ಪೋಣಿಸಿದನು.) ಅಹಂ-ನಾನು, ತತ್ಪ್ರಸಾದಾತ್-ಅವನ ಅನುಗ್ರಹದ ದೆಸೆಯಿಂದ, ಸದ್ಯಃ-ಕೂಡಲೇ, ವಿದ್ಯೋಪಲಬ್ಧೈ-ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಲಾಭಕ್ಕೋಸ್ಕರ, ಅಹರಹಃ-ಪ್ರತಿದಿನವೂ, ಅಗುರುಂ-ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದುದರಿಂದ ಬೇರೆ ಗುರುವಿಲ್ಲದಿರುವ, ಗುರುತಮಂ-ಮುಖ್ಯಗುರುವಾದ, ದೇವದೇವಂ-ಬ್ರಹ್ಮದ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ದೇವರಾದ, ತಂ-ಆ ವೇದವ್ಯಾಸದೇವರನ್ನು, ಭಕ್ತಿತಃ-ಭಕ್ತಿಯಿಂದ, ನಮಾಮಿ-ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಕುರುಡರು ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಪೋಣಿಸಿದ ರತ್ನಗಳನ್ನು ಜಾಣನಾದವನು ಸರಿಯಾಗಿ ಪೋಣಿಸಿದಂತೆ, ನೀಚರಾದವರು ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಹೇಳಿದ ವೇದಗಳ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಲೋಕೋಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಂದ ಸರಿಯಾಗಿ ಸಮರ್ಥಿಸಿ ಹೇಳಿದರು. ಶ್ರೀಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನೇ, ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಸದ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಆ ಗುರುತ್ವಮನಾದ ವೇದವ್ಯಾಸನನ್ನು ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ. (ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರ ಅನುಗ್ರಹ ಪಡೆಯಬೇಕಾದರೆ ನಮ್ಮ ಗುರುಗಳಾದ ಶ್ರೀವಾಯುದೇವರ ಅನುಗ್ರಹವು ಮೊದಲಂ ಬೇಕೆಂದು 'ತತ್ಪ್ರಸಾದಾತ್' ಎಂಬುದರಿಂದ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ವಸ್ತುಸಿದ್ಧಿ.) || ೩೭ ||

ಆಜ್ಞಾನುನೈರಧಾರ್ಯಾಂ ಶಿರಸಿ ಪರಿಸರದ್ರಶ್ಮಿಕೋಟೀರ-ಕೋಟೌ ಕೃಷ್ಣಸ್ಯಾಕ್ಷಿಷ್ವಕರ್ಮಾ ದಧದನುಸರಣಾದರ್ಥಿತೋ ದೇವಸಂಘೈಃ | ಭೂನಾನಾಗತ್ಯ ಭೂನುನ್ನಸುಕರನುಕರೋ-ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಸ್ಯ ಭಾಷ್ಯಂ ದುರ್ಭಾಷ್ಯಂ ವ್ಯಸ್ಯ ದಸ್ಯೋರ್ನುಣಿತ ಉದಿತಂ ನೇದಸದ್ಯುಕ್ತಿಭಿಸ್ತ್ವನ್ || ೩೮ ||

ಭೂಮನ್-ಮಹಾಮಹಿಮನಾದ ಶ್ರೀಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನೇ! ಕೃಷ್ಣಸ್ಯ-ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ, ಅನ್ಯೈಃ-ನಿನ್ನಿಂದ ಇತರರಾದ ದೇವತೆಗಳಿಂದ, ಅಧಾರ್ಯಾಂ-ಹೊರಲಿಕ್ಕೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾದ (ಆಚರಿಸಲಶಕ್ಯವಾದ), ಆಜ್ಞಾಂ-ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು, ಪರಿಸರದ್ರಶ್ಮಿಕೋಟೀರಕೋಟೌ=ಪರಿಸರತ್ - ಹರಡುತ್ತಿರುವ. ರಶ್ಮಿ-ಕಿರಣಗಳುಳ್ಳ, ಕೋಟೀರ-ಕಿರೀಟಗಳ, ಕೋಟೌ-ತುದಿಯುಳ್ಳ, ಶಿರಸಿ-ತಲೆಯಲ್ಲಿ, ದಧತ್-ಧರಿಸಿದ, ಅಕ್ಷಿಷ್ವಕರ್ಮಾ=ಅಕ್ಷಿಷ್ವ-ದೋಷವಿಲ್ಲದ, ಕರ್ಮಾ-ಕಾರ್ಯ

ವೃಳ್ಳ, ತ್ವಂ-ನೀನು, ದೇವಸಂಘೈಃ-ದೇವತೆಗಳ ಸಮೂಹಗಳಿಂದ, ಅನುಸರ-
ಣಾತ್-ಅನುಸರಣವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅರ್ಥತಃ (ಸನ್)-ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ,
ಭೂಮೌ-ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ, ಆಗತ್ಯ-ಬಂದಂ, ದಸ್ಯೋಃ-(ಜಗತ್ತು ಸುಳ್ಳೆಂದು
ಹೇಳಿ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ) ಕಲ್ಪನಾದ, ಮಣಿಮತಃ-ಮಣಿಮಂತನ
ದೇಸೆಯಿಂದ, ಉದಿತಂ-ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ, ದಂಭಾಪ್ಯಂ=ದುಷ್ಟ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು,
ವೇದಸದ್ಭಕ್ತಿಭಿಃ-ವೇದಗಳು, ನಿರ್ದುಷ್ಟ ಯುಕ್ತಿಗಳು, ಇವುಗಳಿಂದ, ವ್ಯಸ್ಯ-
ನಿರಾಕರಿಸಿ, ಅಸುಕರಂ-ಸರ್ವಜ್ಞರಲ್ಲದವರಿಂದ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾದ,
ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಸ್ಯ-ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ, ಭಾಷ್ಯಂ-ಭಾಷ್ಯವನ್ನು, ಅಕರೋಃ-
ಮಾಡಿದ.

ಶ್ರೀಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನೇ! ನೀನು ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕಿರೀಟ
ವೃಳ್ಳ ಶಿರಸ್ಸಿನಿಂದ ಧರಿಸಿ, ದೇವತೆಗಳ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿಂದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ
ಮಧ್ವರೂಪದಿಂದ ಅವತರಿಸಿ, ಬದರಿಕಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರ ಅಪ್ಪಣೆ
ಯನ್ನು ಪಡೆದು, ಅದ್ವೈತಭಾಷ್ಯವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ, ವೇದ ಮತ್ತು ಯಂಕ್ತಿ
ಗಳಿಂದ ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ದ್ವೈತಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದೆ || ೩೮ ||

(ಅವತಾರವಾದ ಮೇಲೆ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸದೇವರ ಅಪ್ಪಣೆಯಾದುದು. ಆಗ
ಸನ್ಮಾಸಿಗಳಾದ ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಕಿರೀಟವಿಧಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣನ
ಆಜ್ಞೆಯೆಂದರೆ ಅವತಾರದ ಮೊದಲಿನ ಶ್ರೀಹರಿಯಾಜ್ಞೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.)

(ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ರಾಜಪ್ರತಿಬಂಧನವೃತ್ತಿ, ನಿಕ್ಷೇಪಸಂದರ್ಶನ.)

ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಅವತಾರದ ಸ್ಥಳವನ್ನೂ, ಮತವನ್ನೂ, ಆಶ್ರಮವನ್ನೂ ವಿವರಿಸು
ತ್ತಾರೆ:

ಭೂತ್ವಾ ಕ್ಷೇತ್ರೇ ವಿಶುದ್ಧೇ ದ್ವಿಜಗಣಿನಿಲಯೇ ರೂಪ್ಯಪೀಠಾ-
ಭಿಧಾನೇ ತತ್ರಾಪಿ ಬ್ರಹ್ಮಜಾತ್ರಿಭುವನವಿಶದೇ ಮಧ್ಯಗೇಹಾಖ್ಯ-
ಗೇಹೇ | ಪಾರಿವ್ರಾಜ್ಯಾಧಿರಾಜಃ ಪುನರಪಿ ಬದರೀಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಕೃಷ್ಣಂ
ಚ ನತ್ವಾ ಕೃತ್ವಾ ಭಾಷ್ಯಾಣಿ ಸನ್ಯುಗ್ ನೃತನುತ ಚ ಭವಾನ್
ಭಾರತಾರ್ಥಪ್ರಕಾಶಮ್ || ೩೯ ||

[ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣ-ಶ್ರೀವಾಯುದೇವನೇ!] ಭವಾನ್-ನೀನು, ವಿಶುದ್ಧೇ-
ಪವಿತ್ರವಾದ, ದ್ವಿಜಗಣಿನಿಲಯೇ=ದ್ವಿಜಗಣ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸಮೂಹಕ್ಕೆ, ನಿಲಯೇ-
ಆಶ್ರಯವಾದ, ರೂಪ್ಯಪೀಠಾಭಿಧಾನೇ-ರೂಪ್ಯಪೀಠವೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ, ತ್ರಿ-
ಭುವನವಿಶದೇ=ತ್ರಿಭುವನ-ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ, ವಿಶದೇ-ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ

ಕ್ಷೇತ್ರೇ-ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ, ತತ್ರಾಪಿ-ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ, ಮಧ್ಯಗೇಹಾಖ್ಯ-
ಗೇಹೇ=ಮಧ್ಯಗೇಹ-ನಡುಮನೆಯೆಂಬ, ಆಖ್ಯ-ಹೆಸರುಳ್ಳ, ಗೇಹೇ-ಮನೆ
ಯಲ್ಲಿ, ಬ್ರಹ್ಮಜಾತಿಃ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಜಾತಿಯುಳ್ಳವನು, ಭೂತ್ವಾ-ಆಗಿ, ಪಾರಿ-
ವ್ರಾಜ್ಯಾಧಿರಾಜಃ=ಪಾರಿವ್ರಾಜ್ಯ-ಸಂನ್ಯಾಸಕ್ಕೆ, ಅಧಿರಾಜಃ-ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿ,
ಪುನರಪಿ ಬದರಿಂ-ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಬದರಿಕಾಶ್ರಮವನ್ನು, ಪ್ರಾಪ್ಯ-ಹೊಂದಿ,
ಕೃಷ್ಣಂ ಚ-ವೇದವ್ಯಾಸ ದೇವರನ್ನು ಕೂಡ, ನತ್ವಾ-ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಭಾಷ್ಯಾಣಿ-
ಉಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಕೃತ್ವಾ-ಮಾಡಿ, ಭಾರತಾರ್ಥಪ್ರಕಾಶಂ=ಭಾರತ-
ಮಹಾಭಾರತದ, ಅರ್ಥ-ಅರ್ಥಗಳ, ಪ್ರಕಾಶಂ-ಪ್ರಕಟವುಳ್ಳ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾ
ಭಾರತ ತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು, ವ್ಯತನಂತ-ಮಾಡಿದೆ.

ಶ್ರೀಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣವೇ! ನೀನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆಲ್ಲ ಆಶ್ರಯವೂ ತ್ರಿಲೋಕ
ಪ್ರಸಿದ್ಧವೂ ಪವಿತ್ರವೂ ಆದ ಶ್ರೀರೂಪ್ಯಪೀಠಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನಡುಮನೆಯೆಂಬ
ಕುಲದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸುದೇವನಾಗಿ ಅವತರಿಸಿ, ಸನ್ಯಾಸ
ಸಾಶ್ರಮ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಪುನಃ ಬದರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರನ್ನು
ವಂದಿಸಿ, ಉಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯವನ್ನೂ
(ಅವರ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ) ಮಾಡಿದೆ || ೩೯ ||

(ವೇಂಕಟೇಶಮಹಾತ್ಮ್ಯೇ-“ಸಪ್ತಸಂವತ್ಸರಾದ್ರೂರ್ವಾಹಂ ಗತ್ವಾ ಬದರಿಕಾಶ್ರಮಃಮ್ |
ಪ್ರವೇದೇ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ ವೇದಾಂಶ್ಚೈವಾವ್ಯಯಾನು || ಇತ್ಥಂ ಹಿ ಸರ್ವವಿದ್ಯಾಶ್ಚ ವ್ಯಾಸ-
ದೇವಾನ್ಮಹಾತ್ಮನಃ | ಅವಾಪ್ತಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರೋಽಸೌ ವಟುಸ್ತದಿದಮಬ್ರವೀತ್ ||” ಇತಿ ||)

(ಏಳು ವರ್ಷದ ಮೇಲೆ ಬದರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಶ್ರೀವ್ಯಾಸರಿಂದಲೇ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರ
ಗಳನ್ನೂ, ನಿತ್ಯಗಳಾದ ವೇದಗಳನ್ನೂ, ಇತರ ಎಲ್ಲ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿದು,
ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಪಾರಂಗತರಾದ ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಈ ದ್ವೈತಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ
ಹೇಳಿದರೆಂಬ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ, ಅವತರಿಸಿ ಏಳು ವರ್ಷದವರೆಂದು ಕೆಲವರ
ಅರ್ಥ. ಆಶ್ರಮ ಪಡೆದ ಮೇಲೆ ಏಳು ವರ್ಷದವರು ಬದರಿಗೆ ಹೋದುದೆಂದು
ಬೇರೆ ಕೆಲವರು ಅರ್ಥ ಮಾಡುವರು.) (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ಸಂತಾನ
ಲಾಭ.)

ಹೀಗೆ ಸ್ತುತಿ ಭಕ್ತಿಯ ಉದ್ರೇಕದಿಂದ ಮರಳಿ ಗುರುಗಳನ್ನು ಮದಿಸುತ್ತಾರೆ:

ನಂದೇ ತಂ ತ್ವಾ ಸುಪೂರ್ಣಪ್ರಮತಿನುನುದಿನಾಸೇವಿತಂ ದೇವ-
ನೃಂದೈರ್ವಂದೇ ನಂದಾರುನೀಶೇ ಶ್ರಿಯ ಉತ ನಿಯತಂ
ಶ್ರೀನುದಾನಂದತೀರ್ಥನಃ | ನಂದೇ ನುಂದಾಕಿನೀಸತ್ಸರಿದಮಲ-

ಜಲಾಸೇಕಸಾಧಿಕೃತಸಂಗಂ ವಂದೇಽಹಂ ದೇವ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಭವಭಯ
ದಹನಂ ಸಜ್ಜನಾನ್ ಮೋದಯಂತಮ್ || ೪೦ ||

ದೇವ-ಶ್ರೀವಾಯುದೇವಸೇ ! ತಂ-ಹಾಗೆ ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ, ತ್ವಾ-
ನಿನ್ನನ್ನು, ಆಹಂ-ನಾನು, ವಂದೇ-ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ, ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ. ದೇವ-
ವೃಂದ್ಯಃ=ದೇವ-ದೇವತೆಗಳ, ವೃಂದ್ಯಃ ಸಮೂಹಗಳಿಂದ, ಅನುದಿನಾಸೇವಿತಂ=
ಅನುದಿನ-ಪ್ರತಿದಿನದಲ್ಲಿ, ಆಸೇವಿತಂ-ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸೇವಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ಸುಪೂರ್ಣ-
ಪ್ರಮತಿಂ=ಸು-ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪೂರ್ಣ-ತುಂಬಿದ, ಪ್ರಮತಿಂ-ಶ್ರೇಷ್ಠಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ
(ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞರೆಂಬನಾಮವುಳ್ಳ), ತ್ವಾ-ನಿನ್ನನ್ನು, ವಂದೇ-ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.
ಈಶೇ-ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ, ನಿಯತಂ-ಅವಶ್ಯವಾಗಿ, ವಂದಾರಂ-
ನಮಸ್ಕರಿಸುವ ಶೀಲವುಳ್ಳ, ಶ್ರಿಯಃ ಉತ-ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಗೂ, ವಂದಾರಂ-
ವಂದಿಸುವ, ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಂ-ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥರೆನಿಸಿದ, ತ್ವಾ-
ನಿನ್ನನ್ನು, ವಂದೇ-ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಮಂದಾಕಿನೀ...ಸಂಗಂ=ಮಂದಾಕಿನೀ-
ಸ್ವರ್ಗಂಗೆಯೆಂಬ, ಸತ್-ಪುಣ್ಯಕರವಾದ, ಸರಿತ್-ನದಿಯು, ಅಮಲ-ನಿರ್ಮಲ
ವಾದ, ಜಲ-ನೀರಿನ, ಆಸೇಕ-ಅಭಿಷೇಕದ ದೆಸೆಯಿಂದ, ಸಾಧಿಕೃ-ಅಧಿಕತ್ವದಿಂದ
ಕೂಡಿದ, ಸಂಗಂ-ಸಂಸರ್ಗವುಳ್ಳ, ಭವಭಯದಹನಂ=ಭವ-ಸಂಸಾರದ ದೆಸೆ
ಯಿಂದಾಂಟಾದ, ಭಯ-ಅಂಜಿಕೆಯನ್ನು, ದಹನಂ-ಸುಡತಕ್ಕ, ಸಜ್ಜನಾನ್-
ಸಾಧುಜನರನ್ನು, ಮೋದಯಂತಂ-ಸಂತೋಷಪಡಿಸತಕ್ಕ, ತ್ವಾ - ನಿನ್ನನ್ನು
(ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು), ಭಕ್ತ್ಯಾ-ಭಕ್ತಿಯಿಂದ, ವಂದೇ-ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞರೆನಿಸಿದ ಶ್ರೀಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನೇ! ಪ್ರತಿದಿನ ದೇವತೆಗಳಿಂದ
ಸೇವಿಸಲ್ಪಡುವ ನಿನಗೆ ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ; ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣನನ್ನು ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ
ವಂದಿಸುತ್ತಿರುವ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥರೆನಿಸಿದ ನಿನಗೆ ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ;
ಸ್ವರ್ಗಂಗೆಯ ನಿರ್ಮಲ ಜಲಸ್ನಾನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲಾದ ಸಂಸರ್ಗವುಳ್ಳ ನಿನಗೆ
ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ; ಸಂಸಾರಭಯವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ಸಜ್ಜನರನ್ನು ಆನಂದಪಡಿಸುವ
ನಿನಗೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ವಂದಿಸುವೆನು. (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ಗ್ರಹಪೀಡಾ
ಪರಿಹಾರ, ರಾಜಬಂಧನಪರಿಹಾರ.) || ೪೦ ||

ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃಗಳು ಈ ಸ್ತೋತ್ರಪಠನದ ಫಲವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಈ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಮುಗಿಸು
ತ್ತಾರೆ:

ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಾಖ್ಯಸೂರೇಃ ಸುತ ಇತಿ ಸುಭೃಶಂ ಕೇಶನಾನಂದ-
ತೀರ್ಥಶ್ರೀಮತ್ಪಾದಾಬ್ಜ ಭಕ್ತಃ ಸ್ತುತಿಮುಕ್ಯತ ಹರೇರ್ನಾಯು-

ದೇನಸ್ಯ ಚಾಸ್ಯ | ತತ್ಪಾದಾರ್ಚಾದರೇಣ ಗ್ರಥಿತಪದಲಸನ್ಮಾ-
ಲಯಾ ತ್ವೇತಯಾ ಯೇ ಸಂರಾಧ್ಯಾಮೂ ನಮಂತಿ ಪ್ರತತಮತಿ-
ಗುಣಾ ಮುಕ್ತಿನೇತೇ ವ್ರಜಂತಿ || ೪೦ ||

ಇತಿ ಕವಿಕುಲತಿಲಕಶ್ರೀಮತ್ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತಾ

ವಾಯುಸ್ತುತಿಃ ಸಮಾಪ್ತಾ

ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಾಖ್ಯಸೂರೇಃ=ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ-ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನೆಂದು, ಆಖ್ಯ-ಹೆಸರುಳ್ಳ, ಸೂರೇಃ=ಪಂಡಿತನ, ಸಂತ ಇತಿ-ಮಗನಾದ, ಸುಭೃಶಂ-ಚೆನ್ನಾಗಿ, ಕೇಶವಾ...ಭಕ್ತಃ=ಕೇಶವ-ಶ್ರೀನಾರಾಯಣನು, ಆನಂದತೀರ್ಥ-ಶ್ರೀಮಂಧ್ವಾಚಾರ್ಯರಂ ಇವರ, ಶ್ರೀಮತ್-ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ, ಪಾದಾಬ್ಜ-ಪಾದಕಮಲಗಳಲ್ಲಿ, ಭಕ್ತಃ-ಭಕ್ತನು (ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯನು), ಹರೇಃ-ಶ್ರೀನಾರಾಯಣನ, ಚ-ಮತ್ತು, ಅಸ್ಯ-ಈ, ವಾಯುದೇವಸ್ಯ-ಶ್ರೀಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವನ, ಸ್ತುತಿಂ-ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು, ಅಕೃತ-ಮಾಡಿದನು. ಯೇತಂ-ಯಾವ ಭಕ್ತಜನರು, ಏತಯಾ-ನನ್ನಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಈ, ತತ್ಪಾದಾರ್ಚಾದರೇಣ=ತತ್-ಆ ಹರಿವಾಯುಗಳ, ಪಾದ-ಪಾದಗಳ, ಅರ್ಚಾ-ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ, ಆದರೇಣ-ಭಕ್ತಿಯಿಂದ, ಗ್ರಥಿತಪದಲಸನ್ಮಾಲಯಾ=ಗ್ರಥಿತ-ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ, ಪದ-ಪದಗಳ, ಲಸತ್-ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ, ಮಾಲಯಾ-ಮಾಲಿಕೆಯಿಂದ, ಅಮೂ-ಈ ಹರಿವಾಯುಗಳನ್ನು, ಸಂರಾಧ್ಯ-ಸಂಪೂಜಿಸಿ, ನಮಂತಿ-ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ, ಏತೇ-ಈ ಜನರು, ಪ್ರತತಮತಿ-ಗುಣಾಃ=ಪ್ರತತ-ವಿಸ್ತೃತಗಳಾದ, ಮತಿ-ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನ, ಗುಣಾಃ-ಭಕ್ತ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳು, ಇವುಗಳುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಮುಕ್ತಿಂ-ಮೋಕ್ಷವನ್ನು, ವ್ರಜಂತಿ-ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ.

ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಪಂಡಿತರ ಮಗನೂ, ಹರಿಮಂಥಗುರುಗಳ ಪಾದಕಂಕರನೂ ಆದ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯನು ಹರಿವಾಯುಗಳ ಸ್ತೋತ್ರರೂಪವಾದ ಈ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಹರಿವಾಯುಗಳ ಪಾದಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಆದರದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಪದಮಾಲಿಕಾರೂಪವಾದ ಈ ವಾಯುಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಈ ಹರಿವಾಯುಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಪುರುಷರು ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಭಕ್ತ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊನೆಗೆ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುವರು. (ಈ ಶ್ಲೋಕಪುರಶ್ಚರಣದಿಂದ ಜ್ಞಾನಭಕ್ತಿವೈರಾಗ್ಯ ಮೋಕ್ಷಲಾಭ.) || ೪೦ ||

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ರಚಿಸಿದ

ಶ್ರೀವಾಯುಸ್ತುತಿಯು ಕನ್ನಡಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥತಾತ್ಪರ್ಯಸಹಿತವಾಗಿ ಮುಗಿದುದು

ಖಿಲನಾಯುಸ್ತುತಿ:

ನಾಯುರ್ಭೀಮೋ ಭೀಮನಾದೋ ಮಹಾಜಾಃ ಸರ್ವೇಷಾಂ
ಚ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ಪ್ರಾಣಭೂತಃ | ಅನಾವೃತ್ತಿದೇಹಿನಾಂ ದೇಹ-
ಪಾತೇ ತಸ್ಮಾದ್ವಾಯುದೇವದೇವೋ ವಿಶಿಷ್ಟಃ || ೧ ||

ವಾಯುಃ-ಶ್ರೀಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನು, ಭೀಮಃ-ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಭಯಂಕರನು,
ಭೀಮನಾದಃ=ಭೀಮ-ಭಯಂಕರವಾದ, ನಾದಃ-ಗರ್ಜನೆಯುಳ್ಳವನು, ಮಹಾ-
ಜಾಃ=ಮಹಾ-ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ, ಓಜಾಃ-ಪ್ರತಾಪವುಳ್ಳವನು, ಸರ್ವೇಷಾಂ-ಎಲ್ಲ,
ಪ್ರಾಣಿನಾಂ-ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ, ಪ್ರಾಣಭೂತಃ-ಜೀವದಂತಿರುವವನು, ದೇಹಿನಾಂ-
ಪ್ರಾಣಿಗಳ, ದೇಹಪಾತೇ=ದೇಹ-ಶರೀರದ, ಪಾತೇ(ಸತಿ)-ಪತನವಾಗುತ್ತಿರಲು,
ಅನಾವೃತ್ತಿಃ=ಅನ-ಶ್ರೀಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನಿಗೆ, ಅವೃತ್ತಿಃ-ಆ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿರಂ
ವಿಕೆಯು, ತಸ್ಮಾತ್-ಆದುದರಿಂದ, ವಾಯುಃ-ಶ್ರೀಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನು, ದೇವ-
ದೇವಃ-ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ದೇವತೆಯಾದವನು, ವಿಶಿಷ್ಟಃ-ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದವನು.

ಸಿಂಹನಾದದಿಂದ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಭಯವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಕಡುಪರಾಕ್ರಮಿ
ಯಾದ ಶ್ರೀಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನು ಜೀವರನ್ನು ಜೀವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವವನು.
ಎಂದರೆ, ಜೀವರ ದೇಹದಲ್ಲಿ ವಾಯುದೇವರು ಇದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಜೀವರಂ ಆ
ದೇಹದಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ಜೀವರ ದೇಹಪಾತವಾಗುವಾಗ ವಾಯುದೇವರು ಆ
ದೇಹದಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಣದೇವರು ದೇಹದಿಂದ ಹೊರಟ ಕೂಡಲೇ
ಜೀವವಿಲ್ಲದ ಶವವಾಗಿ ಬೀಳುತ್ತದೆ (ಆದಕಾರಣ ಸರ್ವದೇವತೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ
ವಾಯುದೇವರು ಶ್ರೇಷ್ಠರೆಂದು ಭಾವ.) || ೧ ||

ಜ್ಞಾನೇ ವಿರಾಗೇ ಹರಿಭಕ್ತಿಭಾವೇ ಧೃತಿಸ್ಥಿತಿಪ್ರಾಣಬಲೇಷು
ಯೋಗೇ | ಬುದ್ಧೌ ಚ ನಾನೋ ಹನುಮತ್ಸಮಾನಃ ಪುಮಾನ್
ಕದಾಚಿತ್ ಕ್ವ ಚ ಕಶ್ಚ ನೈವ || ೨ ||

ಜ್ಞಾನೇ-ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ, ವಿರಾಗೇ-ವೈರಾಗ್ಯದಲ್ಲಿ, ಹರಿಭಕ್ತಿಭಾವೇ=ಹರಿ-
ನಾರಾಯಣನಲ್ಲಿ, ಭಕ್ತಿ-ಭಕ್ತಿಯೆಂಬ, ಭಾವೇ-ತಾತ್ಪರ್ಯದಲ್ಲಿ, ಧೃತಿಸ್ಥಿತಿ-
ಪ್ರಾಣಬಲೇಷು=ಧೃತಿ-ಧೈರ್ಯ, ಸ್ಥಿತಿ-ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ, ಪ್ರಾಣಬಲೇಷು-ಆತ್ಮಬಲ,
ಇವುಗಳಲ್ಲಿ, ಬುದ್ಧೌ ಚ-ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ, ಹನುಮತ್ಸಮಾನಃ=
ಹನುಮತ್-ಹನುಮಂತನಿಗೆ, ಸಮಾನಃ-ಸದೃಶನಾದ, ಪುಮಾನ್-ಪುರುಷನು,
ಕದಾಚಿತ್-ಎಂದಿಗಾದರೂ, ಕ್ವಚ-ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ, ಕಶ್ಚ-ಯಾರೊಬ್ಬನೂ
ನೈವ (ಅಸ್ತಿ)-ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ.

ಜ್ಞಾನ-ಭಕ್ತಿ-ವೈರಾಗ್ಯ-ಧೈರ್ಯ-ಸ್ಥೈರ್ಯ-ಆತ್ಮಬಲ-ಬುದ್ಧಿ-ಗುಣ ಇವು
ಗಳಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಸಮಾನನು ಯಾವನೂ ಇಲ್ಲ || ೨ ||

ನಾತೇನ ಕುಂತ್ಯಾಂ ಬಲನಾನ್ ಸ ಜಾತಃ ಶೂರಸ್ತಪಸ್ವೀ
ದ್ವಿಷತಾಂ ನಿಹಂತಾ | ಸತ್ಯೇ ಚ ಧರ್ಮೇ ಚ ರತಃ ಸದೈವ ಪರಾ-
ಕ್ರಮೇ ಶತ್ರುಭಿರಪ್ರಧೃಷ್ಯಃ || ೩ ||

ಸಃ-ಆ ಭೀಮನು, ವಾತೇನ-ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವನಿಂದ, ಕುಂತ್ಯಾಂ-ಕುಂತೀ
ದೇವಿಯಲ್ಲಿ, ಬಲವಾನ್ ಸನ್-ಬಲಿಷ್ಠನಾಗಿ, ಜಾತಃ-ಹುಟ್ಟಿದನು. ಸಃ-ಆತನು,
ಶೂರಃ-ಶೌರ್ಯವುಳ್ಳವನು, ತಪಸ್ವೀ-ತಪಸ್ಸುವುಳ್ಳವನು, ದ್ವಿಷತಾಂ-ಶತ್ರು
ಗಳನ್ನು, ನಿಹಂತಾ-ಕೊಲ್ಲತಕ್ಕವನು, ಸದೈವ-ಯಾವಾಗಲೂ, ಸತ್ಯೇ ಚ-ಸತ್ಯ
ದಲ್ಲಿಯೂ, ಧರ್ಮೇ ಚ-ಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ರತಃ-ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನು,
ಪರಾಕ್ರಮೇ-ಪರಾಕ್ರಮವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಶತ್ರುಭಿಃ-ವೈರಿಗಳಿಂದ, ಅಪ್ರಧೃಷ್ಯಃ-
ಸೋಲಿಸಲಂ ಅಶಕ್ತನು.

ಸತ್ಯ-ಧರ್ಮ-ಶೌರ್ಯ-ಪರಾಕ್ರಮ-ತಪಸ್ಸು ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ
ಕೂಡಿ, ಆ ಹನುಮಂತನೇ ಭೀಮನಾಗಿ ವಾಯುದೇವನಿಂದ ಕುಂತೀದೇವಿಯಲ್ಲಿ
ಅವತರಿಸಿದನು || ೩ ||

ಪ್ರಥನೋ ಹನುಮನ್ನಾನು ದ್ವಿತೀಯೋ ಭೀಮ ಏವ ಚ |
ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞಸ್ತೃತೀಯಸ್ತು ಭಗವತ್ಕಾರ್ಯಸಾಧಕಃ || ೪ ||

ಹನುಮನ್ ನಾಮ-ಹನುಮಂತನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದವನು, ಪ್ರಥಮಃ-
ಮೊದಲನೆ ಅವತಾರನಾದವನು, ಭೀಮ ಏವ ಚ-ಭೀಮಸೇನನೇ, ದ್ವಿತೀಯಃ-
ಎರಡನೆಯ ಅವತಾರನಾದವನು, ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞಸ್ತು-ಶ್ರೀಮದ್ವಾಚಾರ್ಯ
ರಾದರೋ, ತೃತೀಯಃ-ಮೂರನೆಯ ಅವತಾರರಾದವರು. ಹೀಗೆ (ವಾಯುಃ-
ಶ್ರೀಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನು), ಭಗವತ್ಕಾರ್ಯಸಾಧಕಃ=ಭಗವತ್-ಶ್ರೀನಾರಾಯಣನ,
ಕಾರ್ಯ-ಜಗತ್ತಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ, ಸಾಧಕಃ-ಸಹಾಯ ಮಾಡತಕ್ಕವನು.

ಶ್ರೀಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನು ಹನುಮದ್ಭೀಮಮಧ್ವಾವತಾರಗಳನ್ನು ತಾಳಿ, ಶ್ರೀ
ರಾಮ-ಕೃಷ್ಣ-ವೇದವ್ಯಾಸಾವತಾರಗಳಿಂದ ಶಿಷ್ಯರಕ್ಷಣ ದುಷ್ಟಶಿಕ್ಷಣಕಾರ್ಯ
ಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಸಹಾಯಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ || ೪ ||

ಬ್ರಹ್ಮಾಂತಾ ಗುರನಃ ಸಾಕ್ಷಾದಿಷ್ಟಂ ದೈವಂ ಶ್ರಿಯಃ ಪತಿಃ |
ಆಚಾರ್ಯಾಃ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯಾಃ ಸಂತು ನೇ ಜನ್ಮಜನ್ಮನಿ ||

ಮೇ-ಮನಗೆ. ಜನ್ಮಜನ್ಮನಿ-ಪ್ರತಿಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ, ಬ್ರಹ್ಮಾಂತಾಃ=ಬ್ರಹ್ಮ-
ಬ್ರಹ್ಮದೇವನೇ. ಅಂತಾಃ-ಕೊನೆಯವನಾಗಿರುವ ದೇವತೆಗಳು, ಸಾಕ್ಷಾತ್-
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ, ಗುರವಃ-ಗುರುಗಳು, ಸಂತಾ-ಇರಲಿ, ಶ್ರಿಯಃ-ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಗೆ,
ಪತಿಃ-ಗಂಡನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಇಷ್ಟಂ ದೈವಂ-ಇಷ್ಟದೇವತೆಯು, ಅಸ್ತು-
ಇರಲಿ. ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯಾಃ-ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು, ಆಚಾರ್ಯಾಃ-
ಮುಖ್ಯ ತತ್ವೋಪದೇಶಕರೇ, ಸಂತಾ-ಆದಿರಲಿ.

ಬ್ರಹ್ಮಪದದಿಂದ ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮನು ಶ್ರೀವಾಯಂದೇವರು ಇವರಿಬ್ಬ
ರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ತಾರತಮ್ಯ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯೋಪದೇಶಕ
ರನ್ನು ಮೊದಲೊಂದು ಉತ್ತಮೋತ್ತಮರಾಗಿರುವವರು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ
ಪರ್ಯಂತವಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಗುರುಗಳು.

ಅಂತಹ ಗುರುಗಳಿಂದ ತತ್ವೋಪದೇಶ ಪಡೆದು, ಪ್ರತಿ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾಧ್ವ
ನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಇಷ್ಟದೇವತೆಯಾದ ಹರಿಯೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ಭಜಿಸು
ವಂತಾಗಲಿ (ಎಂದು ಭಕ್ತರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.) || ೩ ||

ಯಸ್ಯ ತ್ರೀಣ್ಯುದಿತಾನಿ ವೇದವಚನೇ ರೂಪಾಣಿ ದಿವ್ಯಾನ್ಮಲಂ
ಬಟ್ ತದ್ವರ್ತತಮಿತ್ಥಮೇವ ನಿಹಿತಂ ದೇನಸ್ಯ ಭರ್ಗೋ ನುಹತ್ |
ವಾಯೋ ರಾಮವಚೋ ನಯಂ ಪ್ರಥಮಕಂ ಪೃಕ್ಷೋ ದ್ವಿತೀಯಂ
ವಪುರ್ನುಭೋ ಯತ್ತು ತೃತೀಯಮೇತದನುನಾ ಗ್ರಂಥಃ ಕೃತಃ
ಕೇಶವೇ || ೪ ||

ವೇದವಚನೇ- ವೇದದ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ, ಯಸ್ಯ-ಯಾವ [ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣ]ನ,
ದಿವ್ಯಾನಿ-ಶ್ರೇಷ್ಠಗಳಾದ, ತ್ರೀಣಿ-ಮೂರು, ರೂಪಾಣಿ-ಅವತಾರಸ್ವರೂಪ
ಗಳು, ಅಲಂ-ಚೆನ್ನಾಗಿ, ಉದಿತಾನಿ-ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟವೆಯೋ, ದೇವಸ್ಯ-ಶ್ರೀಡಾದಿ
ಗುಣಗಳಿಕ್ಕ, ವಾಯೋಃ-ಶ್ರೀಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನ, ಮಹತ್-ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ,
ಭರ್ಗಃ-ಭರಣಜ್ಞಾನವನ್ನೀಯುವ, ತತ್-ಆ ರೂಪವು, ಬಟ್-ಬಲಸ್ವರೂಪ,
ದರ್ಶತಂ-ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪ, ಇತ್ಥಮೇವ-ಎಂತೆಂದೇ, ನಿಹಿತಂ-ಸ್ಥಿತವಾದುದು
(ಇರತಕ್ಕದು), ಪ್ರಥಮಕಂ-ಮೊದಲನೆಯ, ವಪುಃ-ರೂಪವು, ರಾಮವಚೋ-
ನಯಂ=ರಾಮ-ಶ್ರೀರಾಮನ, ವಚಃ-ಮಾತನ್ನ, ನಯಂ-ಸೀತೆಯ ಬಳಿಗೆ
ಒಯ್ಯತಕ್ಕದ್ದು (ಹನುಮಂತನೆಂಬುದು), ದ್ವಿತೀಯಂ-ಎರಡನೆಯ, ವಪುಃ-
ರೂಪವು, ಪೃಕ್ಷಃ-ಕೌರವಾದಿಗಳ ಸೇನೆಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು (ಭೀಮ

ನೆಂಬುದು), ಯತ್ತು-ಯಾವುದು, ಮಧ್ವ:-ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರೆಂಬ, ವಪು:-ರೂಪವೋ, ಏತತ್-ಇದು, ತೃತೀಯಂ-ಮೂರನೆಯದು. ಅಮುನಾ-ಈ ಮಧ್ವಸ್ವರೂಪದಿಂದ, ಕೇಶವೇ-ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರನಿಯಾವಂಕನಾದ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಗ್ರಂಥ:-ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಗ್ರಂಥವು, ಕೃತ:-ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

‘ಬಳಿತ್ವಾ ತದ್ವಪುಷೇಧಾಯಿದರ್ಶತ’ಮಿತ್ಯಾದಿ ವೇದಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಶ್ರೀಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನ ಮೂರು ರೂಪಗಳು ಕೂಡ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಪೋಷಕಗಳೂ ಜ್ಞಾನಪ್ರದಗಳೂ ಆಗಿದ್ದು, ಬಲಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪಗಳು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಅವತಾರವು ಹನುಮಂತನು, ಎರಡನೆಯದು ಭೀಮನು, ಮೂರನೆಯದು ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು. ಈ ಮೂರನೆಯ ಅವತಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಹರಿಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಗ್ರಂಥಗಳು ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟುವು || ೬ ||

ಮಹಾವ್ಯಾಕರಣಾಂಭೋಧಿಮುಂಥನೂ ನಸಮಂದರಮ್ |

ಕನಯಂತಂ ರಾಮಕೀರ್ತ್ಯಾ ಹನೂಮಂತಮುಪಾಸ್ಮಹೇ || ೭ ||

ಮಹಾವ್ಯಾಕರಣ-ಮಹಾವ್ಯಾಕರಣಶಾಸ್ತ್ರವೆಂಬ, ಅಂಭೋಧಿ-ಸಮುದ್ರದ, ಮಂಥ-ಮಂಥನದಲ್ಲಿ, ಮಾನಸ-ಮನಸ್ಸೆಂಬ, ಮಂದರಂ-ಮಂದರಪರ್ವತವುಳ್ಳ, ರಾಮಕೀರ್ತ್ಯಾ-ಶ್ರೀರಾಮನ ಯಶಸ್ಸಿನಿಂದ, ಕನಯಂತಂ-ಕವಿತೆ ಮಾಡತಕ್ಕ, ಹನೂಮಂತಂ-ಹನುಮಂತನನ್ನು, ಉಪಾಸ್ಮಹೇ-ಸೇವಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಮಂದರದಿಂದ ಮಥಿಸಿ ಅಮೃತವನ್ನು ತೆಗೆದಂತೆ, ಮಹಾವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ವಿವರ್ತಿಸಿ, ಅದರ ಸಾರವನ್ನರಿತು ಶ್ರೀರಾಮಕೀರ್ತಿಯ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕಾವ್ಯರೂಪದಿಂದ ವರ್ಣಿಸುವ ಹನುಮಂತನನ್ನು ಸೇವಿಸುವೆವು || ೭ ||

ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಾಯ ಭೀಮಾಯ ನಮೋ ಯಸ್ಯ ಭುಜಾಂತರಮ್ |

ನಾನಾವೀರಸುವರ್ಣಾನಾಂ ನಿಕಷಾಷ್ಟಾಯಿತಂ ಬಭೌ || ೮ ||

ಯಸ್ಯ-ಯಾವ ಭೀಮಸೇನನ, ಭುಜಾಂತರಂ-ತೋಳುಗಳ ಮಧ್ಯವು (ಎದೆಯು), ನಾನಾವೀರಸುವರ್ಣಾನಾಂ=ನಾನಾ-ಅನೇಕಪ್ರಕಾರವುಳ್ಳ, ವೀರ-ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳೆಂಬ, ಸುವರ್ಣಾನಾಂ-ಚಿನ್ನಗಳಿಗೆ, ನಿಕಷಾಷ್ಟಾಯಿತಂ-ಒರಗಲ್ಲಿ ನಂತಿದ್ದುದಾಗಿ, ಬಭೌ-ಶೋಭಿಸಿತೋ, ಭೀಮಾಯ-ಭೀಮಸೇನಸ್ವರೂಪನಾದ, ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಾಯ-ಶ್ರೀವಾಯುದೇವನಿಗೋಸ್ಕರ, ನಮಃ-ನಮಸ್ಕಾರ.

ಭೀಮಸೇನನ ತೋಳಿನ ನಡುವೆ ಸಿಲುಕಿ ಬದುಕಿದ ವೀರರೇ ವೀರರೇ
ವೀರತ್ವದ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಒರೆಗಲ್ಲಿನಂತಿದ್ದ ಎದೆಯುಳ್ಳ ಆ ಭೀಮಸೇನನಿಗೆ ವಂದಃ
ಸ್ವಾಂತಸ್ಥಾನಂತಶಯ್ಯಾಯ ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನರಸಾರ್ಣಸೇ |

ಉತ್ತುಂಗವಾಕ್ತರಂಗಾಯ ಮಧ್ಯದುಗ್ಧಾಬ್ದಯೇ ನಮಃ || ೯

ಸ್ವಾಂತಸ್ಥಾನಂತಶಯ್ಯಾಯ=ಸ್ವಾಂತಸ್ಥ-ತನ್ನೊಳಗಿದ್ದ, ಅನಂತಶಯ್ಯಾಯ
ಶೇಷಶಾಯಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯುಳ್ಳ, ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನರಸಾರ್ಣಸೇ=ಪೂರ್ಣ
ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ, ಜ್ಞಾನರಸ-ಜ್ಞಾನಸಾರವೆಂಬ, ಅರ್ಣಸೇ-ನೀರುಳ್ಳ
ಉತ್ತುಂಗವಾಕ್ತರಂಗಾಯ=ಉತ್ತುಂಗ-ಉನ್ನತಗಳಾದ, ವಾಕ್-ವಚನಗಳೆಂಬ
ತರಂಗಾಯ-ಅಲೆಗಳುಳ್ಳ, ಮಧ್ಯದುಗ್ಧಾಬ್ದಯೇ=ಮಧ್ಯ-ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯ
ರೆಂಬ, ದುಗ್ಧಾಬ್ದಯೇ-ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ, ನಮಃ-ನಮಸ್ಕಾರ.

ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರವು ಶೇಷಶಾಯಿಯಾದ ಹರಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದುದು, ಜಲಪೂರ್ಣ
ವಾದುದು, ಅಲೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದುದು. ಅದರಂತೆ ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ
ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಶೇಷಶಾಯಿಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡವರು, ಜ್ಞಾನಪೂರ್ಣರ
ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಚನಗಳುಳ್ಳವರು || ೯ ||

ಯೇನಾಹಮಿಹ ದುರ್ಮಾರ್ಗಾದ್ಧೃತ್ಯಾಭಿನಿವೇಶಿತಃ |

ಸಮ್ಯಕ್ ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವೇ ಮಾರ್ಗೇ ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞಂ ನಮಾಮಿ ತಮ್

ಅಹಂ-ನಾನು, ಯೇನ-ಯಾರಿಂದ, ಇಹ-ಈ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ, ದುರ್ಮಾ
ರ್ಗಾತ್-ಕೆಟ್ಟ ಮಾರ್ಗದ ದೆಸೆಯಿಂದ, ಉದ್ಧೃತ್ಯ-ಎತ್ತಿ, ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವೇ
ವಿಷ್ಣುಸಂಬಂಧಿಯಾದ, ಮಾರ್ಗೇ-ದೈವತಮತವೆಂಬ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ, ಸಮ್ಯಕ್
ಚೆನ್ನಾಗಿ, ಅಭಿನಿವೇಶಿತಃ-ಪ್ರವೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟೆನೋ, ತಂ-ಆ, ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞಂ
ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರನ್ನೂ, ನಮಾಮಿ-ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ದುರ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ನನ್ನನ್ನು ಎತ್ತಿ, ಹ
ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ತಿಳಿದು ಸೇವಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಶ್ರೀಮಧ್ವಮತ
ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವಿತ್ತ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ವಂದನೆ || ೧೦ ||

[ಚೀರೆ ಫಲವನ್ನು ಬಯಸದೆ, ಹರಿಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಶ್ರೀಮಧ್ವಾ
ಚಾರ್ಯರ ವಚನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:]

[ಯಃ ಸರ್ವಗುಣಸಂಪೂರ್ಣಃ ಸರ್ವದೋಷವಿವರ್ಜಿತಃ |

ಪ್ರೀಯತಾಂ ಪ್ರೀತ ಏನಾಲಂ ವಿಷ್ಣುರ್ವೇ ಪರಮಃ ಸುಹೃತ್ |

ತುಂಬಿದವನೂ, ಸರ್ವದೋಷವಿವರ್ಜಿತಃ-ಎಲ್ಲ ದೋಷಗಳಿಂದಲೂ ರಹಿತನಾದವನೂ ಆಗಿ ಇರುವನೋ, ಪರಮಃ-ಉತ್ತಮನಾದ, ಸುಹೃತ್-ಮಿತ್ರನಾದ, ವಿಷ್ಣುಃ-(ಆ) ಶ್ರೀನಾರಾಯಣನು, ಪ್ರೀತ ಏವ-ಸಂತುಷ್ಟನಾದವನೇ ಇದ್ದರೂ, ಮೇ-ನನಗೆ, ಅಲಂ-ಚೆನ್ನಾಗಿ, ಪ್ರೀಯತಾಂ-ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಲಿ. (ಅಥವಾ ಪ್ರೀತನಾದವನೇ ಪ್ರೀತಿ ಮಾಡಲಿ.) ಮೇ-ನನಗೆ, ವಿಷ್ಣುಃ-ಹರಿಯು, ಪರಮಃ ಸುಹೃತ್-ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಿತ್ರನು, ಅಲಂ-ಇಷ್ಟು ಸಾಕು.]

[ನಿದೋಷನೂ ಗುಣಪೂರ್ಣನೂ ಆದ ವಿಷ್ಣುವು ನನಗೆ ಮಿತ್ರನು. ಆತನ ಪ್ರೀತಿಯೊಂದೇ ನನಗೆ ಸಾಕು. (ಎಂದು ಪರಮ ಭಾಗವತೋತ್ತಮರಾದ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಷಾರ್ಯರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.) || ೧೨ ||]

ಸೂಕ್ತಿರತ್ನಾಕರೇ ರಮ್ಯೇ ಮೂಲರಾಮಾಯಣಾರ್ಣವೇ |
ವಿಹರಂತೋ ಮಹೀಯಾಂಸಃ ಪ್ರೀಯಂತಾಂ ಗುರವೋ ಮಮ ||

ಸೂಕ್ತಿರತ್ನಾಕರೇ=ಸೂಕ್ತಿ-ಶೋಭನವಚನಗಳೆಂಬ, ರತ್ನ-ರತ್ನಗಳಿಗೆ, ಆಕರೇ-ಖಿನಿಯಾದ, ರಮ್ಯೇ-ಸುಂದರವಾದ, ಮೂಲರಾಮಾಯಣಾರ್ಣವೇ=ಮೂಲ-ರಾಮಾಯಣ-ಮೂಲರಾಮಾಯಣವೆಂಬ, ಅರ್ಣವೇ-ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ, ವಿಹರಂತಃ-ಕ್ರೀಡಿಸುವ (ವಿಮರ್ಶಿಸುವ), ಮಹೀಯಾಂಸಃ-ಮಹಾತ್ಮರಾದ, ಗುರವಃ-ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಷಾರ್ಯರು, ಮಮ-ನನಗೆ, ಪ್ರೀಯಂತಾಂ-ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಲಿ || ೧೩ ||

ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಶತಕೋಟಿಗ್ರಂಥವಿಸ್ತಾರವಾದ, ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ, ಮೂಲರಾಮಾಯಣಗ್ರಂಥವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿಶ್ರೇಷ್ಠರು, ಅಂತಹ ಮಹಾತ್ಮರು ನನಗೆ ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಲಿ. ಹನುಮದ್ವಿಮಮಧ್ವರ ದ್ವಾದಶ ನಾಮಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ:

ಹನೂಮಾನಂ ಜನಾಸೂನುರ್ವಾಯುಪುತ್ರೋ ಮಹಾಬಲಃ |
ರಾಮೇಷ್ವಃ ಫಲ್ಲನಸಖಃ ಪಿಂಗಾಕ್ಷೋಽಮಿತನಿಕ್ರಮಃ || ೧೪ ||
ಉದಧಿಕ್ರಮಣಶ್ಚೈವ ಸೀತಾಸಂದೇಶಹಾರಕಃ |
ಲಕ್ಷ್ಮಣಪ್ರಾಣದಾತಾ ಚ ದಶಗ್ರೀವಸ್ಯ ದರ್ಪಹಾ || ೧೫ ||

ಹನೂಮಾನ್ - ಜ್ಞಾನವಂತನು, ಅಂಜನಾಸೂನುಃ - ಅಂಜನಾದೇವಿಯ ಮಗನು, ವಾಯುಪುತ್ರಃ-ವಾಯುದೇವರ ಮಗನು, ಮಹಾಬಲಃ-ಶ್ರೇಷ್ಠ ಬಲವುಳ್ಳವನು, ರಾಮೇಷ್ವಃ-ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಇಷ್ಟನು, ಫಲ್ಲನಸಖಃ-ಅರ್ಜುನನಿಗೆ

ಮಿತ್ರನು, ಒಂಗಾಕ್ಷ:-ಕೆಂಪು ಕಣ್ಣಿನವನು, ಅಮಿತವಿಕ್ರಮ:-ಅಪರಿಮಿತ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನು, ಉದಧಿಕ್ರಮಣ:-ಸಮುದ್ರ ದಾಟಿದವನು, ಸೀತಾಸಂದೇಶ-ಹಾರಕ:-ಸೀತಾದೇವಿಗೆ ರಾಮಸಂದೇಶವನ್ನು ಒಯ್ದವನು, ಲಕ್ಷ್ಮಣಪ್ರಾಣ-ದಾತಾ-ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟವನು, ದಶಗ್ರೀವಸ್ಯ ದರ್ಪಹಾ-ರಾವಣನ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಕಳೆದವನು.

ಮಾರುತಿ: ಪಾಂಡವೋ ಭೀಮೋ ಗದಾಪಾಣಿರ್ನೈಕೋದರಃ |

ಕೌಂತೇಯ: ಕೃಷ್ಣದೂತಶ್ಚ ಭೀಮಸೇನೋ ಮಹಾಬಲಃ || ೧೬ ||
ಜರಾಸಂಧಾಂತಕೋ ವೀರೋ ದುಃಶಾಸನವಿನಾಶಕಃ |

ಮಾರುತಿ:-ವಾಯುದೇವನ ಮಗನು, ಪಾಂಡವ:-ಪಾಂಡುರಾಜನ ಮಗನು, ಭೀಮ:-ಭಯಂಕರನು, ಗದಾಪಾಣಿ:-ಕೈಯಲ್ಲಿ ಗದೆಯುಳ್ಳವನು, ವೈಕೋದರ:-ವೃಕವೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳವನು, ಕೌಂತೇಯ:-ಕುಂತೀ ದೇವಿಯ ಮಗನು, ಕೃಷ್ಣದೂತ:-ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ದೂತನು, ಭೀಮಸೇನ:-ಭಯಂಕರ ಸೇನೆಯುಳ್ಳವನು (ಅಥವಾ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರನು), ಮಹಾಬಲ:-ಮಹತ್ವಾದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳವನು, ಜರಾಸಂಧಾಂತಕ:-ಜರಾಸಂಧನಿಗೆ ಮೃತ್ಯು, ವೀರ:-ಪರಾಕ್ರಮಿ, ದುಶ್ಯಾಸನವಿನಾಶಕ:-ದುಶ್ಯಾಸನನ್ನು ಕೊಂದವನು.

ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞೋ ಜ್ಞಾನದಾತಾ ಮಧ್ಯೋ ಧ್ವಸ್ತದುರಾಗಮಃ ||

ತತ್ತ್ವಜ್ಞೋ ವೈಷ್ಣವಾಚಾರ್ಯೋ ವ್ಯಾಸಶಿಷ್ಯೋ ಯತೀಶ್ವರಃ |

ಶುಭತೀರ್ಥಾಭಿಧಾನಶ್ಚ ಜಿತಾಮಿತ್ರೋ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ ||

ಶ್ರೀಮದಾನಂದಸನ್ನಾಮೋನೇನಂ ದ್ವಾದಶಕಂ ಜಪೇತ್ |

ಲಭತೇ ವೈಷ್ಣವೀಂ ಭಕ್ತಿಂ ಗುರುಭಕ್ತಿಸಮನ್ವಿತಾಮ್ || ೧೭ ||

ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞ:-ತುಂಬಿದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನು, ಜ್ಞಾನದಾತಾ-ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕೊಡುವವನು, ಮಧ್ಯ:-ಆನಂದಕರವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರವುಳ್ಳವನು, ಧ್ವಸ್ತದುರಾ-ಗಮ:-ದುಷ್ಟಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದವನು, ತತ್ತ್ವಜ್ಞ:-ತತ್ತ್ವವನ್ನರಿತವನು, ವೈಷ್ಣವಾಚಾರ್ಯ:-ವಿಷ್ಣು ಭಕ್ತರಿಗೆ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶಕನು, ವ್ಯಾಸ-ಶಿಷ್ಯ:-ವೇದವ್ಯಾಸದೇವರ ಶಿಷ್ಯನು, ಯತೀಶ್ವರ:-ಸನ್ಯಾಸಿಗಳ ಅಧಿಪತಿಯು, ಶುಭತೀರ್ಥಾಭಿಧಾನ:-ಶೋಭನವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರವುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ ಶುಭ ತೀರ್ಥ ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳವನು, ಜಿತಾಮಿತ್ರ:-ಜಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರತಿವಾದಿಯೆಂಬ ಶತ್ರುವುಳ್ಳವನು, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯ:-ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿದನು, ಶ್ರೀಮಃ

ದಾನಂದಸನ್ನಮಾ-ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥರೆಂಬ ನಿರ್ದೋಷ ಹೆಸರುಳ್ಳವನೂ,
(ಎಂಬುದಾಗಿ ಹನುದ್ವೀಪಮಧ್ಯರ ಹನ್ನೆರಡು ನಾಮಗಳನ್ನು ಜಪಿಸಬೇಕು.
ಅದರಿಂದ) ಗುರುಭಕ್ತಿಸಮನ್ವಿತಾಂ-ಗುರುಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ, ವೈಷ್ಣವೀಂ-
ವಿಷ್ಣು ಸಂಬಂಧಿಯಾದ, ಭಕ್ತಿಂ-ಭಕ್ತಿಯನ್ನು, ಲಭತೇ-ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ || ೧೯ ||

ಮನೋಜವಂ ಮಾರುತತುಲ್ಯವೇಗಂ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಂ ಬುದ್ಧಿ-
ಮತಾಂ ವತಿಷ್ಠಮ್ | ವಾತಾತ್ಮಜಂ ವಾನರಯೂಥಮುಖ್ಯಂ
ಶ್ರೀರಾಮದೂತಂ ಶಿರಸಾ ನಮಾಮಿ || ೨೦ ||

ಮನೋಜವಂ-ಹುನಸ್ಸಿನಂತೆ ವೇಗವುಳ್ಳ, ಮಾರುತತುಲ್ಯವೇಗಂ=ಮಾರುತ-
ವಾಯುವಿಗೆ, ತುಲ್ಯ-ಸಮಾನವಾದ, ವೇಗಂ-ಜವವುಳ್ಳ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಂ-
ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿಹ, ಬುದ್ಧಿ ಮತಾಂ-ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರಿಗೆ, ವರಿಷ್ಠಂ-
ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ, ವಾತಾತ್ಮಜಂ=ವಾತ-ವಾಯುದೇವರ, ಆತ್ಮಜಂ-ಮಗನಾದ,
ವಾನರಯೂಥಮುಖ್ಯಂ=ವಾನರ-ಕಪಿಗಳ, ಯೂಥ-ತಂಡಕ್ಕೆ, ಮುಖ್ಯಂ-
ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ, ಶ್ರೀರಾಮದೂತಂ-ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ದೂತನಾದ ಹನುಮಂತ
ನನ್ನು, ಶಿರಸಾ-ತಲೆವಾಗಿ, ನಮಾಮಿ-ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಗಾಳಿಯಂತೆಯೂ ಮನಸ್ಸಿನಂತೆಯೂ ವೇಗವುಳ್ಳವನೂ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನೂ,
ಬುದ್ಧಿವಂತನೂ, ಕಪಿಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನೂ, ಶ್ರೀರಾಮದೂತನೂ ಆದ
ವಾಯುವುತ್ರನಾಟ ಹನುಮಂತನನ್ನು ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ || ೨೦ ||

ಬುದ್ಧಿರ್ಬಲಂ ಯಶೋ ಧೈರ್ಯಂ ನಿರ್ಭಯತ್ವಮರೋಗತಾ |
ಅಜಾಡ್ಯಂ ವಾಕ್ಪಟುತ್ವಂ ಚ ಹನುಮತ್ ಸ್ಮರಣಾದ್ಭವೇತ್ || ೨೧ ||

ಬುದ್ಧಿಃ-ಬುದ್ಧಿ, ಬಲಂ-ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಯಶಃ-ಕೀರ್ತಿ, ಧೈರ್ಯಂ-ಧೈರ್ಯ,
ನಿರ್ಭಯತ್ವಂ-ಹೆದರದಿರುವುದು, ಅರೋಗತಾ-ಆರೋಗ್ಯ, ಅಜಾಡ್ಯಂ ಆಲಸ್ಯ
ವಿಲ್ಲದಿರುವುದು, ವಾಕ್ಪಟುತ್ವಂ ಚ-ಮಾತಿನ ಚಮತ್ಕಾರ, ಇವು, ಹನುಮತ್-
ಹನುಮಂತನ, ಸ್ಮರಣಾತ್-ನೆನಹಿನ ದೆಸೆಯಿಂದ, ಭವೇತ್-ಆಗುವುದು
(ಲಭಿಸುವುದು).

ಯಾವ ಕೆಲಸದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಹನುಮಂತನನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಂಡರೆ
ಬುದ್ಧಿ ಬಲ ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳು ವೃದ್ಧಿಯಾಗುವುವು || ೨೧ ||

ನ ಮಾಧವಸಮೋ ದೇವೋ ನಚ ಮಧ್ವಸಮೋ ಗುರುಃ |
ತದ್ವಾಕ್ಯಸಮಂ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ನಚ ತಸ್ಯ ಸಮಃ ಪುನಾನ್ || ೨೨ ||

ಮಾಧವಸಮಃ—ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ಸಮಾನನಾದ, ದೇವಃ—ದೇವರು, ನ-ಇಲ್ಲ, **ಮಧ್ವಸಮಃ**—ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಸಮಾನನಾದ, ಗುರುಶ್ಚ—ಗುರುಗಳೂ ಕೂಡ, ನ-ಇಲ್ಲ, ತದ್ವಾಕ್ಯಸಮಂಽತತ್—ಆ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ, ವಾಕ್ಯ-ವಚನಕ್ಕೆ, ಸಮಂ—ಸಮಾನವಾದ, ಶಾಸ್ತ್ರಂ—ಶಾಸ್ತ್ರ, ನ-ಇಲ್ಲ, ತಸ್ಯ—ಆ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ, ಸಮಃ—ಸಮಾನನಾದ, ಪುಮಾನ್ ಚ—ಪುರುಷನೂ, ನ-ಇಲ್ಲ.

ದೇವರಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣನ ಸಮರಿಲ್ಲ, ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಸಮರಿಲ್ಲ, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವೈತಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಿಲ್ಲ, ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಸಮರಿಲ್ಲ || ೨೨ ||

ಭೀಮಸೇನಸಮೋ ನಾಸ್ತಿ ಸೇನಯೋರುಭಯೋರಪಿ |
ಪಾಂಡಿತೈ ಚ ಪಟುತ್ವೇ ಚ ಶೂರತ್ವೇ ಚ ಬಲೇಽಪಿ ಚ || ೨೩ ||

ಉಭಯೋಃ—ಎರಡೂ, ಸೇನಯೋರಪಿ—ಸೇನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ, ಪಾಂಡಿತೈ ಚ—ವಿದ್ವತ್ತದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಪಟುತ್ವೇ ಚ—ಚಾತುರ್ಯದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಶೂರತ್ವೇ ಚ—ಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಬಲೇಽಪಿ ಚ—ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಭೀಮ-ಸೇನಸಮಃ—ಭೀಮಸೇನನಿಗೆ ಸಮಾನನು, ನಾಸ್ತಿ—ಇಲ್ಲ.

ಕೌರವ ಪಾಂಡವರ ಸೇನೆಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ವೊದಲಾದ ಗುಣಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭೀಮಸೇನನಿಗೆ ಸಮಾನನಾದವನು ಯಾವನೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ (ಎಂಬ ಭಾರತ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಈ ಸಂಗ್ರಹ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ.) || ೨೩ ||

ಇತಿ ಬಿಲನಾಯುಸ್ತು ತಿಃ ಸಮಾಪ್ತಾ

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು

ಪಾಮಜಿ ಗುರುರಾವ್ ಅಂಡ್ ಸನ್ಸ್ ಇವರಿಂದ ಉಡುಪಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಮುದ್ರಣಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಸಿದ್ಧಾಂತಗ್ರಂಥಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯ ಪುಸ್ತಕಗಳು

ದ್ವಾರಕ ಸ್ತೋತ್ರಾಂಶ	0.25
ಕೃಷ್ಣಾನ್ಮತಮಹಾರ್ಗವ, ಮುಸ್ತುತಿ, ಯಮಕಧಾರಕ,			
ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣವದ್ಯಂ (ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ ಸಹಿತ)	1.00
ದೇವಪೂಜಾಪದ್ಧತಿ	0.50
ಮುಗ್ಧೇದೀಯ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತ ಪುರುಷಸೂಕ್ತ (ಸ್ವರಸಹಿತ)	0.20
ಯಜುರ್ವೇದೀಯ	"	"	0.15
ತತ್ತ್ವವ್ಯಾಸ ಮೂವ್ಯಾಕಾಂಶ	0.15
ರುದ್ರಾಧ್ಯಾಯ-ಚಮಕ-ಲಘುವ್ಯಾಸ (ಸ್ವರಸಹಿತ)	0.50
ವಾಮುಸ್ತುತಿ (ನಮಸ್ತುತಿ ಸಹಿತ)	0.30
ನೃಸಿಂಹಸ್ತುತಿ (ನೃಸಿಂಹಕವಿತ ಸಹಿತ)	0.15
ಶಿವಸ್ತುತಿ (ಇಂದ್ರಾಕ್ಷೀಸ್ತೋತ್ರ ಸಹಿತ)	0.12
ಶಿವಕವಿತ	"	"	0.20
ರಾಮಸ್ತುತಿ, ಶಿವಸ್ತುತಿ (ಮರಾಠಿ)	0.10
ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷಸ್ತೋತ್ರ (ಃತುತೇಸ್ತೋತ್ರ) (ಶಕಾಪರಾಧ ಸ್ತೋತ್ರ ಸಹ)...			0.15
ಶ್ರೀಮದ್ಭವಿಷ್ಯ ಮೂಲ	3.00
ಸುಂದರಕಾಂಡ (ಮಾಲ್ವೀಕಿರಾಮಾಯಣ) ಮೂಲ	3.50
ಸುಂದರಕಾಂಡಕಥಾಸಂಗ್ರಹ (ಪಾ. ನಿ. ೭ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ)	0.20
ವಾದಿರಾಜಸ್ತೋತ್ರ (ಕವಿತೆ, ಅನುವಾದವಾಚಾಕ್ಷರ ಸಹ)	0.25
ರಾಘವೇಂದ್ರಸ್ತೋತ್ರ (ಕವಿತೆ ಸಹಿತ)	0.20
" (ಕನ್ನಡ ಶಾತ್ರರ್ಯ ಸಹಿತ)	0.40
ವೇಂಕಟೇಶಸುಪ್ರಭಾತಮ್	0.20
ವೇಂಕಟೇಶಸ್ತೋತ್ರ (ಮರಾಠಿ)	0.20
ಗೋಪೀಗೀತಂ, ಅಚ್ಯುತಾಪ್ಪಕಂ, ಇತ್ಯಾದಿ	0.10
ನಮಗ್ರಹಸ್ತುತಿ (ಅಶ್ವತ್ಥ ಸ್ತೋತ್ರ, ಶನಿಸ್ತೋತ್ರ ಸಹಿತ)	0.20
ದಶಾವತಾರಸ್ತುತಿ, ಕೃಷ್ಣಾಪ್ಪಕ	0.20
ಸ್ತೋತ್ರರತ್ನಮಾಲಾ ಭಾಗ ೬ ಪುರೋಹಿತಸ್ತೋತ್ರಗಳು	0.19
ಭೋಜನಮಂತ್ರಗಳು	0.30
ಮಾಧವಸ್ತವರಾಜ	0.07
ಗೋಪತ್ಯರ್ಥವರ್ತಿಸರ್ಪಂ, ಗಣೇಶಕವಿತಂ ಚ	0.15
ಲಕ್ಷ್ಮೀಹೃದಯ (ನಾರಾಯಣಹೃದಯ-ವರ್ಮ ಸಹ)	0.50
ರಾಮರಕ್ಷಾಸ್ತೋತ್ರ	0.10

ಪಾವಂಜಿ ಗುರುರಾವ್ ಅಂಡ್ ಸನ್ಸ್

ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಸಿದ್ಧಾಂತಗ್ರಂಥಾಲಯ ಉಡುಪಿ